C. RĂDULESCU-CODIN

DIN TRECUTUL NOSTRU

LEGENDE, TRADIȚII

ȘI

AMINTIRI ISTORICE

BUCUREȘTI

EDITURA „CARTEA ROMÂNEASCĂ“

1. La început

(Ce povestește poporul)

I.

Când a vrut Bunul Dumnezeu să zidească lumea și să *prăsească* oameni, a făcut pământul și l-a întărit strașnic, așezându-l pe nouă stâlpi groși și tari, să nu poată nimeni să-i *hâțâne* din loc, orcât s'ar *huțupi*, chiar de-ar pune toată suflarea de pe pământ, umărul. A făcut apoi cerul cu soarele, luna și stelele; dar cerul era aproape de pământ, așa, că dai cu mâna de el. Luna, atunci, lumină mai bine decât azi.

Pe urmă, Dumnezeu a făcut pe Adam și Eva cu toate vietuitoarele mari și mici.

Dar s'a întâmplat că un fecior al lui Adam, anume Cain a *mătrășit* pe Abel, fratele său.

Atunci *Sfântulețul*—dacă a văzut că așa de iute s'a *răit* lumea, foc s'a făcut. Drept pedeapsă, a depărțat cerul de pământ și l-a lăsat cum e azi. Pe Cain l-a blestemat să umble două sute de ani, rătăcind și tremurând prin lume; iar când s'a împlinit vremea asta, l-a suit și pe el și pe fratele său cel ucis, in lună:

— Să stai acolo cât lumea, ticălosule! Și, in tot

vacul, să te-arăte toţi cu degetul şi să ştie că din pricina ta, Caine, nu mai este azi cerul lângă pământ.

Lui Cain însă nu i-a fost destulă numai pedeapsa aceia. Ci, când şi când, Moşu Dumnezeu are grijă de trimete câinii lui —cărora lumea le zice *vârcolaci*— îi trimete să sperie pe Cain şi să mănânce partea din lună pe care stă el.

Inainte de a fi oameni pe pământ, luna eră o fecioară tare frumoasă şi străluciă aşa de minunat, încât mândrul soare se 'ndrăgise foc după ea.

— „Doamne“! — grăiă el, când şi când, Sfântuleţului— dă-mi voie să mă 'nsor“!

— Bine, bine, soare luminate! Dar pe cine să-ţi dau?

— Doamne, Doamne, stele-s multe şi mai mari şi mai mărunte; dar cât sunt de luminoase, nu-s ca luna de frumoase. Pe ea să mi-o dai, Doamne!

— Mare păcat vrei să faci tu, soare! Nu te gândeşti că ţi-e soră?

Şi odată şi-a intors Sfântuleţul faţa dela el. Şi, ca să-l păzească de păcat şi să-l pedepsească, a apucat Bunul Dumnezeu Luna, de păr, şi a svârlit-o cu putere sus pe cer, schimbând-o în chip de lună.

Iar când, din pricina lui Cain, a ridicat cerul mai sus, s'a gândit şi la cei doi îndrăgostiţi.

Ca să nu se prăpădească soarele de dor, ştiţi ce a făcut?

A oprit luna 'n loc şi a mânjit-o cu băligi, având grijă ca chiar s'o mai innegrească pe unele locuri, s'o urască soarele.

D'aia se văd astăzi atâtea pete 'n lună.

In lună, se mai vede, şi un cioban, cu gluga de

gât, cam intr'o parte, cu bâta 'n mână și cu obiele multe la picioare.

S'o fi uitând și el la noi.

Mai târziu, după ce Iuda a vândut pe Domnu' Hristos și, din pricina asta, a suferit răstignire și moarte, Bunul Dumnezeu a pedepsit pe Iuda cum e mai rău: După ce ticălosu-ăla s'a spânzurat, ci-că l-a legat în lanțuri și l-a dus să-și facă *pocania*, în întunericul cel mai adânc, la capul de jos al stâlpilor, cari țin pământul. Să stea acolo și să se sbuciume cât o fi lumea.

Iuda însă nu s'a astâmpărat nici acolo. Știți ce a făcut?

S'a apucat să rupă strajnic, cu dinții, din stâlpii pământului și să roază, ca, pe deoparte, să răstoarne lumea, iar pe dealta, să scape el d'acolo. Nu poate însă roade decât noaptea. Așa. Și tot rozând, demult ar fi dat el gata lumea asta, dacă nu s'ar fi îndurat tot Dumnezeu de noi, că are milă de cei drepți. Știți cum?

A pus acolo, de strajă, pe *vidrili* lui și pe *Cățălu' pământului*. Aștia au grijă ca, atunci, când e gata să se surpe stâlpii de *rosătură*, să latre la Iuda și așa îl opresc din ros. Dar nu întotdeauna; ci numai în vremea când, pe lumea noastră, femeile — ducându-se cu donițele la apă — le clătesc de trei ori și le curăță, înainte de a lua apă. Atunci și numai atunci, cățelu' pământului latră; Iuda stă din ros și stâlpii pământului, prin puterea lui Dumnezeu, că el e mare și puternic, se fac la loc cum au fost.

— Cât o să trăiască lumea asta, Doamne?—a întrebat odată moș Adam pe Bunul Dumnezeu.

— Apoi —zise Sfântulețul— o s'o ducă ea bine până s'o naște pe lume *Anticrist*.

— Când, Doamne ?

— Atunci când o fată de Ovreică o naște intâiu băiat. Ala e Anticrist.

După Anticrist, lumea mai trăește ce mai trăește, ca vai de ea; apoi vin peste oameni, cutremure, războaie și *sodoame*. Și atunci, chiar să vrea creștinii, n'or să mai poată face umbră pământului; ci o să se repeadă, să sape pământul, cu voie fără voie, să-și facă morminte și să strige cât le-o lua gura, plângând și văicărându-se:

-- Ieșiți voi, morții, să intrăm noi viii *)!

II.

Când s'a pornit Dumnezeu să facă pământul pe care stăm noi azi, s'a apucat să înșire aracii, ici colea și a' inceput să urzească pe după araci -- având grijă ca, pe urmă, să puie *bătătura*. Și potrivise așa de bine urzeala — că era pornit să iasă pământul, neted.

Da', vezi dumneata, dedese ghemul cel mare de urzeală — in mâna ariciului, s'o poarte așa cum o vrea *Sfântulețul*.

Ariciul însă — care, până atunci, era și el ca toate dobitoacele — și-a făcut slujba bine, doar numai până la ziua jumătate. Atunci, el știe cum a făcut, s'a ferit de un arac, să nu se ințepe și i-a scăpat urzeala din mână:

*) Dela Maria N. Gogoncea de 65 ani, din Priboeni.
Var. în „Legende, tradiții și amintiri istorice. p. 1—3. 1910 (colecția etnografică a Academiei române).

— Haiti, Doamne! Ce să mă fac? Iacă, mi-a scăpat ghemul!

— Lasă-l așa! — a zis atunci Dumnezeu, care nu mai avea timp să întinză iar urzeala. Și atunci, păcatele ariciului: din pricina lui, pământul s'a *scovârdat* și, în loc să iasă întins, au eșit munții, dealurile și văile.

Moșu Dumnezeu s'a făcut foc pe ariciu și a început să-l blesteme:

— De araci te-ai ferit, ariciule? De ei să ai parte de-acu înainte și să-i porți în spate; iar în rândul celor lalte dobitoace să nu mai fii!

Și cum a grăit așa Cel de sus, odată s'a făcut ariciul ghem și s'a pomenit plin de țepi, de colo până colo — și așa e și azi.

Iar munții, dealurile și văile, vedeți? Din pricina ariciului sunt azi pe pământ *).

III.

Moșu Dumnezeu a urzit pământul Marția și l-a isprăvit Sâmbăta.

Până să-l isprăvească, ci-că sfântulețul era în mare încurcătură, că isprăvise urzeala și-i rămăsese bătătătură multă, multă, ditai mormanul de pământ. Ce să-i facă? Sta pe gânduri și nu se pricepea, cum să dea s'o nemerească.

— Ce-o fi o'fi — zise Dumnezeu într'o zi, o să mă duc, într'un noroc, să întreb pe *ariciu*. O fi mai cu cap și m'o povățui ce să fac.

N'apucă însă să sfârșească aceste vorbe, că o al-

*) Dela moș Marin Coțandră din Priboeni.

bină îl și auzi și, cum e ea *cotelitoare* și bătătarnică, dete fuga la ariciu.

— Măi cumetre ariciu, vrei să-ți spun acum o veste?

Și-i spune albina despre gândul Sfântulețului și, pe urmă, îl întreabă:

— Și tu ce i-ai spune, măi cumetre, dacă te-o întreba?

— Aolică — zise ariciul — și-a găsit și Dumnezeu să întrebe pe un *ghimotoc* ca mine!... Ce să facă? „Iacă ce: să facă munți, dealuri, movile... așa să facă".

Atât i-a trebuit albinei, că a și dus ștafeta la Dumnezeu. Și se bucură mult sfântulețul când aude și glăsuește:

— Blagoslovită să fii tu, albină! Ceara ta să se ardă în biserică, în sfeșnice și policandre și de ea să aibă parte omu' și la moarte! Din gură să-ți cure miere, tot ce e mai dulce pe pământ; și de vrăjmași să te aperi cu acul pe care nimeni să nu ți-l vadă... Iar *ariciul*, fiindcă mi-a dat sfat bun, „ghimotoc" să rămâie, așa cum a zis el și ghimotoc să se facă. Și oridecâteori o fi la nevoie, el să poată scăpa de primejdie. Iar ăl care-o îndrăsni să-l omoare, să fie trecut la răboj ca făptuitor al unui păcat de moarte.

Și așa, a sfârșit Dumnezeu bătătura, făcând munții și dealurile, după povața ariciului..., iar d'atunci, ci-că, a rămas ariciul și albina așa cum sunt azi și „e mare păcat să omori un ariciu" *).

2. „Decând cu Noie"

I.

Când a văzut Dumnezeu că lumea s'a înmulțit și că, odată cu ea, răutățile nu mai aveau *vad*, a dat pe

*) Auzit la maică-mea, Stana Radu Uța din Sgripcești, Muscel.

lume o secetă grozavă de se frigeau oamenii ca prigorili și muriau cu zile. De foc mare, pleca lumea și fugeà, fugă nebună: ăi dela munte, la baltă, să trăiască lângă Dunăre și să aibă apă din belșug; iar ăi dela baltă, să caute apă la munte, că secase și Dunărea. Și se întâlniau pe drum de-și spuneau unul altuia, *focul*.

Pe prundurile tuturor gârlelor a *fost fiind* numai aur și argint, de umpleau oamenii traistele. Când se întâmplà ca, pe drum, banii să se mai înegrească puțin, îi lăpădau și luau alții mai frumoși și iar îi băgau in traistă, că erau tot pământul.

Lumea, din pricina asta — că banii rătutesc mintea omului — tot nu se lăsà de răutăți.

Atunci, Dumnezeu a hotărât să-i piardă cu potop. A chemat pe Noie și i-a spus să-și facă corabie și ce să puie în ea. Apoi a dat drumu' ploilor cari au ținut *vlog* 40 de zile și 40 de nopți. Și s'a prăpădit toată suflarea de pe pământ.

Doar Nòie umblà çu corabia numai pe d'asupra apelor. Când se împliniră 40 de zile și socoti omul că s'or fi mai tras apele, începù să tot caute loc de *odihnă*, incoà și încolo. Dar negăsind pământ *uneva* ca să tragă, a trimis pe corb sa vază, în partea de răsărit: e *au* nu e, vr'un loc uscat?

Corbul s'a dus, dar dus a fost, că a găsit un hoit de taur și a început să mănânce din hoit. Uitase și de Noie și de corabie și de tot. D'atunci a rămas vorba: „Slujiți ca corbul“!

Iar Noie a așteptat ce-a așteptat și, dacă a văzut că nu mai vine corbul, a dat drumul unei porumbițe.

Păsărica asta s'a dus, s'a dus, tot încotrò apucase corbul, până l-a găsit mâncând din carnea taurului. Ce să facă?

Ca s'o creadă Noie, s'a dat cu picioarele prin sângele taurului și s'a intors indărăt. *Și d'atunci a rămas porumbița galbenă-roșie la picioare.*

Când a sosit porumbița la Noie, iată și corbul. Se săturase.

— Așa mi-ai slujit, corbule?—i-a strigat Noie cu glas de foc. „Din alb cum ești—că erà alb atunci—să te faci d'aici inainte, nici mai bine, nici mai rău decât așa cum mi-e inima mea, decând te-am mânat eu! Să te mai faci, măi corbule, negru, negru, ca tăciunele și numai după hoituri să umbli d'aici inainte.

Și d'atunci a rămas corbul negru, cum e azi.

— Iar tu, porumbițo, că ai fost harnică și ascultătoare, să fii d'aici inainte numai pasăre a dragostei, pasăre de cinste și de falǎ.

Și așa e d'atunci porumbița.

Acŭ, pecând se gătià Noie să plece spre locul de care-i vorbise porumbița, iată —spre mirarea și groaza lui— vede că dă apa năvală in corabie.

Ce se intâmplase?

Diavolul care se tot invârtise să-i facă vr'un rău lui Noie și nu izbutise, se tot *sfredeli* pelângă corabie care era făcută din lemn de brad, până văzù, intr'o scândură, un nod, cuiu de corn, și asupra ăstuia aveà putere, că de *Nichipercea e pus cuiul de corn in brad.* Scoase cuiul de corn și apa incepù să dea grămadă in corabie.

Ce să facă Noie? *O băgase omul pe mânică, că se duce pe copcă*; când, norocul lui: cum umbla incoà și incolo, prin corabie, *rătutit*, sare o năpârcă de colo:

— Lasă, stăpâne, că astup eu.

Și și-a băgat coada, de a astupat. Apoi, trăgând puternic în sus, așa cam *săbiat*, coada s'a rupt și i-a rămas o bună parte din coadă, în gaura acelei scânduri.

A durut-o pe ea, nu-i vorbă, da apa n'a mai intrat în corabie.

Atunci Noie, vesel nevoie mare, a blagoslovit-o:

— Blagoslovită să fii tu, năpârcă. Până nu ți-o face rău omul, să nu-l poți mușcà; da și acela pe care l'ăi mușca, să nu mai scape cu zile. De omorit, să nu te poată omori nimeni. *Să scape numai când o numărà părul dup'o vacă.*

Si d'atunci e nâpârca fără coadă și cu puterea ce i-a dat-o Noie, când a blagoslovit-o *).

II.

Când corabia lui Noie, plutià pe d'asupra apelor, Diavolul, tot cu necaz pe neamul omenesc, cum să facă el, cum să dreagă, să înnece corabia?

Iea *Sarsailă* chip de șoarice și se duce încet, încet, în corabie, pânăla un colț. Acolo, nevăzut de nimeni, începe să roază la corabie: ronț, ronț, ronț! Socotià diavolul că doar-doar o găuri-o și atunci o să intre apă și o să se înnece și Noie cu ai lui, să nu rămâie pe lume picior de pământean.

Da, ce poate face el împotriva voinței Atotputernicului?

— „Așa ți-i treaba, Sarsailă? Zise Dumnezeu când prinse de veste. Stai dar, că-ți găsesc eu leacul!"

Și cum zice așa, odată svârle de sus din cer, o

*) Auzită dela Niță Vasile, de 72 ani, din căt. Piatra, com. Stoenești, în 1914. A fost cioban dela 12 ani și a auzit multe.

mânușă; o svârle drept în corabie. Și mânușa aceea cade drept asupra șoarecelui, înainte ca Sarsailă să-și fi făcut meșteșugul; face gură ca orice dobitoc și... hap! pe șoarece de-l mănâncă.

Și iacă, așa a scăpat corabia cu Noie cu tot de pieiște; iar *mănușa cu pricina, s'a făcut d'atunci pisică* și pisică a rămas, să stingă pe șoareci.

Iar *șoarecele vedeți? E din diavolul* *).

III

Noie a lucrat la corabie trei ani. Când a fost aproape s'o *isprăie*, i-a *siripit-o* Diavolul. Sta așa năuc bietul Noie și se tânguià când a văzut *munculița* mâinilor lui în bătaia vântului.

— Ce-ai făcut Noie? L-a întrebat Dumnezeu.

— Nu eu, Doamne; ci nevasta pe care mi-ai dat-o, că a primit pe-aici pe *Nichipercea*. Invață-mă ce să fac, că tare mi-i greu să iau lucrul dela cap.

— Așa? Ascultă omule: Cunoști lemnul pe care l-ai făcut întâia oară?

— Il cunosc.

— Să te duci să toci pe el.

— „Bine, Doamne!“ S'a dus d'a tocat și așa s'au adunat lemnele la loc și s'a *incherbălat* corabia.

— Ei, acu, Doamne, când o să vie potopul? Vreau să știu ca să mă urc în corabie cu ce mi-ai poruncit.

— Când? Atunci când îi mâncà pe *masă de fier*.

Și aștepta Noie și căuta în dreapta și în stânga; dar masă de fier nu mai vedeà.

După câtăva vreme însă, iată că se desfundă izvoarele pământului și găurile cerului și începe, nene, să plouă, de nu știai pe unde mai ești.

*) Dela Marga Badea Mătușa din Pribeeni.

Noie era dus la sapă. *Uluit*, priviă și el la potopul ce se apropiă și se tot uită să vază masa de care-i vorbise Sfântulețul.

Da nu eră nicăiri.

Iată că i-se face foame și apa l'ajunsese la brâu. Scoate *merindea* și, neavând pe ce mai mâncă, întoarce sapa cu *leafa* in sus și mănâncă pe fierul sapei.

— Io-te, mă! — își zice el — asta a fost masa de fier.

Și, cât ai clipi, dă fuga acasă, deschide corabia, urcă în ea p'ai casei și urcă și din viețuitoare câte-i poruncise Dumnezeu.

Apoi, se urcă și Noie, dar femeia-i rămâne jos.

— Sui-te, fa!

— Nu!

— Sui-te, nevastă, n'auzi?

— Nu!

— Sui-te, fă, sui-te-ai cu dracu'!

Atunci, *Ucigă-l toaca*, care era p'acolea, hop! și se suie și el. Da se suie și nevasta lui Noie.

Când să zică și Noie „Doamne-ajută" și să pornească corabia, tocmai când apa eră în toate părțile, Dracu n'are de lucru? Incepe să-i găurească corabia.

Ce să facă bietul Noie? Ca să nu pătrunză apa, a tot îndopat și el cu ce-a găsit, până și-a pus acolo coada și biata năpârcă:

— „Să fac și eu un bine!" zise ea.

Dracu însă, de necaz, dă pe dedesupt cu un cuțit și... harșt!... taie coada năpârcei. Rămâne biata fără coadă, dar corabia tot îndopată, de n'a mai putut pătrunde apa.

D'atunci, *a rămas năpârca fără coadă* și tot d'a-

tunci s'a iscat și toaca făcută din lemnul pe care a tocat Noie când a *incherbălat* la loc toate lemnele corăbiei. Și Dracu, tot d'atunci a rămas printre oameni, că, aiminteri, s'ar fi inneeat. Tot d'atunci, e bine să te 'nchini când toacă.

Noie a stat cu corabia trei luni pe apă. La trei luni, vrea să știe dacă au stat apele și a trimes corbu să ia din muntele *Galionului*, că era mai sus și să-i aducă fir de iarbă. Avea omul degând să tragă corabia într'acolo.

Corbul s'a dus; dar acolo a dat d'un hoit și hoitului îi zicea atunci *cranga*. D'aia, Noie, supărat, văzând că nu mai vine corbul, l-a blestemat și l-a rânduit d'atunci să *crăuie*.

A trimis apoi pe porumbiță și ea i-a adus firul de iarbă. Noie s'a indreptat cu corabia spre muntele Galionului și acolo a stat multă vreme. Asta din pricină că numai muntele ăla era mai inalt; da' pământul acelei țări era mai jos ca alte pământuri și a stat apa mai mult pe el *).

IV

La potop, Dumnezeu a spus lui Noie:

— Să faci corabie, Noie și să te sui în ea: că am să innec pe *Jidovi*. Prea s'au făcut răi.

Noie a ascultat și a lucrat la corabie nouă ani. După ce a isprăvit, Noie a intrebat:

— Doamne, Doamne! Milostivește-te și spune-mi: pe ce oiu cunoaște eu când o să vie potopul?

— Pe ce? Când îi mânca bucate roșii pe masă de

*) Var. în „Legende, legende și amintiri istorice", p. 3, 31. Auzită la Niță Troneciu din Uluba, comuna Valea-Popii.

fier, atunci e potopul. Să te sui în corabie. Ai înțeles?

— Înțeles.

Și apoi, Noie s'a apucat iar de muncă. Săpà, de foc, la porumb, el și nevasta, de da inima din ei.

Și atunci, uite a început să plouă. Patruzeci de zile și patruzeci de nopți, numai ploi și ploi. Ii venise apa până aproape de genuchi; da el tot nu credeà că a sosit potopul și lucrà înainte, *târmocit*, așa. Nevasta luase d'acasă niște cireșe coapte și le ținea în sân.

— N'ai tu ceva d'ale gurii? — o întreabă Noie, pe care-l răzbise foamea.

— Ba am, bărbate! Uite, cireșile astea.

Atunci, au înfipt amândoi sapele cu coadele în pământ și au pus cireșele pe *leafa* sapei, de s'au apucat amândoi să mănânce.

Cum mâncau, Noie odată se izbește cu palma peste frunte:

— Nevastă, nevastă. Să știi că a sosit potopul. „Iată, mâncăm bucate roșii pe masă de fier“.

Atunci, s'au dus, prin *târmoacă*, cum au putut, pânăla corabie. Da corabia nu mai erà. O *siripise* diavolul. Noie și cu toți ai lui s'au pus pe plâns.

— Ce e, Noie?— l-a întrebat Cel de sus?

— Uite, Doamne! Am dat de belea. Mi-a siripit corabia, diavolul.

— Nu e nimic. Cunoști tu *blana* pe care ai lucrat-o întâiu?

— O cunosc.

— Du-te de-o iea, spânzur-o în două sfori și începi de bate 'n ea cu ciocanul; că s'or strânge toate blănile corăbiei și s'o *încherbălà*, la loc.

Așa a făcut Noie și corabia s'a făcut la loc.

D'atunci a rămas *toaca*, care adună pe credincioşi, cum s'au adunat lemnele corăbiei.

Apoi, Noie şi-a strâns copiii şi a inceput să încarce in corabie din toate neamurile de lighioni şi *sămânţării*. Şi s'a suit, in urmă, şi el cu ai lui.

Da, uitasem să spuiu: Numa' o sămânţă n'a pus-o Noie, atunci, în corabie şi numai o sămânţă nu e în lume.

Iar după ce s'a urcat, s'a pornit potopul *).

3. Alixandru Marchidon

I.

E he... moşule! Multe minuni a mai făcut şi Alixandru Marchidon!

Odată, a plecat pe apa *Efraptului* şi a găsit un om numai c'o mână şi-un picior; săria din munte 'n munte.

L-a prins, l-a *sucit* şi l-a invârtit.

— Cu cine aveţi voi bătaie?

— N'avem cu nimeni; că suntem doar *jumătăţi de oameni*.

Dar—cum a zis aşa,... ţâşt!... pe un munte şi începù să strige de acolo:

— Măre! Socotiam că Alixandru e un viteaz mare şi că are inţelepciune multă, da... bag seamă că nu e aşa.

— De ce, mă?

— Apoi, in noi e aur şi argint şi pietre scumpe şi, acum, *sic!* Să le mai iea dacă poate!

— Aşa? A strigat Alixandru.

*) Dela Mieiţă Păun din Vieroş (com. Colibaşi).

Și odată a încins muntele cu oaste multă, a prins pe sălbaticii aceia și i-a spintecat.

— Toată pasărea, pe limba ei se hrănește, pe limba ei piere! — a strigat Alexandru și le-a luat toate scumpeturile.

Așa. Pe urmă, a tot mers înainte pe apa Efraptului. Acolo s'a plecat să se spele și a sărit un pește, cu solzi de aur, să-l îmbucce.

Alexandru a fugit, iar peștele i-a grăit:

— He, he... m'am socotit că Alexandru e viteaz mare; dar, cum văz, el fuge și d'un pește.

— Așa?! — a grăit Alexandru. Și a poruncit la năvodari, cari au prins și pe peștele ăla și pe alți doi tovarăși al lui.

— Impărate luminate — a zis atunci cel mai mare. Nu-mi mai strică vitejii, că și eu sunt tot ca tine, împărat.

Și cum a grăit acestea, s'a dat peștele peste cap și atunci, a luat înfățișare omenească — făcându-se un împărat mândru și frumos. Da nu numai el; ci și alți douăzeci și patru de pești.

— Nu vă stric; da să mergeți cu mine la război și să ne prindem frăți de cruce.

Și s'au prins.

Apoi, Alexandru a mers înainte, mereu, mereu, până a dat de o cruce. Pe ea, erà scris cu litere de aur:

— „Cine-o trece d'aici înainte, nu se mai întoarce“!

Gata, gata să se ducă împăratul de unde venise; dar aveà *vraci* cu ei și ăia au glăsuit:

— *Purcezi* înainte, Alixandre.

Și a mers și a intrat în pădure, care erà *pustnică*.

Acolo, a prins un om sălbatic; da, odată au sărit pe ei toți sălbaticii.

Ce să facă Alixandru? A pus oastea de a făcut un gard strașnic și s'au pus *drept gard.*

Pe urmă, s'au pitit, s'au învârtit, până au dat *roată* la sălbatici și a început Alixandru să-i întrebe:

— Ce sunteți voi, mă?

— Ce ne găsești.

Atunci, Alixandru i-a supus pe toți și le-a dat lege. Apoi, a tot mers înainte, până a găsit un împărat *leginit*, dar despuiat.

— Idraschi, brate — adică „bună ziua frate“! — a glăsuit cela golul.

— Cine ești tu? — de-mi zici „bună ziua“ în limba mea.

— Sunt din nația a creștină.

L-a lăsat și a mers înainte, la împăratul cel *cu apă vie*. I-a dat și lui „bună ziua“ ca el.

Impăratul acela, care ședeà în apă pânăla jumătate, i-a *moțăit* din cap și l-a întrebat:

— Unde te duci, Alixandre?

— La raiu.

— Nu te duce, împărate.

— Ba mă duc. Unde e împăratu' vostru?

— Aici. Chiar eu sunt.

— De ce stai în apă?

— Așa stăm noi.

— Da soțiile voastre unde sunt?

— Unde să fie? In cetatea de aramă. Numai la un an odată le dăm drumul; apoi le închidem.

— Așa? Atunci să le dau eu drumul. „Și porunci la ai lui să le dea drumul. Și le-a dat; unele au fost făcut copii, altele *grele*, altele erau *curățele*:

— Ei, Alixandre — zise una — la raiu nu te duci, că te gonesc Serafimii cu foc.

Intr'acolò *bufniă*. Dacă a văzut aşa, s'a dus la iad

La iad, cum a intrat, foc şi amar pe doi împăraţi cari sosiseră în întunerec, mai înaintea lui:

— Nici aici nu ne laşi, Alixandre?

Afară lăsase mânjii ca să necheze iepele şi ei să ştie să iasă afară — că acolo erà întunerec *)

II.

Odată, Alixandru Macedon mergeà cu oastea împotriva unui craiu dintr'o ţară depărtată, care nu i-se supusese. A intrat în cetatea aluia şi craiul nu i-s'a împotrivit. Mirat, Alixandru a chemat pe craiu:

— De ce n'ai ieşit cu oaste, înaintea mea, să mă opreşti?

— Aşa am vrut eu.

— De ce?

— Uite-aşa. Mai bine, să bem şi să mâncăm.

Alixandru socoteà că ăla vrea *să-şi facă mână bună* şi a dat porunci să se gătească oastea pentru masă.

Dar unde erà pomana aia?

Abia după multă adăstare, se pomeneşte împăratul că oamenii craiului îi aduc înainte o *tipsie* de aur, plină tot cu aur.

— Ce vorbă-i asta, craiule? De ce nu pui pâine şi bucate?

— Apoi, pâine şi bucate n'aveai Măria-Ta destule, acolo, în pământul de unde veniţi? Ce-ai căutat la noi?

Vedeţi? Ii dedese o palmă cu asta.

*) Dela Niţă Tronecin, din Uluba.

Iar Impăratul, *păcălit*, văzând că *n'o scoate altfel la văpsea*, a inceput să se roage cu binişorul de craiul acela şi le-a dat să mănânce.

Aşa. Pe urmă, cum şedeau ei acolea, iată vin doi oameni să se judece la craiu: unul vânduse celuilalt o ţarină şi cumpărătorul găsise in pământ o comoară.

— Na-o indărăt, frate, zise el vânzătorului; că eu n'am cumpărat decât ţarina.

— Ba nu, frate; n'o primesc: eu am vândut ţarina cu totul.

Şi tot *ciorovăindu-se*, au venit să-i impace craiul. Acela, cu vorbă bună, zise către cumpărător:

— Ai tu un fecior?

— Am.

— Dar tu o fată?

— Am.

— Atunci, căsătoriţi-i pe amândoi şi comoara să le fie drept zestre.

Şi au plecat oamenii mulţumiţi.

Iar Alixandru a rămas pe gânduri, când a văzut aşa judecată.

— In ţara voastră, cum s'ar fi făcut, impărate?

— Cum să se facă? Oamenii ar fi fost băgaţi la *gros*, că au ţinut ascunsă o comoară; iar aceasta ar fi fost luată pe seama statului.

— Aşa?

— Aşa.

— Păi atunci, la voi răsare soarele?

— Răsare.

— Dar ierburi, *pomost*, *vineturi*, porumburi... sunt p'acolo?

— Sunt, berechet.

— Mare minune! Da animale aveţi voi pe lângă casă?

— Avem.

— Atunci, să ştiţi că, dacă răsare soarele peste ierburi şi dacă plouă, în ţara voastră, numai pentru vieţuitoarele celea se îndură Sfântuleţul. Nu pentru oameni cari se poartă aşa şi dela cari de mult şi-ar fi întors faţa Cel de sus *).

4. Novac

I.

In vremea veche, veche de tot, decând abia se ţine minte, trăià prin ţara asta, un uriaş al cărui nume era Novac. Aşa de puternic şi de fioros era omul ăsta, încât bătea într'una sate întregi, oraşe şi cetăţi de prin ţările vecine cu a noastră şi multe oşti împărăteşti.

Şi treaba asta o făcea singur, fără a aveà împrejuru-i, măcar un singur ostaş.

Harnic luptător, măi nepoate! Dar şi *mâncău* cum erà el, nu mai găseşti!

Mâncà şi *bărtăpănià halcate* întregi şi nu se săturà uriaşul ăsta cu fite-ce: nu-i ajungeau, într'o săptămână, două trei cirezi de vaci si de-atunci, ci-că, a rămas zicătoarea:

— „A mâncat cât Novac!“ pentru unul care mănâncă mult.

Cu toate astea, mare bine făceà el neamului nostru; că se luptà numai cu *limbile* cari nu dedeau pace Românului.

Şi-apoi, nu erà nici fudul. Se purta aşa ca noi.

---

*) Dela preotul Dimitrie Ioan, Fureşti.

Novac a trăit și a *hălăduit* prin lume mult și bine... până intr'o vreme, când, știți ce s'a intâmplat?

Au eșit pe lume: pușca, praful de pușcă și gheata. Și, ce și-a zis Novac?

— O, Doamne! Până-acù mi-a fost vitejia. De azi inainte insă, poate orice om și oricât de nimic ar fi, să mă *curețe* de pe pământ, fără să dau piept cu el. Și-apoi, a venit și *snamènia* asta de fudulie pe pământ. Să mai trăești? Știu dar ce-oiu face. Ca să nu mă poată răpune orce *nătăfleață*, mai bine, mă omor singur.

Și cum a grăit așa Novac, și-a luat plugul cu cei doi boi uriași și a tras o brazdă adâncă, *brazda lui Novac*, pe care a dus-o, a dus-o, până unde nu se știe.

La capul brazdei, știți ce a făcut?

S'a ingropat Uriașul, cu boii și cu plugul; uite-așa, ca să nu se mai știe de el. *)

II.

In alte părți ale Muscelului, Novac un om rupt din jidovi, e cunoscut mai mult sub numele de *Năvac*, or *Star-Novac*; iar numele de *Novac* mai e cunoscut în unele cântece-legende cari povestesc intâmplări de mai încoà. In amândouă, Novac e infățișat tot ca un om mare și puternic.

5. Iorgovan

După ce s'a bătut cu limbile și a răpus șarpele cel grozav care prădà la Marea Neagră, Iorgovan ăla „fecior de mocan, boier de divan" a auzit cà pe Cerna în sus e bătălie mare și că, orcâte oști se duc, toate

*) Dela Ilie N. Gogoncea din Priboeni și dela preotul Dumitru Ioan din Furești.

sunt răpuse. D'aia a plecat și el într'acolo. Călușelu' lui, puiu' leului, șeulita lui, țasta smeului. A luat *șoimei, ogărei*, vidre. Și-a tot mers.

Trecând printr'o vălcea, iată a văzut o fată, care par'că era sălbatică de pădure. A asmuțit *câinii* spre ea. Fata s'a rugat mult și bine să-și cheme câinii; i-a adus aminte că a fost *mândra* lui, l-a speriat cu blestemul... Geaba.

Câinii s'au repezit spre fată de-au mușcat-o și el a dat cu arcul și a *zdrelit-o* puțin cu săgeata.

Din pricina asta, l-a ajuns blestemul fetei: când a trecut prin Cerna, s'a făcut *stană* de piatră.

Dar a plecat maică-sa în căutare și găsind pe fata cea sălbatică, a cercetat de rostu lui Iorgovan. Găsindu-l prefăcut în stană de piatră, fata s'a rugat lui Dumnezeu de l-a înviat. Pe urmă, au făcut nuntă amândoi.

Iată cântecul-legendă auzit în Vulturești:

Sus pe Cerna 'n sus,
Câte oști s'au dus,
Toate s'au răpus;
Numai mi-a rămas
Ivan Iorgovan
Călare pe cal.
Tovarășii săi:
Șapte-opt șoimei,
Șase ogărei
Cu Vidra 'nainte
Că e mai cuminte.
El mergând așa,
Da printr'o vâlcea
Vede-o *sălbătăcea*:
Ea că n'auzia
Nici topor tăind,
Cici cocoș cântând,
Nici popă tocând,
Numa-un cuc cântând:
— Cuculețule,
Porumbacule,
Gingășelule,
Ia-mă 'n arigioară,
Scoate-mă la țară,
Ț-oiu fi verișoară,
Or vr'o șurioară.
— Cum o să te scot,
Că eu n'o să pot?
Eu sunt pasăre cu sborul,
Tu ești pe jos cu piciorul;
Când să te duc und' ți-e dorul?
—Tu să mergi prin fagi cântând
Iară eu, pe jos, plângând
Numa drumurli-arătând

Ca să mă ţiu după tine
Să mai scoţ capu' la lume.
...Apoi cucu 'mi-o-ascultă :
— Hai, sălbăticico 'ncoà.
Iea-te după glasul meu
Să te duc la locul tău
...Şi la drum dac' o scoteà.
Iată, Ivan o vedea,
Ogarii că mi-i pornià
Să se ducă chiar spre ea

Şi şoimeii mi-o băteà,
Vidruliţa mi-o *pişcà*
Şi ea că mi-l cunoşteà :
— Ivane, Ivane,
Ceartă-ţi pe Vidra,

Nu mă săgetà
Că eram a ta !...
Când eram la *Ştefan-Vodă*,
Amândoi şedeam de vorbă,
Tu erai slugă din casă,
Eu eram păhărniceasă,

Chiar eu îţi puneam la masă !...
...Dar Ivan dac' o vedea,
Tot de gânduri se luà :
—Bate-l, Doamne, pân' deseară
Cine-a făcut drum de cară
D'a scos pe puica la ţară,
S'o mai vază neica iară
Şi tot n'o credea,
Flinta o 'ndreptà :

— „Poate n'o fi aşà !"
Puţin o *sdreliă*
Şi ea-l blestemà :
— Ivane, Ivane,
Ivane-Iorgovane,
Cum te-ai îndurat
De m'ai săgetat ?
Dar'ar Dumnezeu
Şi blestemul meu :

Când Cerna mi-i trece,
Piatră să te faci !
Blestemul de fată,
De fată curată -
E ca cel de tată
Că te-ajunge 'ndată.
Blestemu' de mumă,
Ca rana de ciumă :
Tot te-ajunge 'n urmă...

Când Cerna treceà,
Piatră se făceà.
...Mă-sa lui Ivan venià
Şi mi-l căntà
Şi ea că 'ntâlnià

P'a sălbătăceà :
— Fa sălbătăceà,
Ce caţi p'aicea ?
Or nu mi-ai văzut
Or nu te-ai *brodit* :
Ivan a trecut ?

Sau n'ai cunoscut ?
— Ba eu l-am văzut
Şi l-am cunoscut
Da a făcut păcat
Că m'a săgetat.
Eu am blestemat.
De l-o fi ajuns,
Chiar s'a şi răpus
Că eu-aşa am zis :

Când Cerna o trece,
Piatră să se facă !
...Mă-sa mi-auzià :
— A sălbătăceà,
De ce faci aşa ?
De l-oiu găsi mort,
Eu te rog cu foc
Să-l facem la loc.
Aşa mă rog ţie

Că ţi-l dau *soţie*...

Şi-acolo mergea,
Piatră mi-l găsia.
Indărăt se 'ntorcea:
— O, sălbătăcea,
— Văd c'a fost păcat:
Cum l-ai blestemat
— L-ai şi aşezat.
Aşa l-am găsit,
Piatră s'a făcut
După-al tău cuvânt.
O, sălbătăcea,
Intoarce-ţi blestemul,
Ţ-oiu fi ţie omul.
Aşa mă rog ţie
Că ţ-o fi soţie.
Hai, să-l inviem
Că ţie ţi-l dăm,
Că, de nu te-o lua,
O fi vina mea...

A sălbătăcea
Acolo mergea,
Şi-mi îngenuchia
Mătănii făcea
Şi mi-l învia.
Mă-sa ce-i zicea?
— Cât îi fi cu cap.
Să fii deşteptat,
Că tu-ai săgetat
Dă te-a blestemat.

Cea sălbătăcea:
— De nu mă rugam.
Il mai inviam?
— Ivane, Ivane,
Du-te de-ţi fă casă
Că-i destul frumoasă,
Asta-i nora noastră.
Acu nu-i păcat
Că te-a înviat... *)

6. Dochia

I.

Dochia asta a fost având o nor' şi-au fost trăind rău amândouă. Şi Dochia şi-a trimes odată nora la lemne, cu *crosnia* in pădure, acolo unde-o fi fost.

Cum s'a intâmplat că, norei, i-a scos Dumnezeu, p'acolo, inainte, trei fragi, coapte, inainte de vreme, în Martie.

— „Ia-uite, mamă, am găsit fragi!“—zise ea, când se duse acasă.

— I! Doamne! M'a apucat vara cu caprele neduse în munte!—a grăit baba şi s'a luat apoi de gânduri mătuşa:

---

*) Alte variante în col. mea de legende, vol. I. pag. 15—19.

— Mâini am să plec cu caprele.

Şi-a luat găleata in spinare şi un cojoc.

Da acolo, a plouat mereu, a plouat, in toate zilele. De mare foc, baba se îmbrăcă cu câte-un cojoc; apoi, după ce se udă de tot, il lepăda şi lua altul. Şi-aşa a făcut mereu, până le-a *isprăvit* pe toate.

In ziua de *Măcinici*, a ingheţat şi ea şi caprele. Eu am fost aici, către Bucegi şi acolo se vede o piatră albă, tocma 'n chipu' mătuşii şi cum i-a fost măsura. Eram acolo cu mai mulţi ciobani:

— Vezi? Aia e *baba Dochia* *).

II.

Dochia, ci-că, soctise că a venit vara şi d'aia şi-a luat capriţele şi:

— Ţa, ţa, ţa, ţa! La munte
Să facem brânză multă.

S'a dus, da acolo au dat ploile şi i-au udat toate cojoacele. Apoi a ingheţat acolo cu cojoc, cu capre, cu tot.

Şi acu e, colo, in partea aia. Se cunosc şi caprele şi ea.

III.

Avea baba Dochia o noră în casă, o cicălià şi o bătea intr'una, de-i venià bietei femei să-şi ia lumea in cap. Şi bărbatu-său o tot mângâia cu vorba că, atunci când o veni primăvara, o să se ducă baba cu oile la munte şi o să scape nora de traiu pe vătraiu.

Baba, insă, la ivirea primăverii, a priceput şi, ca să amărască şi mai rău pe noru-sa, ii zise:—I-ascultă, fetică, ce mă tot impilduieşti tu că o veni primăvara şi că plec cu oile la munte? Să faci bine şi s'o ştergi

*) Dela Niţă Vasile din Piatra-Stoeneşti.

din casa mea și, de unde-i ști, să-mi aduci fragi. Numai atunci te cred că a venit primăvara.

— Păi, de unde să iau eu fragi, acum în Făurar?

— De unde-i ști. Almînteri, e vai de pielea ta.

A plecat biata noră, plângând, pe marginea pădurii și căutând fragi. Da... de unde să găsească?

In' drumu-i, însă, norocul ei: se întâlnește cu Sfântu Petre.

De ce plângi, fetică?

— Uite, moșule, am o soacră mai rea decât scorpia și m'a trimes acum în Făurar, după fragi. Unde s'a mai pomenit?

— Ba s'a pomenit — zise Sfântu căruia i-se făcu milă de biata noră. Du-te in piscul ce se vede colo, că se văd fragi berechet.

Și-i arată un pisc spre soare-răsare. Apoi Sf. Petre se rugă lui Dumnezeu, care făcu acolo fragi destule de le găsi nora și le duse soacră-sei acasă.

Hârca le mâncă, dar de acasă tot nu se urni.

— Ca să scapi de mine — îi mai zise ea noru-si — du lâna asta neagră la gârlă și spală-o până mi-i face-o albă.

Și s'a dus biata noră de a spălat lâna, două săptămâni la gârlă; dar cum să se albească?

De canunul ăsta a scăpat-o tot Sfântul Petre care a înnălbit lâna și a blestemat pe babă: să se prăpădească așa cum nu s'a prăpădit nimeni pânăla ea.

Când a văzut lâna albă, baba Dochia și-a luat oițele și a plecat cu ele la munte.

Martie, un flăcău frumos, i-a spus că e prea de timpuriu; dar ea l-a luat cam peste picior și, cum eră îmbrăcată cu nouă cojoace, s'a suit cu oile în munte să le pască.

Acolo, a început să joace și să-și bată joc de Martie că, așa cum a păcălit pe Făurar, l-a păcălit și pe el.

Când a văzut asta, Martie, par'că i-ar fi dat cu ardei pla nas, așa s'a necăjit de rău. Se plânse lui D-zeu și Sfântulețul i-a dat voe să pedepsească pe babă cum o ști mai bine.

Și s'a împrumutat Martie la Făurar cu câteva zile. *Daia are luna asta zile mai puține decât celelalte luni de peste an.*

Apoi s'a pornit, nene, p'un vifor ș'o sloată de credeai că s'a desfundat cerul.

Baba atunci, începù să lepede cojoacele câte unul căci se îngreuiaseră de ploaie: în ziua întâia, unul, a doua zi, altul, a treia, altul... până la nouă, că o udase ploaia până la piele.

Pe urmă, ca s'o pedepsească de isnoavă, a dat Martie un ger strașnic, de a înghețat acolo, *scuț* și baba și oile ei.

Acù, ci-că, într'un munte e o femeie de piatră. Și împrejurul ei, alte nouă pietre mai mici. Femeia de piatră e Dochia, iar pietrele de pe lângă ea, ci-că unii, sunt oițele ei; alții, că sunt cele nouă cojoace udate și înghețate de puterea și furia lui Mărțișor. Din stânca ceea țâșnește apă *).

IV.

Mai înainte vreme, lemnele, *tărșurile*, buturile și buștenii din pădure veniau singure acasă, în curtea omului. Era destul să se ducă creștinul să le taie; c'apoi ele se *cărăbăniau* singure în curte.

S'a întâmplat însă că într'o primăvară s'a dus la lemne și o babă rea și *cicălitoare*, anume Dochia.

---

*) Dela maica-mea.

Baba asta, dupăce s'au pornit pe coastă devale, lemnele ei, să vie neaşă, n'a avut de lucru?

— Să mă urc şi eu, că n'o fi foc. Abia mai scap *ale* picioare.

Lemnele au tăcut, şi şi-au văzut de drum spre casa babei; dar icniau de mânie. Baba însă, dacă a văzut bunătatea lemnelor, *s'a întins la caşcaval.* Ştiţi cum?

Aveà o *puşlă* de căţeluşă, care se tot ţinea după *târâş* şi *schelălăià:*

— „Sui-te şi tu ici!"— ii zise Dochia şi o lua de o sui alături, pe lemne.

— Nu ţi-e ruşine femeie? — a strigat atunci unul din lemne şi, împreună cu el şi celelalte s'au *răvocit* şi împrăştiat prin pădure. „Dacă aşa vă e vorba, d'aici înainte, n'avem să mai venim singure în curte. Până nu v'aţi *huţupi* cu spinarea, or cu *târâşul*, or cu boii şi căruţa, să vă luptaţi voi şi dobitoacele, până-atunci, n'aveţi să ne mai vedeţi în curte.

— Aşa?

— „Aşa". Şi a rămas baba Dochia cu *buzele umflate.*

Şi din pricina Dochiei se canuneşte astăzi lumea aşa cu lemnele *).

7. Lerĭ-Impărat **)

Ci-că, în vremea veche, veche de tot, a trăit, prin părţile Răsăritului, un împărat vestit, mare şi puternic, care se chemà *Lerĭ-Impărat.* Palatele şi curţile lui

---

*) Dela Maria N. Gojoncea, din Priboeni.

Alte var. în col. mea de legende, vol. I, pag. 4—10

**) Despre Leri-Impărat —împăratul Galeriu— a se vedea studiile lui A. T. Dumitrescu în Revista de istoria, archeologie şi filologie, an. XIV-e ... şi studiile asupra *Colindelor.*

erau ale mai frumoase din lume și stăpânia el peste multe țări și mări, ba chiar și peste țara noastră.

Odată însă s'a intâmplat că au venit peste țara lui, neamuri cumplite și puternice. Și s'au repezit și s'au războit vreme lungă, până ce au risipit împărăția lui Lerĭ-împărat; iar bietul de el a pierit săracul *„ca leurda in ziua de Paști“!* Palatele și curțile cele mari i-au rămas până mai incoà.

D'aia, vezi, zic eu in descântece, la unele boale:

Să vă duceți și s'ajungeți
In loc depărtat,
La curțile luĭ Leri-împărat,
Că-acolo v'așteaptă:
Cu mese 'ntinse,
Cu făclii aprinse,
Cu pahare pline...*)

8. Cloșca de aur

I.

In vremea veche, drumu-àl mare erà pe Tâmpa la vale.

Odată, au fost trecând *Tuțuenii* cu 'oile 'n Țara turcească. La Poenile-cocoanii, ce să vază un cioban? *Un soc inflorit cu flori de aur.*

Fără să știe ce e aia, iea o floare și o pune in căciulă. Și, cu floarea in căciulă, se duce pânàla București.

Acolo, il văd negustorii, il văd boerii. până se duce vestea și la Vodă.

— De unde ai tu floarea asta frumoasa?

— Noa! Da-s multe acolo, de unde am luat-o.

— „Așa? Hai de mă du și pe mine!“ — a zis Domnu'.

— Hai.

*) Dela Marga Badea Mățușa din Priboeni.

Și au venit aici, ciobanul cu Domnul Țării — cum l-o fi chemat — și au găsit minunea: socul erà cu măduvă de aur și erà înflorit și cu florile tot de aur. Da erà înfipt în pământ și prins adânc, adânc.

Ce să facă Domnul? A pus oameni să sape mereu și să tot care apă, ca să ude locul, că erà tare.

Așa. Acù, tot săpând ei, zile și nopți întregi, știți ce-a găsit la rădăcina socului? Miră-te, neică!

Erà acolo *cloca de aur*, cu cinci pui, tot de aur. Când a simțit lumea, a sburat încotr'o a văzut cu ochii, cu pui cu tot.

Dá'un pui era schiop. S'a *căsnit* și el să se ție după mă-sa; dar n'a putut și, după puțină vreme, s'a lăsat în *știolmii*, ici, la gura Mâzganii.

Acù, Domnu' se luase cu boeri și cu slujitori după sborul clocii și, văzând că puiul cel schiop cade aci, a pus lume după lume, să se sape locul, socotind că că au căzut toți. Da nu i-a găsit.

Atunci, à pus *ochiana*, după clocă: s'a uitat în sus, în jos, la răsărit și la apus.

Ce să vază?

Cloca s'a lăsat în Olt. Și 'atunci, s'a făcut apa Oltului numai aur. Din vremea aia, a mai rămas aur în Olt, de prindeau Țiganii până mai încoà.

Da' cloca cu puii a trecut, în vremea aceea și prin alte ape. D'aiu, mai târziu, găseau Rudarii aur: pe Raciu, pe Mâzgana, pe Pârlita, pe Cârcinov și pe alte ape — de strângeau chiar de câte doi galbeni pe zi. Erà breaslă anume care se ocupà cu lucru-ăsta și aveau și unelte: copaie, sapă și o blană lungă crestată, să se oprească aurul pân crestături.

Il întingeà cu huma și-l băgà în buzunar.

Și d'aia, prin unele locuri, s'a abătut apa: ca să spele aurul, că nu puteau fără apă.

Dela Cuza-Vodă însă, s'au oprit Ţiganii să nu mai culeagă aur.

Unii spun că, din Mâzgana, cloca a sburat la Poienile Cocoanii; iar d'aci, la Fântâna de piatră. *)

II.

In cătunul Bătieşti, din satul nostru, in partea de Răsărit, sunt nişte *ştolmii*—ridicături de pământ, unele lângă altele, gropi şi maluri: parte, ca zid, parte piatră măruntă; iar altă parte, pământ roşu-galben.

— „Mai dă prin ştolmii — se zice câte unui copil, când pleacă cu caprele.

„Pe aci — spuneau bătrânii — a fost odată o *cloşcă de aur*, care sburase dela Rudării — din Gemenea,— că şi acolo sunt ştolmii la „Poienele frumoase"; şi aici, cât a stat cloca, a prins lumea un pui d'al ei. Iar ea a zburat departe, departe, tocmai la Stolnici, peste Argeş, unde tot aşa se văd săpături şi ştolmii.

— Acu de ce sunt ştolmiile?

In vremea veche, după ce-a sburat cloca, oamenii cari n'o văzuseră, au inceput s'o caute. Socoteau că s'a ascuns in pământ şi au tot săpat şi ridicat pământ. Aşa s'au făcut stolmiile celea.

Alţi bătrâni spun că pământul prin aceste locuri avea in el aur şi că oamenii ai mai pricepuţi puneau la muncă pe cei lesne crezători. Le spuneau că or să caute cloşca.

Şi iată cum:

Aţi văzut pe valea Mâzganii mai la deal un şanţ ca iazul?

---

*) (Dela Niţă Trencciu, din Uluba).

— Am văzut.

— E! Pe vremea aceea, se abăteà pe acel iaz, apa, tot aducându-se şi ridicându-se până se urcà 'n deal la ştolmii şi acolo a fost *ròbotă* mare de lume.

După ce ridicà apa, făceà gropi şi da pământul la grătar, ca să poată alege piatra: cea mare, într'o parte, iar cea măruntă, într'alta. Pământul ce rămâneà il băgà în gropi, il mestecà cu lopata şi, din mestecătura aia, ci-că, ieşià d'asupra, aurul.

Se repeziau atunci oamenii cu linguri mari de lemn, il adunau şi-l făceau bùlgări. *)

9. Domnul de rouă

Trăià odată prin ţara noastră, un domn vestit şi
cu multe moşii şi bogăţii. Da, socotiţi că aveà bu-
curie şi el ca alţi muritori, de bogăţiile şi de slava
lui? De unde, maică! ...dele,
Că atât timp cât ii ziulică de mare, în toate zi...e mi-
sta bietul Domn numai ascuns în cămările cel... Doar
nunate ale caselor lui din creerii munţilor. ...şiile şi
noaptea şi numai noaptea puteà să-şi vază m...
să se bucure şi el de bunătăţile acestei lumi ... il blesto-
Ci-că, nu ştiu ce păcat mare făcuse, aşa ... zărească
mase pe el Dumnezeu! Dacă se 'ntâmplà să-l ... tâmplă?
numai, cevà, ceva, lumina soarelui, ştiţi ce se 'n... tot îşi
Domnul ăsta se bolnăvià şi greu, greu de ...
mai venea în fire. ...ar fi

— Dar dacă ar fi stat şi el ziua la soare, ce...
fost, babo?

— Ce să fie? Erà blestemat ca, atunci când ... o pru...
vedea soarele, să piară şi Domnul şi averea şi slava lui.

*) Dela Neculae Diaconescu, din Vultureşti.

Aşa. Şi a trăit el cu viaţa rânduită de Sfântuleţul, mult şi bine. Până s'a 'ntâmplat să-l arză şi pe el su' călcâe de focul unei mândre. Şi ea îşi trăià viaţa într'un palat mândru şi frumos de lângă Dunăre, că şi acolo aveà Domnul moşii.

Se duceà noaptea de petreceà şi, pe urmă, ca năluca, până încă nu se crăpà de ziua, erà Domnul venit îndărăt în palatul cel ascuns din creerii munţilor.

Odată însă, păcatele lui şi păcatele mândrei.

— De ce, babo?

Apoi, l-a pus Naiba de s'a întins la petrecere şi la chef şi, de mult foc ce-avea, au adormit şi el şi mândra, îmbrăţişaţi.

S'au trezit abia când se luminase de ziuă. Şi ştiindu-se blestemat să nu poată trăi ziua decât în palatul cel din munţi, a luat-o Domnul la picior şi... fugi, fugi... să sosească cât mai repede în munţi, până n'o răsări soarele.

Nenorocul lui însă; că, pe când treceà apa Argeşului, odată a răsărit soarele. Şi a pierit odata cu roua după răzoare, a pierit şi s'a risipit şi chipul sfiosului Domn. S'au risipit şi palatele lui dela câmp şi dela munte şi-i-s'a prăpădit şi mândra.

Domnului aceluia i-s'a zis „*Domnul de rouă*", că, întocmai ca roua, n'a putut să rabde razele mândre ale soarelui.

Ci-că, atunci când petreceà cu mândra, ar fi cântat Domnul, chiar aşa ca noi:

— Zorilor de dimineaţă
Nu pripiţi cu răvărsat
Că m'apucă ziua 'n sat
Şi-s cu murgu' de furat,
Cu şaua de căpătat,
Cu mândra necununat
Şi-oiu cădeà să zac la pat... *)

---

*) Dela Marga Badea Mătuşa, din Priboeni.

Despre *Craiul de rouă* și despre *Uriești* sunt unele legende și în Romanați (A Viahuță: România pitorească, p. 19):

„Aici la Celeiu se văd urmele podului pe care le-a durat Constantin cel mare peste Dunăre, pentru a pune în legătură Dacia cu Moesia. De-aici, din valea Malvei, purcede „drumul Malvei“, drum larg de piatră, care trece prin România și se înfundă în munți.

Pe calea asta veche, povestesc țăranii din Celeiu, se purtà *Craiul de rouă*, noaptea pe lună, între Dunăre și munte; ș'odată, pe când se 'ntorceà devale, apucându-l ziua pela locul pe unde-i acum satul Potopine, ci-c'a 'ntins *soarele*, care de mult îl căutà, numai o rază asupra lui, și *l-a băut dintr'o sorbitură.*

Ș'atunci „*Urieșii*“, cari hălăduiau în Malva, au pornit, ca stolurile de cocori, și s'au dus pe alte tărâmuri, și 'n urma lor, s'au năruit dela sine, zidurile cetății și toate s'au *irosit*, ca și când n'ar fi mai fost...

„Cine știe, dacă în această închipuire a poporului, nu e răsunetul depărtat al pustiitoarelor invazii, în fața cărora, împăratul Aurelian, gingașul „Craiu de rouă“ a găsit că-i mai înțelept să-și retragă leziunile din Dacia!“

10. Cătcăunii

I.

Cătcăunii au fost din partea Țării Ungurești. Au fost mâncând copii și chiar oameni.

Când și când, au fost *răsuflând* p'aici, ca ursarii și *zavragiii* și au fost mâncând tot ce au fost găsind. Apoi, ce nu puteàu hărtăpănì: oameni, vite și alte lucruri, le luau și le duceàu în robie.

Acolo, puneau pe oameni la ingrășat, dându-le pâine cu nuci și apoi, ii scoteau pe rând și-i mâncau. *)

II.

S'au dus odată doi Români d'ai noștri să cosească, intr'alte țări departe, departe... pânăcând, păcatele lor; au nemerit in *Țara Căpcăunilor.* Da Căpcăunii, cum i-au văzut, bucuria lor: ii trimeteau și la coasă da le dau și demâncare, bună de tot, să se ingrașe. Știți ce? Pâine și cu nuci.

Și au trăit ei așa in slujba Căpcăunilor, vreme indelungată,... până... ce să vezi dumneata?

Intr'o zi, cel mai slab dintre Români, vede că nici pânăla prânz, tovarășul nu-i mai sosește la coasă. — Măi, ce să fie? — se intrebă el mirat. Apoi, mai așteaptă ce mai așteaptă, o zi, două, nouă, până își iea omul nădejdea:

— E, măre! Eu l-aștept și el, cine știe decând o fi scăpat d'aici și s'o fi dus indărăt in țara noastră!

Și se pune pe gânduri. Da Căpcăunii il hrăneau sdravăn. Intr'o zi, când văzură că s'a ingrășat și Românu-ăsta, hai să-l mănânce și pe el; că ăluilalt ii făcuseră de petrecanie.

Il imbată și-l duc intr'o odaie intunecoasă. N'avea nici ferestre, nici nimic.

Bietul Român nici nu știa ce e cu el, nici pe ce lume e. A avut noroc insă că luase la el iasca, amnarul și cremenea și scăpără odată. Atunci, ce să-i vază ochii, mamă? In cuie, prin colțuri și pe jos, numai capete de oameni, or oameni intregi spânzurați, or carne de Rumâni tăiată și pusă in cârlige.

*) Dela Niță Vasile din Piatra, com. Stoenești.
Variante in colecția mea de legende, vol. I pag 22.

Ce să facă bietul Român? Vede o ghioagă cu cârlige pusă după ușă, în cuiu, iar la un colț, un mosoroiu de aur.

— Hi! Până acù mi-a fost! Se gândì bietul Român și începù să plângă cu foc. Apoi, *mai venindu-i inimă*, luă ghioaga de fier și se dete 'după ușă; iar când intră Cătcăunul înăuntru să-l omoare, îl lovi puternic cu ghioaga în cap și-l dete jos.

Pe urmă, cum văzù pe Cătcăune lungit și fără viață, își umplu sânul de aur, cât putù și plecă.

Merse și merse, tot numà 'ntr'o fugă, încotr'o văzu cu ochii până sosì, știți dumneavoastră unde? *In țara piticilor.*

Aia, cum îl văzură, bucuria lor.: — Hai, mă, să-l oprim la noi de sămânță, să avem și noi oameni mari, d'aici înainte.

Și cu voie, fără voie, îl opresc și îl însoară cu o femeie văduvă d'ale lor.

Așa. Acolo, el se ducea prin pădure și aducea ierburi, nevestei, de mâncà și tot așa mâncà și el că, cu d'asta se hrăniau oamenii p'acolo.

După un an, au născut un copil. Iar după un alt an, când copilul erà *cât un pitic* d'ăi mari, ce să vezi dumneata? I-s'a făcut un urât așa de grozav, și-un dor d'acasă, că nu mai puteà răbdà acolo.

Da, pe unde să treacă în Țara noastră? Că în marginea țării piticilor, era o apă mare, mare, pe care n'o puteà nimeni s'o treacă. Doar aveà niște *păpuriș* pe d'asupra.

Românul nostru, tot dându-și cu gândul fel și chip, știți ce face? Când se mai duce în pădure după rădăcini, face un snop de papură și încalecă pe el și așa, intr'o zi, încearcă să vadă dacă o puteà trece

când o fugi. Atunci, spre bucuria lui, vede că snopul nu-l duce la fund. Și așa, într'o noapte, se gătește de plecare, își leagă banii bine la brâu, că-i avea tot la el, încalecă pe snop și o pornește pe d'asupra apei. Du-te și du-te.

Da simte *Pitonica* aceia care-i eră nevastă! Dă de veste la pitici și pleacă după bărbată-său. Inaintea lor, mergea o cățălușă care tot *chifniă* mereu, decâteori îi mirosiă urma. Femeia, după ei, cu copilu 'n brațe.

Așa. Și a mers cățălușa chifnind pânăla marginea apei celei mari și acolo a stat. Mirosia doar spre apă și nu îndrăzniă să intre.

— Săracul Român! S'a înecat de focul nostru.

Da când și-aruncă ochii pe celalt mal, unde abia se zăriă, văd pe Român care fugea de-i sfârâiau picioarele.

Atunci, femeia, amărâtă foc, își ia copilul de picioare și-l spintecă în două, fără pic de milă. Apoi, aruncă o parte, în mare după Român, iar o parte o oprește ea:

— Na, că o parte e a mea și una, a ta.

Iar Românul a ținut tot o fugă pânăla țara lui și la casa lui, unde a găsit nevasta făcând nuntă cu alt voinic. Atunci s'a stricat tot cheful petrecerii și omul le-a povestit tot ce a văzut în Țara Cătcăunilor. *)

11. Uriașii

Uriașii aia erau niște oameni înalți, de douăsprezece palme. Mâncau oameni și erau așa de puternici, că-i luau în poală pe aștia ai noștri.

---

*) Dela Ghiță Marin Țufă, din Priboeni.

Spuneau ăi bătrâni că, de mult, pe fața Pietrei, aici la noi, au fost niște Uriași grozav de mari. *)

12. Lacul Ièzerul

— Cât e de adânc, moșule, lacul ăsta? — am întrebat într'o zi, pe un cioban. Era bătrân, bătrân și sprijinit într'o cârjă. Oare, cât ai stat dumneata pe aici, n'ai cercat să-i afli adâncimea?

— Apoi, zise moșul, n'am mai încercat, măi taică; că mi-ar fi fost truda geaba. Ce nu știi tirișenia?

— Nu, moșule. Spune-o, s'o știm și noi.

— Apoi, mi-a spus și mie moșu-meu că, pe vremea când eră el băețandru—e mult d'atunci, s'a cercat un cioban *alban* să afle adâncimea Iezerului. Da, socotiți că a făcut vr'o ispravă, Domnule?

A pus el pe ciobani de au tuns toate oile, toate miorile, toți mieii, toate sterpele și toate *mânzările*. Și din fiecare lână au facut câte-o funie și le-au dus pe toate la stână.

A legat pe urmă toate funiile una de alta și, din ele, a făcut o funie lungă, lungă, cât toate zilele. Și, de unul din capetele funiei, ciobanul alban a legat un burduf cu bolovani și i-a dat drumul în lac.

Da' s'a dus bolovanul spre fund, s'a dus, s'a dus până s'a desfășurat toată funia; dar de fund tot nu i-a mai dat.

Când a văzut așa, foc s'a făcut ciobanul. Și tot amărât a stat până a închis ochii, că n'a putut să afle el cât e de adânc Iezerul.

---

*) Povestită de Niță Vasile, din Piatra.
Variante în colecția mea de legende, tradiții și amintiri istorice, vol. I, pag. 26—30.

Şi când a trecut la cele vecinice, a dat fiilor săi, ca moştenire, funia şi a lăsat cu limbă de moarte, cu poruncă strajnică, blestem şi legătură ca, în primăvară, feciorii să îndoiască funia, cu lâna din vara viitoare şi cu ea, aşa înădită şi lungită, iarăş să caute fundul lacului.

Da feciorii nu i-au ascultat dorinţa. In loc să îndoiască funia, au pus-o pe trei măgari — că aşa era de mare şi de grea — şi au dus-o de au vândut-o la Piteşti.

Şi aşa nu s'a putut afla adâncimea lacului; că o rămas aşa *de pe vremea Jidovilor.*

Da pe feciori i-a ajuns cu foc blestemul ciobanului. Feciorul cel mare s'a îndrăgit de o fată; dar ea s'a maritat fără să-l mai aştepte şi atunci flăcăul — de mult amar — s'a aruncat în lac şi s'a înnecat.

Pe feciorul cel mic l-a ajuns un foc şi mai grozav: un vârtej i-a luat mioarele şi i le-a aruncat în Iezer; iar feciorul, de mult foc, şi-a luat lumea în cad şi... nu i s'a mai ştiut de urmă.

„De-atunci, vezi? — zise moşul — nimeni nu mai cearcă să afle fundul lacului, că e foc şi blestem!"

13. Jidovii şi Cetăţuia

Piscurile *) acestea sunt făcute de trei fete de Jidovi. Cum?

Au adus câte-o poală de *nisip* dela mare. Aşa erau de *haidoşe* şi voinice şi uriaşe că fiecare, cu câte-o poală de nisip, au durat tâte-o ridicătură de aceea **).

*) Din dreptul gării Schitu-Goleşti.

**) Povestită de factorul poştal din Schitu-Goleşti.

14. Jidovii și potopul

Când a dat Dumnezeu potopul cel mare, a înnecat pe toți jidovii. Dar tartorul lor, voind să fie mai tare decât Atot puternicul, s'a apucat sdravăn cu mâinile de torțile cerului — cu gândul că o să steà acolo atârnat până s'or potoli ploile.

Dar nu i-a ajutat Sfântulețul. Că, să vedeți ce s'a întâmplat:

Când s'au împlinit patruzeci de zile, Noie a trimis pe corb să vază: s'a luat apa de pe pământ? Corbul până atunci erà alb *colilie*.

Dar dacă s'a dus corbul, dus a fost; că s'a apucat de hoituri și îndărăt n'a mai venit.

Atunci, Dumnezeu a trimes pe porumbiță. Ea s'a dus și a găsit, pe un munte înalt, apa trasă devale, și pe corb mâncând la hoituri. A venit și a spus lui Noie:

— „Cât e de alb, atât să fie de negru"—l-a blestemat Noie pe corb și așa a rămas. „Da oameni ai văzut tu pe muntele-ăla?

— Nu, Doamne! — răspunse porumbița. „N'am văzut decât un singur Jidov, tartorul. Era cu un picior în munte și cu altul, în cellalt; iar cu mâinile, se ținea zdravăn de torțile cerului.

— Așa? — a zis Noie și s'a rugat lui Dumnezeu, care a trimes un roi de muște pela ochii jidovului.

— „Oleu-leu" a răcnit tartorul și când a dat să se apere, i-au scăpat mâinile de pe toartele cerului și a căzut în apă de s'a înnecat și a făcut talazuri de s'au cutremurat temeliile lumii.

De atunci, s'au stins Jidovii *).

Var. în col. de legende. vol. I, p. 31.

15. Jidovii şi oamenii-ăi noui

Jidovii ăia erau grozav de mari şi aşa de năprazinici, că, atunci când au ieşit oamenii ăştia nouii, ai noştri se îngroziau şi fugeau de rupeau pământul, la vederea Jidovilor.

Da, s'a intâmplat odată că un Jidov rămăsese orb şi sta la marginea drumului. Văzându-l în starea asta nişte oameni d'ăştia prinseră curaj şi trecură pe lângă el.

Jidovu atunci îi simţi şi începù să grăiască către unul din oamenii noştri:

— Mă nepoate, ce eşti tu?

— Ce să fiu? Om dăştia nouii.

— Aşa? Ia dă-te mai încoá: să văz şi eu cum sunt oamenii.

Atunci, omul, ce să facă? Chemă pe ai lui şi ăia se sfătuesc ce se sfătuesc, apoi, văd acoleà în apropiere, un drug de fier, tare gros. L-a dat d'a dura, l-au ridicat, *huţupuindu-se* cu un *mangeolâc* şi l-au dat cu un cap în mâna Jidovului.

— Iată-mă, Jidovute! Sunt eu — a strigat omul de lângă drug.

Jidovul pune atunci mâna pe drug, crezând că pune pe om. Il ridică in sus, numai cu o mână, il dă d'a 'n *susulica*, il prinde iar în mână — aşa cum erà el de orb — apoi il face *tărâme* şi grăieşte:

— Mă, mă, mă! Da slabi sunteţi voi, oamenii ăştia nouii!...

Vezi nepoate? Aşa de năpraznici şi de tari erau Jidovii *).

---

*) Auzită dela Miciţă Păun din Vieroş.

16. Jidovii și ploile

Jidovii erau grozav de mari. N'ai văzut dumneata măselele găsite pe Sparta, în Crivina și pe Călianu? Da mâinile, or *fluerile* dela picioare? Te iea groaza când le vezi!

Jidovii ăia, când se întâmplà de nu da Sfântulețul ploaie, pentru păcatele oamenilor, știți ce făceau? S'apucau de strângeau pământul, cu lopețile, în *șomâldoaie* mari și, pe locul rămas după ce se strângeau brazdele strânse in șomâldoaie, il arau și-l sămănau, că erà mai moale. Or *fărâmau* movilele strânse și apoi intindeau pământul cel mărunțit și-l sămănau.

Iar când nu puteau izbutì așa, luau tinichea, tablă și făceau din ea niște ciure grozav de mari; cărau cu cazanele apa mărilor și-a izvoarelor și, când nu plouà, știți ce făceau?

Ca să-i arate Atotputernicului că ei sunt mai tari, suiau apa in *zăzduf*, aproape de bolta cerului, o puneau în ciure și începeau să cearnă de ploua pe pământ, intocmai cașicând ar fi plouat Dumnezeu din cer.

Văzând Atotputernicul unele ca astea, s'a cercat fel și chip să-i prăpădească și n'a putut. Atunci, a zis: „Ce-o fi o fi!“ și a dat potop să prăpădească toată lumea, că așà n'aveau cum să mai scape Jidovii.

Da ei, socotiți că s'au lăsat? S'au apucat sdravăn cu mâinile de toartele cerului, stând cu picioarele pe munții cei mai inalți.

Da, până atunci le-a fost. Că Dumnezeu, când a văzut cum se împotrivesc ei puterii lui și că or să scape neinecați, odată a trimes un stol de lăcuste și muște și *băzăuni* pela ochii Jidovilor și i-au ciugulit și de mâni. Atunci, ei nu s'au mai putut ține și au căzut cu toții: *bâltâc!* în apă.

Așa s'au înnecat jidovii și d'atunci li-s'a stins sămânța de pe fața pământului; iar Dumnezeu pedepsește totdeauna, pe cei păcătoși, cu secetă, în tot *vacul* și nimeni nu-l mai împiedică *).

17. Jidovii și culele de bani

Inainte de a li-se stinge sămânța, Jidovii au făcut săpături adânci și au lăsat *cule* de bani, în pământul nostru. Și unii trăesc și astăzi, ascunși nevăzuți de nimeni lângă *grămejuia* de bani agonisită de vreun biet creștin; iar când dă cineva să puie mâna pe *mișună*, Jidovii sperie pe orcine, de nu se poate apropià:

— Fugi, mă! se aude un glas, că bani ăștia nu sunt ai tăi.

— Dar ai cui?

— Ai lui Ion Badea Radu.

Așà a pățit și feciorul unui bogătaș de pela noi. Bogătașul, în viață, fusese *cupit* nevoie mare — *de und' să taie fierul cu fierăstrăul.* Și pe fiu-său îl crescuse numai în *crailâcuri*, că avea de toate, iar la moarte-i, uncheașul lăsase nouă *mâgle* de aur:

— Uite, fiule! Nu-ți dau altă grijă, decât să mai agonisești o mâglă, ca să faci zece.

Așà a zis și a închis ochii: iar feciorul s'a pus pe chefuri, cu nădejde că are bani, la *mișună*..

Da se duce întro zi, să-i iea:

— Fugi, mă, d'aci! — se aude un glas — că banii ăștia sunt ai lui Ion.

— Care Ion, mă?

— Ion Badea Radu.

*) Dela Ghiță Marin Țuță din Pribeeni.

Atunci, feciorul, în loc *să-și iea inima în dinți* și să puie mâna pe bănet, or să cheme pe popa să facă vr'o slujbă, știți ce face? Cheamă vecinii și, tremurând vargă, iea banii de-i vâră în niște *lobe* pe cari le scobise prinăuntru; apoi, le dă drumul pe-o apă mare, după ce le astupă la locul scobit.

Așa. Și lobele se duc, știți până unde? Până în dreptul unui sat unde erà un om bogătaș pe care-l chemà chiar Ion Badea Radu. Ăla oprește lobele, le duce în curte și le pune să se usuce. Apoi, pune să le spargă și... să-i ia ochii aurul, când îl vede.

Îi îngroapă și el lângă *gârliciu;* da ia din bani atâta cât putù să facă un han mare să ospăteze pe toată sărăcimea, fără plată. Si-i mergea bine hanului și toată lumea ziceà: „bodaposte!“

Da, când vru să se mai ducă omul la bani, socotiți că putù? Că, n'apucă să pună mâna pe ei și-i ieși înainte o arătare, o namilă înaltă de vr'o doisprezece stânjeni.

— Nu pune mă, mâna.

— De ce? — zise Ion Badea Radu! — Nu sunt banii mei?

— Nu. Sunt ai lui Ion.

— Păi, nu sunt eu Ion?

— Nu ești tu.

Și atunci, Ion Badea Radu a fugit și nu s'a ales decât cu hanul cela pentru sărăcime, din banii găsiți in lobe.

Iar la han, a sosit să ceară de pomană și feciorul bogătașului care făcuse odată nouă mâgle de aur; că, așa e lumea: cât ai, toți abia te văd și mândrile te-ar băgà în sân; iar când nu ai nimic, nimeni nu se mai uită la tine, vorba cântecului:

Cât fuse ocaua plină,
Mă ţinù mândra pe mână;
Dar când fu la jumătate,
Mă dete mândra la spate...

. . . .

Şi Ion Badea Radu, cel cu hanul, l-a primit şi pe acest fecior.

La banii păziţi de Jidovi şi încuiaţi, ci-că tot poţi pătrunde uneori; da cu *iarba fiarelor*, nu cu altceva şi ştii cum o găseşti? Cauţi brazda de fân în care fără să aibă *ştoifleci*, or buturi, or moşoroaie, se rupe coasa când tragi la *poloage*. Apoi iei fânul acela şi-l dai p'o apă: o parte o să apuce la vale, iar alta îndărăt. Cea care apucă îndărăt este iarba fiarelor: o iei şi o bagi în palmă, după ce te-ai crestat cu o *ciochie*, apoi laşi să se *vindece* acolo şi să crească carne peste ea.

Şi cu iarba fiarelor în mână, spargi şi lacăte — or cât de straşnice ar fi —, şi poţi să iei şi din banii păziţi de jidov, că atunci nu mai eşti *slab de costicuţe*. *).

18. Legenda apei Strigoiului

Apoi, trăià odată, demult, demult, de când cu Tătarii, trăià, sus pe muntele Boldu, un cioban cu tovarăşii lui. Şi, cât îi ziulica de mare, doinià mândru din fluerul lui fermecat, doinià, mare, că şi apele, parcă ascultau la cântecul lui. Iar ciobanii ceilalţi şi oiţele şedeau neclintite, la auzul viersului care alunecă aşa cum alunecă undele din izvor cristalin.

*) Auzit în Sgripceşti, com. Beleţi, dela moş Gheorghe Badea — pe când eram mai mic.

Variantă în „Ion Creangă", an. VII No. 01. (Jidovii şi căldările de bani).

Da, în vreme ce cântà ciobanul, gândul îi sburà departe, în vale, la o căsuţă albă cu prispa pomestită frumos, acolo unde trăià Ancuţa, viaţa şi inima lui, adevărata Ileana Cosinzeana a munţilor.

Pentru ea trăià Neagu, că aşa-l chemà pe ciobănaşul nostru. Măre, ce-ar fi fost viaţa lui, rămas de mic fără părinţi şi fără rude, dacă n'ar fi fost Ancuţa şi oiţele lui dragi?

Şi trăià Neagu cu nădejdea că, odată şi odată, o s'o facă fericită.

Da, a putut sărmanul? Că a păţit ca omul ce cântă şi azi, amărât de câte necazuri îndură pe lume:

„Cine are noroc, are
„Pune piatră şi răsare;
„Dar eu samăn busuioc
„Şi nu răsare deloc!“

Soarta nemiloasă nu l-a lăsat pe Neagu; că, îl iubià fata, il iubià cu foc... dàr părinţii ei n'au vrut să auză. Ei, vezi, erau bogaţi şi, nici în ruptul capului, nu şi-ar fi dat fata după un cioban fără părinţi şi sărac, fără altă avere decât fluerul dela brâu şi oiţele.

Cât nu s'a rugat fata să le înmoaie inima?, că ea biata, nici zestre nu cerea dela părinţi, numai s'o lase să ia pe cine-i-erà drag:

— De cât cu galbeni la gât
Şi cu bărbatul urât
Mai bine cu gâtul gol
Şi cu bărbatul *marghiol*.

Cât nu s'a rugat şi Neagu, cât nu s'au rugat vecinii! Dar geaba a fost toată ruga şi toată truda lui. Părinţii fără suflet au logodit pe Ancuţa cu un om bogat dar văduv din satul vecin.

Şi ciobanul, săracul, nu ştià nimic şi-şi cântà înainte suferinţa şi durerea pe vârful muntelui, tot cu nădejdea că, poate, poate, bunul Dumnezeu o înduplecà pe părinţii fără suflet şi i-or da pe Ancuţa.

Da, într'o zi, iată că ciobanul Florea care nu știă ce se petrece în sufletul lui Neagu, se duce devale în sat, să ia sare pentru oi; află de cele întâmplate și vine fuga în munte:

— Neagule frate! Noi stăm aici și, în sat, e nuntă mândră.

— Păi, cine se mărită?

— Ancuța!

Hi! Par'că ceva s'a rupt din inima lui Neagu. A țipat odată puternic și a luat-o nebun pe coasta cea repede a muntelui. Și doar un glas, par'că se auzia:

— Sărac copil al muntelui! De-acum, n'ai să mai auzi tălăngile oițelor tale atât de dragi; n'ai să mai privești zarea unde soarele își trimete razele aurii. „Fluerul și buciumul tău nu s'or mai auzi prelung în liniștea sării. Și numai amărăciuni și dureri ai să guști, de acum înainte, că tu n'ai cunoscut lumea așa cum e. Visurile ți-s'au spulberat, iar vieața ta o fi moartea de acum".

Au trecut, deatunci, trei săptămâni și de Neagu nu se mai auzià nimic. Doar când și când, sara târziu, se auzià, pe munte, câte-un țipăt ascuțit de pasăre cobitoare care, par'că vorbià de soarta tristă a lui Neagu.

Da, într'o zi, se auzì că el a murit, după ce, mai întâiu, innebunise de durere și, așa nebun, răzbătuse, căutând pe Ancuța, munții, dealurile și văile.

Trupul lui fu înmormântat în biserica din sat și nimeni nu l-a plâns, vorba ceea:

„Că n'are tată, nici mumă,
„Par'c'ar fi născut din spumă;
„N'are frați, n'are surori
„Par'că e născut din flori;

Și nici alte rude n'aveà, sărac copil al muntelui!

Dar duhul lui Neagu venià, în toate nopţile cu lună şi nu lăsà în pace pe părinţii fetei, ca să-i facă să priceapă nelegiuirea. Pe lângă căsuţa albă, cu prispa pomestită frumos de mâna Ancuţei, veniă Neagu şi plângeà cu hohote, plângeà viaţa şi visurile lui pierdute, că nici în mormânt nu-l lăsau să doarmă.

Iar după câtăva vreme, tot satul ştià că la casa albă din gura văii, vine *Strigoiul* şi se plimbă şi oftează; ba unii din sat, fălindu-se chiar, spuneau că l-au şi văzut.

Şi bine nu s'a ales de părinţi fetei, că multă vreme s'a furişat strigoiul pe acolo.

A trecut mult d'atunci, că s'a uitat aproape şi povestea pe care abia o mai ţin minte câţiva bătrâni.

Şi pe locul cu căsuţa cea albă a Ancuţei, acum creşte iarbă şi numai greerii ne spun, prin ţârâitul lor, povestea strigoiului. Iar pe lângă casă, se scurge deatunci râuleţul *Strigoiul* care, văzut de pe culmea dealului ce stăpâneşte valea, ocolind şi şerpuind, par'că ne spune suferinţele prin care a trecut ca să-şi croiască un drum printre dealurile cari-şi dau întâlnire aci.

Şi starea lui singuratecă şi locul pe unde-şi poartă undele spun tuturor povestea tristă a Strigoiului.

19. Românii

Apoi, măi nepoate, noi Românii ne tragem dintr'o *neleapcă* şi iată cum:

Intr'o ţară depărtată, încolo spre Apus, o fată a născut doi copii. Ca să nu i se afle fapta, i-a vârât într'o scorbură de pe pământ. Şi se ducea, când şi când, pela ei şi se uita în scorbură. Copilaşii erau tare frumoşi şi aveau ochii negri şi ziceà neleapca, plângând şi cântând cu foc de dorul lor:

— Ochi negri din buturică,
Să vă duc acas' mi-e frică,
Să vă omor, nu mă 'ndur...

Apoi, fiindu-i teamă că o vede cineva, i-a lăsat acolo, singuri, singurei și așa i-a găsit în scorbură o lupoaică.

Fiarei i s'a făcut milă: i-a hrănit cu lapte din țâțe și i-a îngrijit până când cei doi copii s'au făcut mari.

Atunci ei, tot luând seama lupoaicii, au început să se *domăie*, acu când pusese taeru' pe strachină:

— Bine, mă! Ce mama ne e asta? Nu vezi că nu seamănă cu noi? Hai mai bine să-i facem de petre canie.

Și au omorât-o.

Acu, pe unul din ei, îl chema *Rom*. S'au învățat amândoi să facă la șanțuri. Da, pe când lucrà Rom, la un șanț frumos, frate-său, n'a avut de lucru? A 'nceput să sară peste el, să râză și să i-l strice.

Atunci Rom s'a făcut foc: a început să se *mânce 'n câinie* cu frate-său și, dela o vreme, a luat o piatră și i-a spart capul.

— Așa să piară toți cari-ar mai sări peste șanțurile mele! — a strigat el.

Și din Rom, băiatul *neleapcei* ăleia, s'a întins, cu vremea împărăție mare, de a stăpânit și p'aici. Ba au venit și oameni din țara aia, din neamul neleapcei, de s'au așezat pela noi.

Și tot d'acolo ne tragem și noi Românii. D'aia sunt unii Români răi ca lupii, iar alții nu *cunosc* și nu răsplătesc cu bine, binele ce li-se face. Și tot d'aia, nu rabdă Românii, în ruptul capului, să li-se calce hotarele, or să le cotropească cineva pământul ce li-se cuvine *).

*) Dela Preotul Dimitrie Ioan din Furești.
Notă. O asemănare, mică, cu „Legenda întemeierii Romei" introdusă, pare-se, în popor pe cale literară.

20. De când e Mânăstirea Nămăeşti

E, he... De mult, de mult, de când încă nu veniseră Tătarii prin locurile astea, trăià un cioban, care 'şi păştea turma de oi, sus pe piatră, şi-şi ducea viaţa liniştită şi cânta din caval ziua şi noaptea, aşa de mândru, că te secà la ficaţi: iar oile, săracele, ascultau de ciobanul nostru ca la *ocenie:* nu se depărtau prin păduri să le mănânce ale jigănii, ci, cum îi auzeau cavalul, se strângeau ciopor pe acolea şi păşteau, că erà iarbă destulă dela Sfântuleţul. Şi era mulţumit ciobanul, că nu trăià cu grijile de azi când se cântă, uneori, cu foc;

De-aş trăi ca brazii 'n munte,
N'aş aveà supărări multe;
Dar trăesc ca plopi 'n vale,
Supărarea mea e mare.

D'a, într'o noapte, pe când dormià pe piatră, iar turma i-se odihnià, păzită de dulăi, iată i-se arată în vis o fecioară şi-i zice:

— Scoală, ciobane! Scoală; nu mai dormi. Scoală şi sapă în piatră, că sub tine vei găsi o bisericuţă; iar în bisericuţă, o icoană mândră, mândră şi făcătoare de minuni. Şi, cum vei găsi-o, să te apuci ciobane, să faci, aci, o biserică în lege, biserică a Fecioarei Maria. Şi biserica aceia va fi isvor de viaţă şi de tămăduire.

— Da cine eşti dumneata? — o întreabă ciobanul care, aşa în vis, tot se speriase de aşa arătare şi de cele ce-i spunea.

— Află, omule, că sunt Maica Domnului şi că pentru binele tău şi al neamului românesc am venit. Ca să fie bine de voi, ascultă-mi, ciobane, sfatul şi sapă unde ţi-am zis şi clădeşte biserica.

Așa a mai grăit fecioara și apoi a pierit, ridicându-se la cer, într'o lumină orbitoare.

Iar ciobanul, cum se *dessșumeni*, ținù minte visul cel minunat și, crezând cu adevărat că e la mijloc puterea dumnezeiască, chemă pe bătrânii din sat, la sfat și le povesti visul.

Și oamenii toți, atunci, bătrâni și tineri, făcură rugăciuni către Atotputernicul și se apucară de lucru. Sapă și sapă, în piatră. Și, minune, Domnule. Au găsit aci o mică peșteră și, în peșteră, o icoană.

Și dacă văzură așa, săpară înainte și durară frumos biserica, așa cum a fost înainte de războiul cu Nemții. Și o zugrăviră mândru și puseră icoana la locul de cinste.

Și multe minuni a făcut icoana aceasta și pe mulți a tămăduit ea și izvorul de aci.

Iar atunci când, din pricina tunurilor vrăjmașe, biserica a fost dărâmată și odată cu ea și chiliile din prejur și totul ars, de nu se mai cunoștea, pe unele părți, nici locul unde au fost clădirile făcute de oameni cu frica lui Dumnezeu, numai icoana Maicii Domnului, icoana pe care a găsit-o ciobanul în piatră, atunci înainte de venirea Tătarilor, a scăpat neatinsă.

Vezi dumneata: Nu s'a putut atinge focul spurcaților de icoana Născătoarei de Dumnezeu.

Și acum, uite, dacă ne-a ajutat Sfântulețul să vedem făcută la loc mănăstirea, au pus iarăș icoana la locul de cinste *).

---

*) Povestită de un sătean, cu prilejul târnosirei mănăstirei Nămăești în 1918. Biserica, dărâmată de războiu și prăpădită cu toate odoarele ei, a fost rezidită prin osteneala Maicii Domnica Dumitrescu.

Asemenea s'au reclădit și chiliile. — Nu se cunoaște anul zidirei bisericii. Despre schit se vorbește în acte din sec. XV-lea.

21. Tătarii

... He, he... Tătarii, nepoate, erau grozav de fioroşi şi de cumpliţi. Când vedeau că nu au alt chip să răpuie pe Români şi să le stăpânească ţara, ştiţi ce făceau?

— Ce făceau, unchiule?

— Iată. Scoteau din sân câte-un *ristob* şi-l dedeau Românilor să-l citească. Oamenii se strângeau *ciopor* şi se uitau pe ristob. Acolo, ce socotiţi că erà scris? Erà pus negru pe alb, aşa:

— Ţara în care s'o găsì copacul alb şi piatra bălţată, este a Tătarilor.

— Aşa?

— Aşa.

— Apoi — ziceau Românii — Duceţi-vă la ţara aia. Ce căutaţi aici?

— Ba noi am venit aici.

— De ce?

— Păi, ia urcaţi colo pe coastă.

— Şi urcau.

— Vedeţi copacii ăia albii?

Şi le arătau mestecenii.

— Ii vedem.

Pe urmă, le ziceau:

— Ia mergeţi acolo, spre răsărit, în apa Prahovei.

Mergeau.

Se plecau Tătarii, luau pietre *vărgate* în mână şi le arătau la ai noştri.

— Cum sunt pietrele astea, măi? Nu sunt bălţate?

— Ba sunt.

— Apoi, vedeţi? Asta este ţara noastră.

Şi, cu mare greu, îi urniau unii Români, pe Tătari, din pământul ăsta.

Când veniau și se așezau aici în țară, le plăceà să trăiască mai mult pe dealuri. Apoi, pe acolo, fiind pământul prea lutos și humos, îl arau cu plugurile —punând, de multeori, și oameni d'ai noștri să tragă la plug — și *gliile* le strângeau de le făceau movile mari, în chip de cuptoare și le dau foc. Le ardeau și pe urmă, le risipeau — împrăștiindu-le deopotrivă peste tot locul arat. Așa, pământul se făceà bun de hrană și ei îl sămănau cu meiu.

De multeori însă, au rămas multe movile nefărâmate — cum se văd și azi, la coada Purcăreții și in alte părți.

Dela Tătari au rămas deci, *gomâldouiele* și bolovanii uriași.

Uneori, pela movile d'astea, joacă comori; dar când caută oamenii, găsesc cărbuni de lemn.

Așa au fost jucând in dealul mare din Vulturești, la Groapa lupului. Dar acolo, zadarnic au săpat oamenii că au făcut *scochini* mari, — dar n'au găsit decât cărbuni.

Tot din vremea Tătarilor, sunt rămase până azi unele gropi cari au fost largi in fund și strâmpte la gură. In ele cărau Românii noștri tot ce aveau — atunci când sălbaticii ăștia ii făciau să iea ochi de fiară. *)

II.

Măgurile-alea, făcute din multe glii, de pe deal, sunt făcute de Tătari, ca să se pună *drept ele*, să nu-i poată bate nimeni.

Lângă movile, făcuseră și gropi in dos, că nu știau din cotro vine primejdia.

*) Dela preotul Dum. Ioan din Furești, -(com. Dobrești) Muscel.

Tătarii mâncau mult meiu. Ca să-l *cultive* bine, arau dealurile, strângeau glile movile și pe urmă le ardeau, că, înainte de arătură, era pământul clisos. După ce-l ardeau, îl împrăștiau peste locul ce trebuià sămănat și apoi îl arau.

Așa sunt brazde d'astea prin multe părți. Sunt și la noi, pe dealu' Hârtieștilor, pănăla coada văii Bradului.

După ce au plecat Tătarii, au crescut mesteceni. înainte era pământul *slobod.* *)

III

După ce au fost izgoniți din parțile astea, Tătarii s'au dus spre Răsărit, în pustiuri, unde le-o fi fost culcușul și au stat acolo o bucată bună de vreme. Apoi, după mult sfat, s'a strâns iar *postomol* și au venit îndărăt, în mare număr, și cu *haraiman*, în căutarea lui Negru-Vodă, pe care erau hotărâți să-l răpuie.

Nu le-a ajutat însă Dumnezeu. Că, dacă au venit și au tăbărât cu toții pe locul unde, de-atunci, se cheamă *Tătărani*, au fost simțiți de Negru-Vodă, care a oprit Dâmbovița cu zid puternic, punând și *stăvilar*; iar într'o noapte, pecând, după un chef, dormiau duși, Românii au ridicat stavilarul și au dat drumul apei care i-a *cotropit*. I-a înecat pe toți și... ca praful nu s'a ales de ei!

22. Lupta între Români și Tătari

Odată, erau fațâ 'n față, oștile Românilor și ale Tătarilor, gata de luptă. Românii erau tăbărâți la Colțu'-Măgurii, în capul Mateiașului; iar Tătarii erau la

*) Dela Niță Troneciu, din Huluba.

Crucea Ghinii, colo unde e Malul lui Bragă, în marginea Argeşelului.

Şi a început lupta; dar luptă straşnică, întâiu cu săgeţi şi cu puşti. Dedeau Tătarii a moarte: dar şi Românii loviau de stingeau, după ce mai întâiu se ascundeau după muchi.

Şi a vrut Bunul Dumnezeu că, după o săptămână, luptându-se şi corp, au răzbit pe Tătari şi i-au cărăbănit de pe-aici. *)

23. Tătarii pe Valea Stoeneştilor

In locul ce se cheamă Silişte din satul nostru, este o cruce, tare veche. Aci a fost şi o bisericuţă şi sunt şi oseminte, monede vechi şi vase de aramă.

— Acù, de ce nu mai e biserică şi de ce s'a pus crucea?

— Uite de ce. Odată, năvălind Tătarii, în Sâmbăta Paştelui, oamenii, cari nu ştiau nimic, se grăbiau să sfârşească cele de trebuinţă pentru Sfânta 'nviere. Atunci, odată se pomenesc cu o cioară care se suise pe acoperişul bisericii şi strigă cu glas de foc:

— Tă-ă-tari, Tă-ă-tari, Tătari...

Când au auzit aşa oamenii, nu le-a mai ars de muncă şi de *coteala* casei. Şi-au luat tot ce aveau: şi copii şi căţel şi purcel şi au fugit de pe Stoeneasca tocmai pe Argişel; iar mai târziu, când năvălirile Tătarilor s'au potolit — oamenii au venit îndărăt în sat.

Când au năvălit Tătarii aci, au ars biserica satului, chiar atunci, în noaptea de Paşti — nu i-ar fi mai răbdat Sfântuleţul!

*) Dela Niţa Vasile din Piatra.

24. Muntele Sintilia

Pe când năvăleau Tătarii în țară, a fost — pe muntele căruia îi zice azi Sintilia, — târg mare, în toți anii, cu *sbor* de vite, de Sfântu-Ilie. Veneà la sbor lume multă și acolo erà ferită de prădăciunile Tătarilor. Dar a vrut Dumnezeu că a venit Negru-Vodă de a gonit pe Tătari și, de atunci, s'a mutat lumea la Târg — cu bâlciu cu tot.

Acolo, pe apa Târgului, erà și mai în lume; că, pe deal, prea se pierdeau vitele în pădure.

Acolo a rămas acum o poiană mare și frumoasă; iar muntelui îi zice Sintilia, decând a fost pe el sbor de Sfântu-Ilie. *)

25. Domnul Cârjă

Apoi, ci-că în vremea de demult, stăpânia, în Țara românească, un Domn tare vestit care se chemà Domnul Cârjă. Și aveà, aici la noi, case mândre, vite și pomosturi.

Odată, pe când erà dus la luptă cu dușmanii, Doamna Cârjoaia venia și petrecea acì. S'a întâmplat însă că, într'o vară, Doamna — mai de grija Domnului că s'o fi răpus în luptă, mai de alte necazuri și greutăți, s'a bolnăvit greu și, după câteva zile, a și închis ochis ochii pentru totdeauna.

Când a murit, a lăsat Doamna — cu limbă de moarte, ca toată averea ei — moșia Domești — să fie a mânăstirei care o ingropà-o cu cinste și s'o ingrijì și de sufletul ei.

Și cum s'a lățit vestea morții — că o plângeà tot

*) Dela Constantin Geantă din Stoenești

poporul — au aflat călugării dela Câmpulung de *a-diată* și s'au repezit cu toții aici la noi, de au luat trupul Doamnei și, cu mare alaiu, l-au pornit spre Câmpulung.

Dar au fost lăsați în pace? Că s'a dus vestea la Argeș și s'au pornit și călugării de acolo, cu mare zor, aici, spre satul nostru.

Când li-s'a spus încă că Doamna a fost pornită spre Câmpulung, catran s'au făcut călugării dela Argeș. Și au pornit în graba mare de au prins pe cei dela Câmpulung, cu trupul Doamnei, in dealul Slănicului; iar acolo, s'a încins o bătaie strașnică intre cele două cete de călugări. Dă-i și dă-i.

Și, pe urmă, călugării dela Argeș, fiind mai mulți și mai voinici, au bătut pe cei dela Câmpulung; le-au luat trupul Doamnei Cârjoaia și l-au dus de l-au îngropat cu cinste la Curtea de Argeș.

De Domnul Cârjă însă nu s'a mai auzit, nici de el, nici de numele lui. Pe semne, l-au mătrășit și pe el dușmanii.

Și d'atunci, moșia aceasta este a mânăstirii Argeșului: iar satul se cheamă Domnești, că a fost stăpânit de *Domnul* Cârjă și de *Doamna* lui.

II. VARIANTĂ

Eră odată, prin părțile noastre, o Doamnă tare vestită și Doamna aceasta, înainte de a muri, a lăsat cu limbă de moarte, ca moșia ei să rămâie or mânăstirei din Câmpulung, or celei din Curtea de Argeș; după cum or aveà grijă de trupul și de sufletul ei.

Și iată, au aflat mai înainte călugării dela Câmpulung de moartea Doamnei: i-au luat trupul și, cu

cântări și cu cinste mare, l-au pornit spre Câmpulung. Ba au luat și hârtiile moșiei.

Da, puțin mai pe urmă, au aflat și călugării dela Argeș și, îngrabă, s'au repezit după după cei cari duceau trupul Doamnei.

— După ei, fraților, să nu ne scape din mână!

Și i-au prins la un deal înalt între Bratia și Bughea. Și acolo s'a încins între cele două cete o păruială și o bătaie de nu avea pereche. Dedeau și dintr'o parte și dintr'alta, ca la fasole și s'au luptat, nene, s'au luptat

Zi de vară
Până 'n seară
Fără pic de nădușală...

Așa erau de amarnici.

Dar colea *pe murg*, cei dela Argeș, au biruit pe cei dela Câmpulung. Și le-au luat și trupul Doamnei și hârtiile. Au mers cu tot alaiul îndărăt spre Argeș și au îngropat acolo trupul răposatei.

Deatunci, moșia Domnești a rămas a mânăstirei Argeș și ea a stăpânit-o până mai în zilele noastre când a fost vândută la oameni; iar *dealului* unde s'au bătut călugării i-se zice deatunci dealul *Bătaia*.

26. Negru-Vodă

I.

He... he... multă vreme s'au bătut Negru-Vodă cu Tătarii, cu gândul că doar-doar i-o scoate din pământu-ăsta al nostru. Da, geaba s'o trudit; că Tătarii

---

NOTĂ.—A se vedeà legendele din colecțiile mele: „Legende. tradiții și amintiri istorice“, ed. Academiei române și „Muscelului nostru“.

erau ca frunza și ca iarba și l-au spăriat sălbaticii ăștia pe Negru-Vodă.

Atunci știți ce-a făcut el?

S'a dus, de mare foc, și s'a băgat herghelegiu la caii craiului de peste munți.

— Ei, Radule! Ce simbrie îmi ceri?—i-a zis Craiul, când l-a văzut.

— Urma alege, Măria-Ta. Acù, mă bag așa.

Așa. Și Radu Negru a muncit in credință la craiul acela. Când s'a împlinit luna, l-a întrebat Craiul:

— Mai stai?

— Mai stau.

— Iți place la mine?

— Imi place.

— Acù, în herghelie, Negru-Vodă, aveà în pază și multe iepe și le păziá și pe ele, da și pe mânjii lor.

Așa. A trecut toată toamna, iarna și a sosit și primăvara. Negru-Vodă, tot herghelegiu; da, cu gândul, săracu', tot la frații lui din țara noastră.

Intr'o noapte însă, ce se intâmplă? Toate iepele au făcut mânji și... mare bucurie erà pe herghelegiul craiului.

Da a dat o ploaie și mânjii, fiind pe câmp, au răcit. *Pe unde să scoată atunci cămașa* herghelegiul?

S'a sculat și a *încurat* mânjii pe câmp, ca să se înfierbânte. Acolo, însă, minune, neicuțule! Un mânz erà *flotocos*, flotocos și alb ca oaia.

A început să se mire, să se crucească și să-l iea la *minujeală*, ca să vază: ce chip de cal este ăla?

I-a tot luat seama și, tot stând el și mirându-se, a văzut că au început mânjii să se joace; iar mânzul cel ca oaia, știți ce-a făcut?

Odată a scos hăripile din păr și a început să sboare pe sus. Minune, nu alta!

Bucuria lui Negru-Vodă:

— Doamne, Doamne! — a strigat el — ăsta e norocul meu!

Şi l-a minajat așa pânăla trei ani.

Atunci l-a încercat să vază, d'a minune: cu el sboară?

Aşa. Şi l-a dus departe, departe, pe câmp. Acolo, cum a încălicat, odată, neicuțule, a început calul să *fâlfâe* din aripi și a sburat cu Negru-Vodă până în slava cerului.

— Ține-te bine, stăpâne, să nu te prăpădeșc! — a strigat calul, uitându-i-se țintă 'n ochi.

Apoi, după ce-a făcut câteva *rotocoale* prin înaltul cerului, calul a început să se lase, încet, încet, pe pământ și să-și strângă aripile.

L-a adus în herghelie; apoi s'a înfățișat înaintea craiului de peste munți.

— Acù te las, Mărite craiu. Mă duc în țara mea.

— Bine, Radule, du-te. Da, ce simbrie îmi ceri?

— Ia! Să-mi dai, Măria ta, un cal din herghelie, pe care l-oiu alege eu.

— Numai atât?

— Ba să-mi mai dai și haiducii pe cari îi ai închiși în temnițele Măriei tale.

„Imi trebue și mie oameni cu *vitenţă*.

Craiul unguresc i-a dat lui Negru-Vodă calul cel sburător, fără să-l știe că e năzdrăvan; și i-a mai dat și oamenii cei cu vitență, pe care-i ceruse. Ba, la toți haiducii le-a dat cai și Negru-Vodă i-a potcovit

cu potcoavele d'andăratele — potcoavele având colții înnainte.

Apoi, Negru-Vodă a pornit călare, pe armăsarul cela năzdrăvan; iar ceilalți haiduci pe caii lor și au tot venit în țară aici, fugărind pe Tătari și *ciopârțindu-i* pe unde-i nimereau. Pe urmă, s'au mai dihnit și ei oleacă, de atâta muncă și alergătură — cole departe unde se *scocioară* Dâmbovița dintr'un munte.

Dar când s'au strâns iarăș Tătarii, sumedenie, de nu-i mai răbdă pământul, l-au aflat pe Negru-Vodă unde e și l-au tot fugărit. Odată chiar erau gata-gata să-l răpuie, mai cu seamă că-l *brodise* la Tâmpa, colo, știi, la *Săritoarea lui Negru-Vodă.*

Atunci, minunea lui Dumnezeu, moșule! A avut noroc cu o coadă de vâlcea. Odată a sărit-o Vodă cu ai lui. I-a mai ajutat apoi și un codru de pădure și potcoavele întoarse ale cailor și așa... Tătarii iar le-au pierdut urma.

Pe urmă, Tătarii l-au tot căutat: în sus, în jos, la Răsărit și la Apus... mult și bine; până s'au *deschebăluit* ei că sunt potcoavele cailor întoarse. Au spus atunci, mai marelui lor, *tirișenia.*

— „Ei! Acu, fiindcă ați aflat cum stau lucrurile, prindeți-i!" A poruncit căpetenia.

— Nu putem, stăpâne, orcât ne-am trudi noi. Că Domnu'-ăsta sboară și pe sus.

— Nu cred.

— De nu crezi, ia uită-te în partea aia, spre apus.

Căpetenia Tătarilor și-aruncă ochii și ce să vază?

Tocmai atunci Negru-Vodă se înnălța în slava cerului cu calul cel năzdrăvan și priveghia de deasupra toate mișcările liftelor străine: apoi se întoarse la ai săi și grăi cu glas puternic:

— Pe ei, băieţi?

Şi i-a bătut strajnic pe toţi Tătarii, pe toţi, pĕ rudă pe sământă.

Şi Tătarii, ca să scape de furia lui, s'au dus de s'au amestecat prin Turci, aşa cum sunt şi astăzi — ca Ţiganii prin Români.

Iar Vodă, rămânând stăpân pe ţară cu Românii lui, cum să-i *prăsească* şi cum să-şi mărească moşia?

A făcut un târg de *scule* femeeşti, dincoace de *brazda* Moldovei, ca să vie femei din Moldova, să cumpere scule — aşa zicea el, dar cu gândul ca să aibă voinicii lui de unde să-şi ia femei.

Şi aşa. Când era târgu' în toiul lui, s'au repezit ai lui Negru-Vodă şi şi-au luat neveste: fiecare câte-o fată sau fămee, ce le-a plĕcut. Şi au dat fuga cu ele în ţară, aici.

Au venit şi s'au aşezat, făcându-şi oamenii case şi sate ca lumea. Şi au stat aşa ce-or fi stat.

Peste câtă-va vreme însă, au venit *Moldovenii* cu războiu.

Da, când erau oştile faţă 'n faţă, gata să înceapă lupta aprigă, odată au sărit cu gura şi s'au aşezat între ei muerile, cele cu pricina:

— Aici ne-am măritat? Aici rămânem de-acŭ.

Când le-au auzit, aşa, părinţii şi fraţii şi soţii dintâiu au pus armele jos şi au plecat de unde au venit, cu *buzele umflate*.

Aşa. Iar d'atunci a rămas vorba ca d'aia unii Români sunt cu *vitenţă*: că-s din neamul haiducilor celor scoşi din temniţe*)

---

*) Dela Niţă Tronécin, din Uluba.

II.

Negru-Vodă a avut aci la Cetăţuia un palat mândru şi frumos. Palatul eră clădit în spatele şanţului ăluia şi aveà multe încăperi — chiar în pământ — încăperi ale căror urme se văd şi astăzi.

Mai în vale de el, se vede *baia* lui Negru-Vodă, baie în care aduceau apă cu burduful şi cu scripetele; iar mai în spate, *divanul:* se vede şi azi piatra pe care ar fi stat sfânta cruce şi se cunoaşte şi locul pe care şedeà Vodă şi acela pe care şedeau divaniştii

Masa pe care mânca Negru-Vodă e în faţă: un *ţurţudan* de stâncă, având în cap, o piatră lata*).

III.

Când a venit în ţară aici, pentru intâia oară, Negru Vodă a descălicat la Dragoslavele şi a făcut biserica d'acolo

Şi-a ales apoi loc la *Cetate* şi de-aci, se duceà, când şi când, prin alte părţi, cum a fost şi la Corbi, unde a zidit o bisericuţă.

IV.

Negru-Vodă a stat *aici* şapte ani.

Când a venit de dincolo, a ales optzeci de voinici dela temniţe şi a mai strâns şi alţii de pe aici şi le-a dat pământ cu *gheotura*.

Pe vremea aceia şi mai încoà, *Coteneştii şi Stoeneştii* erau ai Cetăţii.

Pe Tătari *îi băgase în vidănii.* Ei au fost având *băi* (de aur) la Tătărani; că acolo le eră *Domnia* şi

*) Spus de d. învăţător Constantin Geantă, din Stoeneşti. D-sa a auzit-o dela bătrâni.

au stat în Tătărani până i-a gonit Negru-Vodă, când i-o spăriat cu bătaia, de au fugit și au trecut Dunărea.

Da, când și când, Tătarii mai veniau îndărăt și se loviau, în câte un loc, la *chept*. Și i-o spăriat mai mult cu foc.

Așa. Și, de unde i-a fost spăriind, a fost venind la Cetate; s'a mai fost odihnind și apoi iar s'a mai fost repezind și a fost dând câte-o *raită* prin Tătari,

I-a fost *bușind*, când încoà, când incolo, nu numai într'o parte, până i-o spăriat iar.

Da când il spăriau ei și n'aveà ce le mai face, oprià apa cu zid, de-i făceà *oprèliște* și apoi, din când in când, îi da drumu de-i înnecà.

Când sta'n cetate, își scoteà apa cu scripetele din valea lui Coman până'n vârf.

Aveà Negru-Vodă oaste multă, multă. Se cunosc și acum locurile unde au fost cuptoare de pâine și se găsesc și oalele cu care au fiert bucate.

Ce neam de cărămidă o fi fost, nu pot pricepe, că a fost sunând ca acioaia *).

V.

Mânăstirea *Vierăș* e făcută tot de *Negru-Vodă*, că p'aia erau puși Domnii în vremea veche. Făgăduiau să facă mânăstiri și atunci erau puși domni.

Și Negru-Vodă s'a apucat s'o facă, întâiu, în Valea-mare, colo în Cremenea, la Enculești. Acolo a lucrat vreme multă, făsând ziduri strașnic de mari, mai cât omul.

Da, după câtă-va vreme, nu i-s'a părut pământul bun și a mutat-o aici. Știți cum? A pus un șir de

*) Dela Niță Antone, de 65 ani, din Cetățeni.

oameni, de-acolo din Cremenea, peste deal până la Viĕrăş şi a mutat cărămida din mână'n mână până în valea asta, apoi a clădit mânăstirea *).

VI.

Odată, Negru-Vodă era gonit de Tătari, cari doriau cu orice chip, să-i răpuie capul. La o cotitură — colo la Dealu' Căpriorului, între Greci şi Căprioru — gata gata să-l prinză duşmanii. Ce să facă atunci Vodă?

Repede, repede, a schimbat potcoavele dela cai şi a scăpat de Tătari, cari s'au mai şi *rătutit* — urmărindu-l după potcoavele întoarse.

Iar coada de vâlcea pe unde a sărit Vodă se cheamă de atunci: *Săritoarea lui Negru-Vodă* **).

27. Cum a adus Negru-Vodă porumbul din Ţara ungurească

I.

Până la Negru-Vodă, n'a fost porumb în Ţara românească. Ca să-l aducă aici, — că lumea trăià rău până atunci — ştiţi ce-a făcut Domnul ăsta?

Ştià că în Ţara ungurească erà porumb mult; dar că nu aveà nimeni voie să treacă în altă ţară nici un bob. Ce să facă?

S'a dus odată acolo cu vr'o câteva care şi a cumpărat pentru noi, ăi d'aci o sută de curcani. Da, îna-

*) Dela Mieiţă Pănu, de 80 ani, din Vieroş.

Mânăstirea Vieroş, aceea care-se păstrează acum, e ctitoria Goleştilor, zidită în 1572—74. In ea păstrânuu-se mormântul lui Albu Clucerul Golescu, mort în lupta dela Jilişte.

**) Dela Niţă Tronecîu din Uluba.

Alţii îi zic „*Săritoarea lui Mihaiu Viteazul*".

inte de a-i porni încoà, le-a dat de mâncare porumb mult, mult, boabe: cât au vrut și cât n'au vrut, să mănânce până i-a săturat bine. Apoi i-a încărcat pe curcani în căruțe și a trecut munții cu ei, dincoace.

Sosind în țară, Negru-Vodă a tăiat curcanii, le-a scos gușile și a luat din ele boabele de porumb de le-a sămănat.

Și așa a prăsit porumbul în Țara Românească, tot Negru-Vodă *).

II.

Până la Negru-Vodă, Românii se hărăniau cu *pecioici* și cu meiu. Oamenii n'aveau porumb, nici de sămânță, nici de mâncare.

Cu ce meșteșug să-l apuce dela *Neamț?*

A strâns stoluri de curcani, i-a dus în *Țara Neamțului* și a cumpărat porumb, de a dat acolo la curcani să mănânce.

Pe urmă, i-a adus aici în țară, le-a luat gușile, le-a desfăcut și a scos porumbul pe care l-a semănat.

D'atunci avem în România porumb și tot d'atunci, s'a prăsit țară lungă **).

28. Negru-Vodă și Tătarii din Jidova

I.

Cei mai mulți Tătari au fost, la început, în cetatea Jidova***) și numai Negru-Vodă i-a *curățit* și d'acolo. Iată cum:

---

*) Dela Niculae Diaconescu, din Vulturești.

**) Dela Niță Tronecciu, din Uluba.

***) A se vedeà oarecare asemănare cu legendele publicate în „Dicționarul geografic al României".

De asemenea, în Prietenul nostru" an. I, No. 21—24. art. D-lui *I. Nicolaescu-Bugheanu*:

„A fost odată demult, demult, acum poate vreo două mii de veacuri: pe când bunul Dumnezeu nici nu se gândià să însuflețească

A venit cu oaste multă până'n apropierea cetății; iar acolo, a făcut sfat cu mai marii lui și a găsit că nu poate să-i mătrășească mai bine decât lovindu-i noaptea pe neașteptate.

Așa. Dar, pentru ca Românii să nu se omoare între ei, din pricina intunerecului, știți ce au hotărât?

In timpul luptei și măcelului, Românii, inainte de a lovi pe omul ce-ar simți primejdia, să zică: „Miriște de meiu". Dacă ăl dinaintea lor o fi Român, să răspundă: „Reteveiu de teiu". Dacă n'o răspunde nimic cel dinainte, să lovească fără milă.

Și așa au făcut. Au dat iureș în cetate, intr'o noapte, pe când era *intunerecul să-l tai cu cuțitul* și s'a început măcelul.

— „Miriște de meiu?" — intrebau Românii, când simțiau inainte-le făptură omenească.

— „Rateveiu de teiu!" i-se răspundea, uneori, și atunci lăsau sabia, or securea jos.

Dacă insă, inaintea lor, era vr'un Tătar, ăla nu știa ce răspuns să dea și atunci Românii l-amestecau cu pământul, ori il făceau *ciopăți*, ciopăți.

Așa au fost tăiați Tătarii din Jidova și Negru-Vodă a pus stăpânire pe cetate.

Tătarii cari au mai scăpat nemăcelăriți, au fost fugăriți până'n depărtare *).

II.

Inainte de Negru-Vodă, ședeau, pe-aici, Tătarii amestecați cu Românii. Ăi mai mulți erau intr'o cetate colo la Grădiște, delavale de Câmpulung.

---

lumea spre a creia pe om. Era pe vremea când trăiau doar Jidovii uriași, cari au pus piatră peste piatră de au clădit cetatea uriașă dela Jidova: cari au pus munte peste munte, spre a se urca la cer ca să dea jos pe slăvitul Dumnezeu de pe tronul său..."

*) Dela Niță Troncein, din Uluba. Despre *Castrul roman* dela Jidova, a se vedea „Muscelul nostru" și studiile răp. Gr. Tocilescu.

Cu Tătarii însă Românii trăiau tare greu și d'aia... Românii d'aici din țară au trimes peste munți la Negru-Vodă, *hârtie* să-i scape de Tătari.

Așa. Da când a primit hârtia celor de-aici, Negru-Vodă le-a răspuns așa:

— Când oiu venì cu oastea'n sat și-oiu intrà pân toate casele, să caut pe Tătari — că intru și prin casele de Tătari și prin cele de Români — ostașii mei, ca să nu taie pe Români, au să zică: „Cărbune de teiu!“ Românii când or fi în casele lor, ca să scape netăiați, să răspundă: „bob de meiu!“ Cui n'o răspunde „bob de meiu“, să i-se taie capul, că ăla e Tătar.

Și așa au făcut Românii, învățând și pe copiii cei mici să răspunză cum i-a învățat Negru-Vodă; iar când au sosit Românii de peste munți, lesne le-a fost ăstora să *mătrășască* și să *ciopățească* pe păgâni.

Așa a curățit Țara și a pus aici la noi stăpânire românească. Tătarii cei mai mulți erau la Grădiște*).

29. Negru-Vodă și Mircea ciobănașul

I.

La obârșia Argeșelului, la Găinațu, a fost târg, vreme multă, acolo unde chiar a judecat Negru-Vodă pe Mircea ciobănașul.

Și uite cum s'a întâmplat asta:

Când se strânsese odată cu boierii la târg, hop că vine înaintea lui Negru-Vodă, un cioban și începe să i-se jeluie:

— Doamne Măria-Ta! Cum judeci în lume toate, să-mi faci și mie dreptate.

— Spune, că te-ascult.

*) Dela Niță Vasile din Piatra (Stoenești)

— Să vezi. Decând eram mititel, am rămas sărac, şi de taica şi de maică şi de fraţi şi de surori. Ce să fac? M'am băgat slugă la oi.

Când mă făcui mai mare, coleà *dănac*, stăpânii m'au trimes cu oile la Baltă. Acolo, am dus-o cum am dus-o; da când a venit iarna, chiu şi vai! A dat peste mine o zăpadă şi o *vifornită* cari, amar de mine, mi-au *nămeţit* oile şi m'au lăsat doar cu câteva.

Şi să vezi, Măria Ta! Stăpânii, pesemne, doriseră să scape de mine; d'aia mă trimeseseră cu oile'n Baltă, că d'atunci nici pela ele n'au mai venit. Da eu nu mă lăsai aşa de nevoie şi mă trudii cum putui de-mi făcui oile la loc; ba, cu ajutorul lui Dumnezeu, le'nzecii şi insutii.

Acù, că le-am inmulţit, spune Măria Ta: câte oi să le dau stăpânilor?

Negru-Vodă, care-l ascultase cu băgare de samă, *şopăcăi* ce şopăcăi cu boerii lui, apoi grăi:

— Dacă aşa stă pricina, ascultă, flăcăule! Dreptatea mea e asta: Să faci toate oile trei părţi şi din ele, una s'o opreşti pentru tine; iar două să le dai stăpânilor tăi.

— Aşa?

— Aşa.

— Păi, să trăeşti, Măria Ta. Aşa oiu face.

A plecat la Baltă, şi-a strâns oile şi a venit la munte, in preajma Câmpulungului. Aci şi-a chemat stăpânii şi le-a dat oile hotărâte de Vodă.

Ei insă nu se invoiră; ci-l luară la bătaie: dă-i şi dă-i.

Atunci Mircea ciobănaşul se face foc, scoate paloşul şi-le taie capetele.

Le pune într'o *jacă* și vine cu ele la Vodă căruia, cu lacrămi de foc, îi spune ce s'a întâmplat și-i arată tigvele.

Vodă însă, când vede, se încruntă, se face foc și poruncește:

— Auzi, auzi, îndrăzneală! Luați-l de-l Spânzurați!

Și pun slujbașii mâna pe el. Dar Mircea Ciobănașul, odată se uită urât la ei și începe a vorbi către Negru-Vodă:

— Ia mai stai, Măria Ta! Nu pripi cu spânzuratul; ci mai ascultă încoà.

„Măria Ta, tocmai acum te lapezi de frăție?

— Ce spui tu, mă? Ce vorbă-i asta?

— Apoi, să vǎzi. Noi amândoi suntem frați: dintr'o mumă, dintr'un tată, născuți din două păcate.

Și-i arată, pe șart, de unde până unde...

— Mare minune! — grăește Vodă și pune să-l desbrace — ca să vadă dacă are semnele domniei pe el.

Când îl desbracă ăia și-i ieau seama, rămân mirați: aveà soarele 'n piept, doi luceferi în umeri și luna în spate.

Dacă a văzut așa, Negru-Vodă a început să plângă, a aruncat cât colo ștreangul și a poruncit să puie masă întinsă la care să șadă cu Mircea Ciobănașul.

Așa. Apoi, pe când beau și chiuiau, ce zice Vodă?

— Măi frățioare! M'asculți tu pe mine? Hai să-ți dau ție domnia și să-mi dai mie ciobănia ta.

— Ba nu — zice Mircea

„Fii tu cu domnia ta, „Decât în târg cu papuci
„Eu cu ciobănia mea! „Mai bine 'n crâng cu opinci!*)

---

*) Dela moș Marin Coțandră din Priboeni.

Cunoscută în Gemenea (Dâmbovița) în formă de poezie: „Mică Ciobănașul, fratele lui Negru-Vodă".

II.

In vremea de demult, ci-că a nemerit aşa, din lume, prin părţile noastre, un copil al cărui nume erê Mircea şi s'a *prijinit* in Suseni. Acolo, tot stând el când pe uşile unora, când p'ale altora, iată că, dela o vreme, s'a băgat slugă la o mătuşă tare bogată. Avea femeea aceia *pomost* mult şi cirezi de vite cu nemiluita; iar la fiecare neam de vite, câte un păzitor.

Aşa. Şi pe Mircea l-a pus să-i păzească o turmă de capre. Da, socotiţi că le-a păzit? Aş! Tot umblând el incoa, incolo, iată că zări in piscul cela un copaciu falnic, mare şi frumos. Şi pe piscul acela din faţa Sămăilei — care pe atunci se chemă *Sămăila turbure* — şi-a dus el caprele... iar Mircea s'a suit in copaciu şi şi-a făcut pat intre ramurile şi frunzele lui. Şi acolo se urcă el, oridecâteori eră trimes cu caprele şi sta, ca Vodă la divan. Apoi, s'a pus de şi-a ales ţapii din capre, pe care le-a impărţit in căprării; iar peste fiecare căprărie a pus câte-un ţap mai *huidoş*.

— Să ştii mă ţapule, că tu ai să răspunzi cu capul tău de caprele ce-ţi dau in seamă.

Şi ţapul — la vorba lui Mircea — da din cap, ca semn că a inţeles şi aşa păzeau ţapii pe capre, ca pe ochii din cap; da le 'nvârteau numai imprejurul copaciului şi numai pe-acolea le dau câte-un *terpel*.

Mircea doar sosià la tufan pela răsăritul soarelui, se urcă sus şi poruncea la ţapi să-i intoarcă caprele... mereu, mereu, impreajma tufanului.

Da, azi aşa, mâine aşa, caprele, săracele, ajunseră să le zboare vântu' de slabe.

— De ce au slăbit caprele, măi? — a intrebat intr'o zi Năneasca — că aşa se chemà mătuşa — pe ceilalţi ciobani.

— Apoi, stăpână, Mircea al nostu le învârtește numai pe lângă un tufan.

— Cum se poate una ca asta? Voi, se vede, aveți necaz pe el: d'aia îl pârâți. Știu bine că pământ am și prea am, slavă Domnului — și apoi nici pela altul nimeni nu-l oprește.

Și aveà. Că pe vremea aceea nu erà ca să-și ție omul vitișoara de *curmiel* pe palma lui de pământ. Pe-atunci, dai drumul la vite și nu le întorceai decât sara, când le luau copiii acasă. Pe unde vrea, p'acolo umblà și nu întrebà nimeni de ce trece pe moșia lui.

Numai Mircea le ținea pe lângă tufan, pe care caprele, de foame, îl *mizdriseră*. Tufanu, din piscu ăla, a fost până acum de curând; s'a prăbușit de bătrânețe.

Așa. Acù, Năneasca, văzând că-i tot slăbesc caprele, ce-și zise într'o zi? — Ia să mă duc acolo pe deal, să văz cu ochii mei: Ce e?

Și s'a dus și a stat pitită. Atunci, odată a zărit pe Mircea în tufan, tufanul mizdrit, iar caprele, depărtate numai oleacă de tufan. Era gata să-i zică ceva, când iacă, mai auzi pe Mircea sunând din corn adunarea ca să știe țapii să-i aducă caprele! Și, ce să vezi dumneata? Ăia, pe fuga s'au repezit la capre, au început să le împungă și le-au adus lângă tufan.

Năneasca atunci n'a mai putut răbda și a început să-l ocărască de sufletu mă-sii:

— „Mircioo, Mircioo! Așa vezi tu de capre“?

D'atunci Mircea n'a mai avut zi bună cu mătușa. De câteori plecà cu caprele: — „Vezi, acù să te 'nvețe Naiba să te duci tot la tufan.

Și flăcăul, dela o vreme, n'a mai putut suferi. Toate ca toate; da ce-aveà ea cu sufletul mă-sii?

Și 'ntr'o zi se duse băiatul la sfat:

— Ce vrei, băiete?

— Iacă, Domnilor, nu mai pociu trăi cu mătușa Năneasca! Mă ocărăște mereu.. Și apoi, mie *nu mi-e ciuca de cioban!*

— Dar de ce ți-e!

— He, he!... Eu, măre, sunt om însemnat.

Când zice așa, îl desbracă ăia și știți ce găsesc pe el? In față-i, pe piept, soarele; iar în spate, luna. Străluceau de-ți luau ochii și te slăviau.

— Mare ți-e minunea ta, Doamne! — au zis atunci oamenii sfatului și au început să se mire și să se închine. Apoi, au făcut *hârtie* la Câmpulung unde ședeà *Negru-Vodă.*

— „Băiatul ăsta e de viță împărătească" a zis Vodă când l-a văzut; l-a sărutat pe amândouă fețele și apoi l-a trimes la școli înalte, în țări depărtate, să învețe carte măltă. Și a învățat Mircea — atâta că nimeni nu știa ca el.

Iar după moartea lui Negru-Vodă, a ajuns Domn în țară, Mircea — de a domnit mult și bine.

Așa. Acù să vedeți ce s'a întâmplat pe timpul lui Mircea-Vodă.

Mama Năneasca — cum a plecat băiatul dela capre — a intrat în judecată cu niște rude ale ei. Și s'a judecat ea, fără folos, în multe părți, pentru pământ. Și fiind femeie văduvă, a pierdut pe d'arândul.

Atunci, niște oameni:

— De ce nu faci, maică Năneasco, și o hârtie la domnul din Câmpulung.

— Că bine zici! Ia să fac și acolo, la noroc.

Și a făcut. Da ea nu știà că Mircea a ajuns Domn și nici nu știà de mai trăește sau nu.

Acù, la ziua sorocită, au venit toţi pricinaşii înaintea lui Vodă. Şi cum aduseră ei lucrurile, divanul pornise să dea dreptate tot rudelor femeei, căreia nu-i rămăsese decât să-şi ia lumea 'n cap.

Da, atunci, ce să vezi dumneata? Mircea care o cunoscuse şi până atunci îşi ţinuse lacrimile, odată numai poate răbda, văzând jalea şi obida ei:

— Iţi mai aduci aminte, mamă Năneascâ, de vremea când îmi ziceai: „Mirceo, Mirceo, c...u-ţi sufletu' mă-tii“?

Hi! Când aude aşa bătrâna, odată cade în ghenuchi înaintea Domnului, începe să plângă şi să se roage.

— Iartă-mă, Măria Ta! N'am ştiut cu cine grăesc.

Da Vodă, suflet bun, i-a spus să se ridice şi să stea acolea lângă el. Se mirà şi ea şi se mirau şi boerii.

— Mai ai capre, mamă?

— Mai am, Măria-Ta.

— Aşa? Apoi, dacă ai pierdut moşia, ce-ai zice dacă ţi-aş da eu şi mai multă?

Năneasca a început iar să plângă. Iar Vodă a dat porunci de a venit un om dela Domnie cu ea. Şi a mai zis Mircea:

— Cât îi umblà cu caprele într'o zi, maică, p'acolo pe unde ai trăit Dumneata, atât să fie al dumitale.

Şi omul dela Domnie a venit cu Năneasca şi a movilit tot pe unde a umblat într'o zi cu caprele — neîntoarse.

Şi pământul ala a fost al ei şi al alor ei. Moştenitorii au mai vândut din el, dar tot sătui de pământ au rămas, cât or trăi ei şi copii de copii.

Iar Piscului de colo pe care a păzit Mircea ca-

prele când ședea in tufan, i-s'a zis d'atunci **Piscu' lui Mircea** și așa i-se zice și azi. *)

III.

Piscul de acolo, ii zice *Piscu' lui Mircea*, pentru că pe acolo a păzit caprele un băiat cu numele de Mircea. Venise din lume și — rătăcit in Suseni — fusese luat de suflet de o mătușă.

Ci-că l-a fost rugând mătușa să se *laie*. Băiatul insă nu vrea, in ruptul capului să se desbrace.

Se lăià doar pe cap.

Azi așa, mâine așa, mă-sa: — „Ce ai tu, maică, de nu te lai“?

— N'am nimic, dar eu suut curat.

Da mătușa nu s'a lăsat, până nu l-a făcut intr'o zi să se desbrace. Atunci ce să vază mătușa?

Mircea aveà pe piept soarele, in spate, luna și in umeri, 2 luceferi.

Mătușa s'a spăimântat și a inceput să spuie la toată lumea; iar oamenii au venit să vază ce nu s'a pomenit. Pe urmă, s'a dat sfoară pin țară și răvașe prin orașe, până au auzit boerii dela Domnie și l-au chemat să vază și ei minunea.

Și s'a dus Mircea. Boierii, după ce l-au despuiat și s'au mirat ce s'au mirat, au grăit:

— Ásta să ne fie Domn.

Și s'a făcut Domn sub numele de Mircea Vodă.

Dar după plecarea lui, pe mătușă n'au mai lăsat-o să umble cu caprele pe unde mergeà Mircea. S'a plâns la Domnie, fără să știe că e fiu-său.

— Ce, bătrânico, nu te mai lasă cu caprele?

---

*) Dela Stan Bacur din Pribeșui

— Nu, Măria Ta! Nu mă mai lasă decând mi-a fugit băiatul.

Atunci Mircea şi-a şters lacrimile şi a grăit.

—Maică, mă mai cunoşti dumneata pe mine?

Mătuşa s'a uitat bine, apoi a început să plângă şi a căzut în ghenuchi!

— Te cunosc, Măria Ta. A vrut Dumnezeu cu mine.

Mircea o scoală în sus şi-i zice: — Du-te, maică, de umblă cu caprele într'o zi şi cât ii ocoli, al tău să fie.

Şi aşa, i-a dat Domneasca. Chiar e ascuţită moşia asta, în unele locuri — aşa cum au mers caprele.— Uite la Naie al Udrii se ascute.

Iar piscului şi azi i-se zice de atunci *Piscu' lui Mircea*. *)

30. Zidul dela Cetate

Apoi, zidul acesta a fost zidul Cetăţii lui Negru-Vodă. Se întindea mult — prelungindu-se chiar peste cursul apei, dincolo în celalt mal şi avea pentru intrare şi ieşire, pe-aici, nişte porţi straşnic de mari.

Şi Domnul făcuse şi nişte stăvilare cu care opria cursul apei; iar când se apropiau duşmanii, voevodul poruncià de se ridicà stavilarul şi apa innecà pe toţi duşmanii.

Şi aşa scăpă Negru-Vodă şi urmaşii săi, ţara, de duşmanii cari veniau să ne cotropiască.

31. Muntele Doamnele

Muntele acesta se cheamă Doamnele, fiindcă aici a trăit Doamna lui Negru-Vodă. De-aci, prin ajutorul

---

*) Dela Ghiţă M. Tufă, din Priboeni.

buciumului, vorbia doamna Ana cu voevodul care erà in cetate.

Iar din drumul ce se vede, se deschideau alte două, pe culmea munţilor: unul mergeà drept in albia Dâmboviţei; iar altul, în muntele Sfântu-Ilie. Se spùne că aceste drùmuri erau pietruite.

In muntele acesta, se văd lespezi de piatră, in chip de baie care servia drept scăldătoare lui Negru-Vodă şi soţiei sale; iar ceva mai jos, se văd două urme de picior, săpate in piatră — urmele picioarelor incălţate ale voevodului.

32. Negru-Vodă, în luptă cu Tătarii

I.

Odată a auzit Negru-Vodă că vin incoà Tatarii, să treacă peste el şi să facă in ţară, foc şi parà. Cum s'o invârtească Măria-Sa şi cum să scape de ei?

S'a apucat, cu multă lume, de a făcut un zid pùternic in curmezişul Dâmboviţei, să oprească apa şi a lucrat la zid patru ani incheiaţi.

Apoi a stat la Cetate unde a făcut şi biserică, în anii àia şi case alături cu biserica. Se cunosc şi azi zidurile, ca pe icea.

Doamnei i-a făcut case intr'un mal — colo la Cetăţeni — şi lui şi-a făcut intr'alt mal, spre Răsărit. Acolo, unde şi-a făcut Doamna case, e *Malul Doamnei* — aşa-i zice.

Acù, pentru ca să treacă dela biserică la Doamna şi indărat, a făcut Negru-Vodă un pod de piei de bivol — pod care *ine* mai sus cum e zidul. Da l-a făcut peste lac, atât cât erà de mare când a oprit Dâmboviţa, ca să nu atingă apa.

Apoi, când a int vorba la *isprăit* şi-a *vint* oştirea de Tătari, pusderie, de a umplut valea dela Voineşti până la „Cetate“, s'a oprit de zid; că Dâmboviţa era vad, apa fiind oprită, iar zidul fiind prea înalt.

Tătarii, mulţi câtă frunză şi iarbă, dacă au văzut zidul, au pus *tabăra* pe toată Dâmboviţa devale.

— „Stai, măi! Că vă plătesc eu!“ a zis Negru-Vodă în gându-i. Şi într'o noapte, a ridicat *stăile* şi a dat drumul apei de i-a înnecat. Talazul i-a cuprins de colo-colo şi i-a isprăit pe toţi din tabără.

Şi acum se cunoaşte cum s'au umplut toate găurile cu apă.

II.

Câed a simţit Negru-Vodă că vin Tătarii pe Dâmboviţă în sus, a făcut, d'a curmezişul apei, un zid straşnic, *din piei de bivol*[1]), de au oprit toată apa Dâmboviţei.

Aşa. Tătarii, fără să ştie de cele ce-a lucrat Domnul, au venit *postomol* la deal, până s'au impiedicat de zidul acela[2]).

---

[1]) A se vedea: *C. Rădulescu-Codin*, Legende, p. 48.

[2]) Cu privire la podul de piei de bivol şi la chipul cum e aşezată Cetăţuia, d. Pişculescu (G. Galacţion), scrie şi povesteşte, după bătrâni, următoarele, în „Flacăra“ An. III, 1914, No. 44—45:

Suntem în valea legendelor şi a unor falnice amintiri din trecutul voivozilor români.

Suntem într'o strâmptoare de un mare preţ strategic. Mii de capete duşmane au plătit, în zilele înfiripării noastre politice, preţul acestei strâmptori dintre Coteneşti şi Cetăţeni.

Stânci bizare scot capul pretutindeni din pădurile de fag, crescute pe coaste foarte repezi. Blocuri uriaşe stau plecate peste apă, încununate sus cu copăcei şi cu flori pe cari nu poate să le ajungă nimeni şi scăldate jos de volbura neodihnită a undelor...

Atunci, crezând că e vr'o cetate, au început sălbaticii să taie cu săbii și cu topoare: dă-i și dă-i...

Păcatele lor însă! Că tot tăind, au spart zidul cel de piei de bivol și au dat drumul apei care făcuse atunci baltă mare în dosul zidului, până la Slobozie.

Apa apoi i-a înnecat pe toți și i-a dus la vale, mereu, mereu, *gemând*, până la satul ce se cheamă azi *Gemenea*, dela acea întâmplare. Acolo s'a oprit apa și a aruncat la *răgălii* ori pe maluri stârvurile păgânilor *).

...Se spune din bătrâni cum că, *în zilele Cetățuei, un pod de piei de bivol trecea prin văzduh, dela cetățuie până la stâncile de dincolo de Dâmboviță. Podul se întindea și se strângea după plac. Se mai spune că un voevod cu nume legendar prinzând de veste că Ungurii au intrat în țară și au apucat pe râu devale, a ridicat grabnic un zid înalt aci în strâmptoare și Dâmbovița, stăvilită a crescut năprasnică și a înnecat pe dușmani....*

Cetățuia nu mai este astăzi decât o ruină foarte vagă, niște temelii risipite și năpădite de burueni. Dar ceva mai jos e o stâncă, în sânul căreia strămoșii noștri au scobit și au făcut un loc de închinăciune — o bisericuță și astăzi în ființă, zugrăvită cu culori vii, dar, din păcate, cu totul părăsită...

...Drept vorbind, ceea ce este de văzut, pe aceste stânci ascuțite și anevoie de urcat este fostul locaș de închinăciune. Din toate celelalte amintiri de vitejie și strategie, n'au mai rămas decât niște *gropnițe* zidite. Dar și biserica aceasta te doare când o vezi. N'o mai apără nimeni și nimic, n'are nici măcar o ușă de nuele, atât cât are un adăpost de vite. Și zugrăveala ei, vie și naivă, e sgâriată și ocărîtă de toți cei ce urcă până aici, plini de ambiția nemuririi epigrafice și goi de evlavia datorită operelor strămoșești...

Ne împresoară trecutul, ne împresoară umbrele celor ce îngenuchiau din cetățuie și tăiau calea și vieața inamicului intrat în valea aceasta. Ne împresoară gândurile, nesiguranțele și temerile ceasului de față...

*) Dela Const. Geantă, învățător. Schitul dela Cetățuia a fost refăcut prin stăruința Preotului Gh. Moisescu din Câmpulung.

III.

După ce a bătut pe Tătarii din Câmpulung și de prin împrejurimi, Negru-Vodă a luat din voinicii lui pe cei mai *haidoși* și i-a pus paznici pe văile de prin prejur — pe fiecare câte un paznic — cu legământ să-i dea de veste când er sosi Tătarii cari tot mai cutreerau prin țară. Iar drept plată pentru osteneala lor, le-a dat pământul dimprejur să-l stăpânească și să se prăsească pe el.

Așa s'a întâmplat și cu un om al său numit Bera, pe care l-a așezat de pază și stăpân al satului care azi se chiamă *Berevoești* *).

33. Doamna lui Negru-Vodă

Negru-Vodă își făcuse la Cetate o biserică cu-o singură intrare și două despărțituri: spre Răsărit, a lui Radu Negru, iar spre Apus, a Doamnei. E și o baie acolo, în stânca de piatră, pusă într'un zid puternic făcut cu var!

Apoi și-a ales Doamna loc de ședere, dincoaci de Dâmbovița, pe malul drept.

De acolo, se plimbà, când și când, pe podul cel de piei de bivol și se duceà de-și vedeà biserica și se închinà.

---

*) Dela d. I. Mihalcea, învățător în Berevoești.

NOTA: Cel mai vechiu act despre Berevoești poartă data 1531, dat de Ion Radu Voevod, fiul prea bunului și marelui Radu Voevod care dă „lui Jupan Nan Pitarul și fiilor lui câți Dumnezeu îi va dărui, ca să-i fie lui în Berevoești, a treia parte peste tot hotarul și din toată siliștea și din Râuri și din munți care este muntele ce se chiamă Berevoescu a treia parte și din Drăgănești dela Slănic a treia parte, oricât a ținut răposatul Harvat Logofătul...“

O legendă spune că la „Malul viei“ în Berevoești, unde se văd ruine, făcuseră odată Tătarii o cetate tare strașnică.

34. Negru-Vodă și măgura din Schitu-Golești

In dreptul gării din Schitu-Golești, în partea de Răsărit, e o măgură de pământ, făcută din trei piscuri, unul mai mare decât altul.

Aceà ridicătură se cheamă *Cetățuia.* A fost făcută de Negru-Vodă, pe vremea când a gonit pe Tătarii din Jidova.

35. Colțul Doamnei

I.

In timpul unei strașnice lupte cu Tătarii, Doamna lui Negru-Vodă ședeà sus pe stânca ce se vede colo, în chip de colț, legat, pe vremea aceia, cu *Cetățuia*, printr'un pod de piei de bivoi.

Deatunci, i-s'a zis colțului ce se vede colo, *Colțul Doamnei* *),

II.

Când a văzut Doamna lui Negru-Vodă că Tătarii au cuprins și biserica, și-a pierdut orce nădejde și și-a dat drumul d'acolo, de unde erà.

Păcatele ei, săraca! Dâmbovița, atunci, era oprită ca să înnece pe Tătari și fiind apa mare, Doamna s'a innecat și e innecată și azi **).

Colțul după care s'a aruncat Doamna în Dâmboviță, se cheamă deatunci *Colțul Doamnei.*

36. Colțul Șoimului

Lângă Colțul Doamnei, e Colțul Șoimului. Se chiamă așa, din pricină că acolo făceau pui șoimii și Românii îi prindeau, în chipul următor:

---

*) Dela Const. Geantă, învățător în Stoenești.

**) O variantă spune că Doamna, când și-a dat drumul în prăpastie a strigat: „Decât pastramă la Tătari,
„Mai bine carne la croncani!"

Ca să nu-i bată șoimii, se sloboziau în cuibul lor, cu banița în cap; luau puii și-i duceau la Domnie. De aci, puii de șoim erau trimeși în Țara turcească și acolo ii invățau să plece cu scrisori.

37. Valea Sasului

Văii aceleia îi zice Valea Sasului, din pricină că; în vremea de demult, au locuit-o niște Sași cari au făcut bordeie acolo și au stat multă vreme — chiar legând prietenie cu unii Români de-ai noștri *).

38. De unde își trag numele satele Slobozia, Stoenești și Cotenești?

Când s'a făcut zidul de piei de bivol, apa s'a ridicat la deal, îndărăt, până la localitatea ce se chiamă azi Slobozia.

Când Tătarii au spart zidul de piei de bivol, apa Dâmboviței a plecat iar devale, s'a *slobozit* și d'aia i-s'a zis, d'atunci locului aceluia: *Slobozia*.

Mai devale, apa a mai *stat* din talaz; iar localității unde a stat i-s'a zis d'atunci: *Stoenești*.

Când s'a pornit iar cu zorul de vale, a ajuns până la un loc, unde s'a *cotit*, d'aia i-s'a zis acelei localități: *Cotenești* **).

39. Cula lui Negru-Vodă

Negru-Vodă a avut bănet mult, mult, să nu-l poată duce douăzeci de care.

Ca să nu-i-l afle nimeni, a pus Măria-Sa meșteri

---

*) Valea Sasului este tot în localitatea numită „Cetate" spre Apus de Dâmbovița și spre Miază noapte de Colțul Doamnei.

**) Dela d. C. Geantă.

iscusiți de i-au săpat în peretele stâncei, mai jos de palat, o clădire ascunsă care se cheamă culă.

In culă și'n zid, a pus oale cu bani și peste ele a tencuit, ca să nu se cunoască *).

40. Schitul lui Negru-Vodă

Ii ziceà mai dinainte, *Schitu din Cetate*, fiindcă cetatea, cu zidul dărămat azi, erà pe delături.

Schitul aveà altar cu două ieșituri și tâmplă. Un zid despărțià oamenii de femei.

Alături de schit, erau chiliile călugărilor.

La schitul ăsta veniau oamenii de se închinau, chiar cei din satele mai depărtate.

Se vede și azi locul unde a fost clopotnița, dedesuptul căreia, spun bătrânii, au fost comori. Clopotnița a fost podită.

41. Peștera dela cetatea lui Negru-Vodă

Acum un an, m'am coborât în peșteră, prin ajutorul unor frânghii și al mai multor oameni. Acolo, ce să văz eu? Am dat de urmele unei încăperi locuită.

Cărămizi multe, multe, de mărimea acelora din care erà făcută Cetatea, astupă golurile și scobiturile din stâncă.

In peștera asta — spun bătrânii — sunt ascunse comorile lui Negru-Vodă; și d'aia îi zice: „cula lui Negru-Vodă".

In ea are ascunse felurite odoare, pietre scumpe, mai multe care cu bani —aur— și tot ce poate fi pe lume de preț și mai minunat.

Locul însă unde e vistieria culei, nimeni nu-l poate ști.

*) Tot dela d. Geantă.

— „S'o cauţi orcât, nepoate, n'o s'o găseşti!“—zic bătrânii. „Chiar d'o găseşti, banii sunt băgaţi într'o odaie zidită, în totul şi în totul numai din piatră.

„Apoi, odaia aceia are o uşă tot de piatră şi încuiată cu un zăvor gros, de fier!“

— Ăla care o găsì comoara, se face putred de bogat şi... neam de neamul lui n'are ce le face la bani—aşa sunt de mulţi.

„S'a întâmplat că, în lupta cu Tătarii, Negru-Vodă n'a avut timp să bage în culă câteva care cu bani şi n'a putut nici să le treacă în Braşov — că tot pe-aici erà şi drumul către Braşov. Deaceea, le-a ascuns în zid, lângă o stâncă.

Se vede şi azi chipul unui om care arată cu mâna locul unde sunt banii îngropaţi.

Ci-că, o parte din ei, i-ar fi găsit un Dragoslovean.

Cum vedeţi, nu poate or cine să pătrundă la bani. Dar cine va găsì *iarba fiarelor* şi o va pune lângă uşă va izbutì s'o deschidă. Numai aşa poate; că, aiminteri, dacă îndrăsneşte să spargă lăcatul — *îl mănâncă balaurul de aur care păzeşte comoara.*

Acù, pentru ca să găsească *iarba fiarelor*, omul trebue să lucreze astfel:

„Să prinză puiul ariciului şi să-l încuie undeva.

„Ariciul căutându-şi puiul şi aflând locul unde e închis, se duce de caută şi aduce iarba fiarelor — că el o ştie unde e — să descue încuetoarea să dea drumul fiu-său şi-l scapă.

„Iar omul care e pus *batăl* pe lucru-ăsta, să iea sama bine când vine ariciul cu iarba fiarelor şi s'o ia din gura ariciului: iarba asta e un fir de iarbă roşcată.

„Dacă o ai, e bună şi d'altceva:

„Când pui mâna pe ea, crăpi pielea mâinii, o bagi în piele și o păstrezi de se *vindecă* acolo.

„Așa. Apoi, când îi atinge cu mâna aceia orice încuetoare, se descuie. Deci e bună și la *călcări.*

„Dacă vrei să amorțești p'ăi din casă, dai ocol casei c'o mână de om mort“ *).

42. Muntele Bătaia

De partea Ialomiței, e un munte înalt. Spun bătrânii că, pe muntele acela, a fost, într'o vreme, o straşnică luptă între Români și *Unguri.* Din această pricină, i-a rămas acelui munte, de atunci și până azi, numele de *Muntele Bătaia* **).

43. Piatra Doamnei

Eră odată, prin părțile Argeșului, o Doamnă tare vestită, care se chemă Doamna *Cârjoaia.* Se plimba și ea, când și când, prin părțile noastre, până spre Câmpulung, într'un car tras de bivoli. Dar spre nenorocul ei, s'a întâmplat că, odată, pe când mergeà dela Câmpulung la Argeș, au simțit-o Tătarii cari veniseră în țară și au sosit-o tocmai atunci când poposise să mănânce pe piatra asta.

Atunci, în grabă a înjugat bivolii, s'a suit în car și a voit să treacă dincolo, râul.

N'a avut noroc însă că plouase mult și veniseră mari talazurile. Bivolii s'au lăsat în apă, cu car cu tot și n'au mai ieșit la mal nici în ziua de azi; iar Doamna Cârjoaia s'a înnecat acolo, în râu și nu i-s'a mai știut de știre.

---

*) Dela d. C. Geantă, învățător.

**) Dela Niță Vasile, din Piatra.

Deatunci. pietrei pe care s'a odihnit Doamna, i-s'a zis *Piatra Doamnei*; iar râului, *râul Doamnei* *).

44. Poiana războiului

In dealul cela dinspre Apus, a fost pe vremea lui Negru-Vodă, luptă crâncenă între Români și Unguri. Şi s'au bătut amarnic, cu izbândă când într'o parte când în cealaltă — până ce a vrut milostivul Dumnezeu de au biruit Românii pe Unguri.

Iată de ce, din vremea aceea până azi, poienii din podul dealului unde au măcelărît Românii pe Unguri, i-se zice și azi *Poiana Războiului.*

45. Schitul Ciocan

A fost odată, demult, demult, în Câmpulung, un boier vestit care se chemà Nicolae Ispravnicu. Și a trăit omul ca în raiul lui Dumnezeu, până la o vreme.

Atunci, s'a întâmplat că au năvălit Tătarii, în oraș, și au vrut să piardă și pe boerul nostru.

Ce să facă bietul? A luat ochi de flară și s'a dus s'a dus, spre apus, până pe dealurile cele înalte ale Ciocanului, pe unde, în vremurile acelea, se aflau păduri grozav de mari.

Și-a stat boerul ascuns, acolo, în păduri, pe piscul cel mai înalt, în toată vremea cât a ținut răsmirița.

Iar când a aflat că și orașul și neamurile ce mai aveà s'au cotorosit de Tătari, știți ce-a făcut?

N'a mai venit în Câmpulung, la casa lui; ci a zidit aci, în coasta piscului, o bisericuță de lemn și vreo câteva chilii. Și aci s'au adunat călugării dela alte schituri și s'a călugărit și Nicolae Ispravnicu. I-s'a zis Nifon.

---

*) Dela sătenii din Corbi (Muscel).

Iar când a încetat din viață, a fost îngropat în tinda bisericii, după dorința sa.

Mai târziu, în schitul cu chiliile sale, impresurate de copaci, au venit să se adăpostească, mulți creștini ca să scape de jafurile funcționarilor greci și arnăuți...

46. Legenda satului Cândești

E, Domnule! Pe locul ce se cheamă astăzi *Siliștea*, în partea de miază-zi e satului nostru, se afla acum cinci sute de ani un sat care se chemà tot Cândești.

Da, ivindu-se o boală de ciumă, mare parte din săteni s'au stins de boală; iar ceilalți s'au tras mai spre miază-noapte.

Și tot peatunci trăia în munți un cioban care se chemà Cândea.

Odată, coborând el cu oile din munți, între Bratia și Brătioara, a rămas fermecat de frumusețea locurilor noastre și și-a pus în gând să nu mai plece dela noi.

Și-a ales locul în așa fel, ca să fie mai aproape de pădure și mai în partea de miază-noapte a satului. Și și-a făcut omul casă și masă, pomost și tot rostul. Apoi au venit aci și ceilalți oameni cari rămăseseră din Cândeștii cei vechi și alții din Bughea, din Malu și din Lerești. Iar ca să se mărească satul, au furat câte-o fată din satele vecine, s'au căsătorit cu ele și s'a prăsit lumea. Și așa își petreceau cu toții vremea, ocupându-se cu păstoritul și cu plugăria.

D'atunci s'a făcut satul Cândești.

Când Turcii jefuiau țările noastre, ori când se ivià vreo boală molipsitoare, ei se trăgeau mai spre miazănoapte lângă munte și trăiau acolo în bordeie — de

unde nu ieșiau decât odată cu cei din Albești și din Câmpulung, doar pentru nevoile prea mari ale lor, ori, când se potoliă răsmirița.

47. Valea Vladului

In locul acela e unul din munții orașului, munte de unde izvorăște Dâmbovița. Localității aceleia i-se zice Valea Vladului — din pricină că pe cel dintâiu stăpân al muntelui l-a chemat *Vlad.* *)

48. Ștefan-Vodă și tăbăcarul

Odată, Ștefan Vodă, cum mergeă prin țară cu boerii lui cei mari, ajunge la un vad de gârlă și acolo, găsește pe un om bătrân care spălà niște piei, Duminica.

Pesemne, erà tăbăcar.

Vodă, când vede așa, se face foc:

—Bine, mă creștine! Nu-ți ajung șase? Acù, lucrezi și în a d'a șaptea?

— Nu, Măria-Ta. Nici în a d'a opta.

— De ce?

— He! Uite de ce: că mi-a ars casa de două ori și are să-mi mai arză de nouă ori.

— Așa? — zise Vodă, înțelegând ce vrea să spuie unchiașul.

— Așa.

— Hei, atunci, să știi: *pe unde-a ieșit graiul, iese și sufletul.* Ai înțeles?

— Inteles.

Și pe urmă, Vodă cu ai lui, și-au văzut de cale.

*) Dela d. Const. Geantă din Stoenești.

Aşa. Pe drum, Ştefan Vodă s'a luat la *ciocmănelă* cu boerii:

— Ce vorbă fu asta, Măria-Ta?

— Păi nu ştiţi? N'auzirăţi?

— Auzirăm, dar nu né pricepem.

— Aşa? Păi dar, cu ce *judecaţi* voi Ţara? Aşa sfetnici am eu? zise Măria-Sa răstindu-se şi uitându-se urât la boieri. Pe urmă, mai adaogă:

— Cu mine, boeri, nu e nici de glumă, nici de pus în *coporâie*. Vreau să ştiu şi să mă lămuriţi voi: ce-a vrut să zică tăbăcarul când a spus că i-a ars casa de trei ori şi are să-i mai arză de nouă ori. Aţi înţeles?

— Inţeles — zic ei tremurând.

— „Şi — mai grăi Ştefan-Vodă — dacă în trei zile, d'acum înainte, n'ăţi şti să-mi daţi răspunsul ce vă cer, e vai şi amar de voi: Puiu *gealapii* să vă taie capetele.

Sosiră acasă. Vodă, supărat foc, îl lasă şi se duse în treaba lui; iar boierii, cât erau de boieri, o *mùlciseră*. Ştiau bine că nu o pot scoate or cum, la capăt, cu Domnul Ştefan-Vodă.

D'aia... Cum pleacă acesta, începură să se tainească:

— Măi, măi,... Da ce-o fi vrut să zică hoţu-ăla de tăbăcar?

Se 'ntrebară, se 'nvârtiră, se suciră, cercetară şi... nimic nu aflară... O luară apoi prin înţelepţi, prin babe, prin unchiaşi şi prin tot felul de tălmaci... Socotiţi că a aflat ceva? Aş. Unde era pomana aia?

Să-i tăià capul, nu-i tăià. Şi... pace!

Aşa. Venì însă ziua sorocită şi atunci se întâlniră boerii, toţi trei — că trei erau — la un loc şi iar se luară la *doandă*:

— Ei, ai aflat ceva?
— Nimic. Dar tu?
— Tot așa.
— Dar tu?
— Ca și voi.
— Atunci, grăi cel dintâiu, ce e de făcut? Că desară ne taie capetele.
— Iată ce — zice unul din ceilalți. Eu am trei sute de galbeni.
— Am și eu.
— Și eu.
— Hei!... Dacă aveți, nu e mai bine să-i dăm noi, toți banii ăștia tăbăcarului, ca să ne tălmăcească el, decât să intrăm singuri în *boloată*?
— „Hai“! Și se duc acolo să *cumpere* vorbele.
Incep să se *milcoșească* și să-l tot roage, ca să-le spuie. Dar tăbăcarul tot da câte una d'alea *îndesate*, ca să râză de ei și apoi mai zicea:
— Păi, bine, boierilor! N'ați auzit vorba Măriei-Sale, că, pe unde iese graiul, iese și sufletul? Cum să spun?
— Am auzit. Da, ce? O să te *deveghem* noi? Hai, nene! Spune-ne, că doar n'o fi foc.
— Nu fac eu una ca asta.
— Ba spune-ne. Uite: pentru binele ăsta, iți dăm o sută de galbeni.
— Nu.
Puseră două sute de galbeni:
— Nu.
Puseră trei:
— Nu.
Până puseră toți banii pe carei aveau la ei.
— Hei, dacă-i așa, v'oiu spune. Da vă legați că nu iese graiu?

— Ne logăm. Nu ți-am făgăduit dela început ?

Așa. A luat banii și a început să le tâlcuie vorbele.

— Ce-ai vrut să zici, nene, când ai spus că ți-a ars casa de două ori și are să-ți mai arză de nouă ori?

— Ce-am vrut să zic ? Iată, boierilor: Am avut unsprezece fete și am măritat până acum, două din ele. Da, foc și amar! Că fata, când o măriți, îți iea și scaunul de su'tine și te lasă jos. E ca și când îți arde casa. Și, cum vedeți, așa mi-a ars casa de două ori și... are să-mi mai arză de nouă ori. că mai am nouă pietre 'n casă.

„E! Acù ați priceput“ ?

— Priceput, că doar nu-i mare lucru.

Și boerii erau gata să deà fuga la Vodă, când ce să vadă? Iată că intră și Măria-Sa în casa tăbăcarului. Până aci fusese la ușă și ascultase tot. Se uită urât pe ei și începe:

— Frumos, frumos vă șade vouă, boieri ce vă aflați, să vă dea învățătură un tăbăcar ?

„Cum văz eu, umblați cu mine numa'n *gheobècuri!* Da! o să vă arăt eu. Cum „om ajunge acasă, puiu gealapii să-și facă meșteșugul“ !

Ce să facă bieții boeri. Incep să tremure și apoi căzură în genuchi.

— Iartă-ne, Măria-Ta, iartă-ne! Nu l-am fi întrebat pe tăbăcar, dacă nu ne erà de capetele noastre, de jupânese și de copii.

Când auzi așa, Vodă, suflet bun, se mai potoli. Ii mustră ce-i mustră cu fel de fel de cuvinte grele, apoi, îi iertă.

Așa. Iar tăbăcarul a rămas cu galbenii și cu multă cinste dela Vodă. *)

---

*) Dela Niță Tronecin, din Uluba. A se vedea colecția „Legende“: *Ștefan-Vodă și moșneagul.*

49. Turcii

I.

Turcii se trag din Agara, care erà roaba lui Avram și a Sarei. Iată cum:

Ci-că înnainte de a dobândì pe Isac, Avram se dedese în dragoste cu roaba lui și așà, s'a născut Ismail.

Și copilul cela din dragoste fără lege, a tot crescut în casa lui Avram, câțiva ani, până când a dat Dumnezeu și a născut și Sara: un băiat tare frumos și mândru, care se chemà Isac.

D'atunci, Avram a început să-i găsească Agarei pricină de ceartă, din orce. Și într'o zi, și-a pus în gând s'o isgonească d'acolo.

Așa, i-a încărcat un cal, cu d'ale mâncării și i-a dat drumul.

Apoi, Agar' a mers cu Ismail, a mers, a mers, până la un loc. Acolo, murià copilul de sete. L-a pus jos la o umbră, a început să se roage lui Dumnezeu și odată i-s'a arătat un înger.

— Agaro, ia uită-te colo la stânca aia: vezi cum țâșnește apă? Adapă-ți copilul și adapă-te și tu. Copilul tău n'are să moară, că e sânge de om al lui Dumnezeu în el; iar din el se va prăsì neamul Turcilor. Pe mulți o supune neamul ăsta de oameni și n'are să se prăpădească — că se trage din Avram.

Și așà s'a întâmplat.

II.

După ce s'a întins și s'a făcut vestit neamul Turcilor, mai marii lor au început să se apuce de fapte rele, de nedreptăți și de fără de legi.

Atunci, un împărat, dorind să mai îndrepte unele

lucruri, a ales pe 20 din tinerii cei mai deştepţi şi i-a trimes prin ţări străine, la învăţătură. Iar când s'au înapoiat ăia, i-a pus în felurite slujbe.

N'a trecut însă multă vreme şi vizirul i-a schimbat din slujbe, punând în locu-le tot pe slujbaşii de mai înainte. Şi treburile mergeau tot rău.

Impăratul, mirat că lucrurile nu se mai îndreaptă, cheamă la el pe tinerii cari învăţaseră în ţări străine.

— De ce merg, domnilor, lucrurile tot rău?

Ăia tac, că le erà frică de vizir. Da, unu din ei îşi *iea inima în dinţi* şi spune cum stă pricina.

— He... he! Măria-Ta. De mult ne-a dat afară din slujbă. Ce suntem dar noi vinovaţi?

Impăratul, mirat, se întoarce spre vizir:

— Tu ai făcut, vizire?

— Eu.

— De ce?

— Ţi-oiu spune, Măria-Ta, când 'om fi singuri.

Şi, când îl cheamă deoparte, el adaugă:

— Dacă-i ţineam p'ăştia în slujbele lor, ţara ar fi mers bine şi noi, eu şi Măria-Ta, n'am fi mai avut nici-un rost aici. Mai bine, lasă-i tot p'ăi vechi.

— Că bine zici, vizire. Lasă-i dar.

Şi i-a lăsat. Şi, ci-că, d'aia merg acum, în Turcia, toate, d'a'ndoasele *).

50. De când sunt Bogăteştii de azi?

E... măre! Ci-că demult, demult, pe aici pe unde e satul nostru, erau numai păduri şi nu călcase picior de om pământean. Satul Bogăteşti nu erà aici, ci, uite, colo, pe Valea-Bisericii, în tot lungul ei şi

*) Dela Constantin Runcescu, din Stoeneşti.

la intâlnirea văii cu Argeșelul. Satul erà mult mai mare și locuitorii lui, tare bogați. D'aia li-se zicea *Bogătești.* Și trăiau oamenii ca în raiul lui Dumnezeu.

Da intr'o noapte de Paști, când toată lumea erà la biserică, au năvălit pe-aici Tătarii și au intrat chiar în casa Domnului. Iar în biserică, au trecut prin sabie pe toți creștinii, fără milă.

Ce chin a fost atunci, Doamne! Și... cât s'au cercat oamenii să scape cu viață, unii cercând chiar să scape pe ferestre, alții alergând spre ușă. Dar a fost chip? Că Tătarii i-au tăiat pe toți, pe toți, pe rudă, pe sămânță.

Apoi, au prădat și biserica și casele și curțile oamenilor și... încărcați de prăzi, au plecat spre răsărit încotro le-o fi fost culcușul. Iar satul a rămas pustiu și de bătrâni și de tineri și de femei, ba pustiu și de voinici și chiar și de copii mici.

Da, a vrut bunul Dumnezeu că, în goana Tătarilor, tot au scăpat de furia lor doi copiiași: un băiat și o fată și, sărăcuții de ei, ca să nu fie tăiați, s'au ascuns în iazul morii și au stat acolo câteva zile.

Iar după plecarea Tătarilor, copili s'au tras în pădurile din dealul Bogăteștilor și acolo și-au făcut un bordeiaș unde au crescut la un loc. In urmă, mărindu-se, s'au căsătorit și și-au făcut casă și masă. Ba le-a dăruit Dumnezeu și copii, de au trăit tihniți și fericiți până la adânci bătrânețe.

Urmașii lor nu s'au mai îndurat să plece din pădure ci, de frica Tătarilor, și-au făcut casele tot aci și s'au prăsit, an cu an.

Și așa. Cu vremea, apoi, pădurea s'a tăiat și a rămas dealul òrliște cum e azi; iar din perechea care

a scăpat în iaz de sabia Tătarilor, se trag Bogăteştii de azi.

Urmele satului vechiu, pe valea Bisericii, se văd şi azi. Şi se văd urme de case şi de biserică, cum şi oase de oameni şi locul cimitirului.

51. Copil Drăgan şi Domnul Ţării

Stăpânià odată în ţara noastră, un Domn, tare meşter în războaie; se bătuse el cu multe din limbile vecine şi pe toate le răpusese... apoi se apucase să facă rânduială bună în tot norodul, ca să fie mulţumiţi toţi supuşii lui.

Acù, în vremea aceia, trăia în ţară, mai către munte o femeie văduvă şi ea aveà un singur copil care se numià Copil-Drăgan.

Intr'o dimineaţă, copilul, cum se trezi din somn, grăi către maică-sa:

— Dragă mamă! Ast'noapte am visat un vis tare minunat.

— Ce vis? Spune-mi-l şi mie.

— Ba mai pune-ţi pofta'n cuiu: visul meu nu e de nasu tău.

— Spune-l, mă, n'auzi? Că n'o fi foc.

— Niciodată.

Atunci, mă-sa se mânià şi-l duse la primar, căruia i-se jelui de Copil-Drăgan, cu nădejde că, lui, doar-doar i-o spune visul.

— Visu' meu nu e de nasu' tău — îi răspunse şi primarului, copil Drăgan.

Primaru nu se lăsă aşa; ci-l duse la zapciu că, ziceà, lui doar i-o spune. Geaba însă.

Ăsta îl duse la ispramnic; dar tot fără ispravă.

De-acolo, copil Drăgan fu înfăţişat chiar Domnului cel meşter în războaie.

Ispramnicu-i spuse tirișenia din fir până'n ață; apoi rugă pe Domn să-l întrebe pe copil Drăgan: ce vis a visat?

Domnul îl întrebă...

— Visu meu nu e de nasu' Măriei-Tale!

— Așa?

— Așa.

Atunci, Vodă se făcù foc și, după ce făcù sfat cu boerii, trimese să-i bage la *gros*, șase luni, nebăut și nemâncat.

Așa-i făcură. Da acolo, socotiți că murì Copil-Drăgan? De unde? Că Domnul Țării — uitasem să spun — aveà o fată tare frumoasă, pe care o chemà Ruxanda. Și, cum se făcù, ea văzu pe Copil-Drăgan că și el erà frumos și cu lipiciu; prinse milă și drag de el și începù să-i ducă, acolo în închisoare, demâncare, în fiecare zi.

Și n'a pierit voinicul.

Trece așa vreme multă: Acù, peste țări și mări, erà o împărăție mare și, împăratului d'acolo îi venise o poftă să cuprinză și țara noastră.

Cum să găsească, însă, nod în papură?

Cheamă pe unul din vracii lui cei mai iscusiți și-i poruncește să iscodească — așa din senin — o năpaste asupra Domnului Țării noastre.

Și ăla, caută ce caută, apoi, cu puterea vrăjilor, găsește o piatră grea de nouă mii de ocà și o trimite — isbind-o cu putere — drept în poarta Domnului țării noastre. Pe o parte a pietrei aceleia erau scrise chiar numele și țara împăratului vrăjmaș, de peste mări și țări; iar pe alta, știți ce erà?

— Ce?

— Erau scrise și săpate în piatră, vorbele astea: Se poruncește Domnului Țării Românești să trimeată această piatră, tot cu aceeași putere, îndărăt, la împăratu de unde a fost trimeasă. De nu poate, Țara îi e robită.

Așa.

Acù, ce să facă Domnul Țării noastre? Strânse toată țara: pe toți ostașii, pe toți voinicii și pe toți înțelepții. Ii întrebă, îi cercetă și-i ispiti, fel și chip. De geaba. Ii puse apoi să ridice piatra.

Nu puteau nici s'o miște, măcar.

Dacă văzù așa Domnul țării, se puse săracul pe foc și inimă rea că i-s'o lua Domnia și că o cădea și el și neamul nostru in robia împăratului străin. Sta amărât și dus pe gânduri; doar, când și când, se mai plimbà de colo-colo, prin fața palatului domnesc, amărât săracul, că, de-acu, lumea nu mai erà a lui — vorba cântecului:

Tuturor lumea li-i lume,
Mie mi-i negru cărbune:
Tuturor lumea li-i draga,
Mie mi-i cerneală neagră!...

Intr'o sară, il vede Ruxanda și-l întreabă:

— Ce ai, tăicuțule?

— Uite și uite.. Și-i povestește toată intâmplarea, mai adăugând: — „Și așa, tată, peste atâtea zile, uom fi cu toții robii acelui împărat!“

Când aude așa, începe și Ruxanda să plângă... lacrămi și lacrămi... apoi, coleà târziu, se șterge la ochi, îea mâncare pe furiș și dă fuga la Copil-Drăgan.

— Ce ai, Ruxandră?

— Ce să am? Ne-a călcat focul, Drăgane leică.

Și-i spune tot, de-a-fir-a păr. Apoi, iar se pune pe plâns.

— Nu mai plânge, fetică hăi, — o mângâie Drăgan — că mai sunt și eu p'aci.

„Oiu ridicà piatra și oiu trimite-o eu păcătosului de împărat".

— Poți tu asta, voinice?

— Păi ce? Numai atâtica?

— Atunci, trebue să te scap d'aici. Cum o să fac eu, Doamne?

— Apoi, doar grija asta o s'o ai. Ascultă-mi însă și povața mea:

— Care e?

— Cum te-i culcà desară, să te faci că adormi și să începi a *hărăpi*, ca in somn.

„Atunci o să te deștepte taică-tău, Domnul, și o să te întrebe: Ce-ai visat? Tu să-i spui atunci că ai văzut pe Copil-Drăgan, ridicând piatra cea grea și asvârlind-o înapoi, împăratului păgân.

— Așa?

— Așa.

— Să știi dar, Drăgane, că tata o să te cheme și o să te puie la treabă. Da și tu, să ai grijă mai înainte, să te tocmești: pentru isprava ce-i face, să-ți dea casa cu bani a din dreapta, or inelu din deștu-ăl drept. Ai înțeles?

— Înțeles.

Apoi a plecat fata acasă, s'a culcat și a început a hărăpì în somn:

— Ce visași, tată? — întreabă Domnul.

— Am visat că erà un voinic pe care-l chema Drăgan și că ăla aruncà piatra îndărăt, la împăratul păgân.

— Mare minune! — Zise Vodă. Și începù să caute prin toată lumea ce erà acolo; da nu găsì nici-un om pe care să-l cheme Drăgan.

Cum stă Domnul pe gânduri, si-aduse aminte că are închis în cutare loc pe un voinic anume Copil-Drăgan. Se duse acolo:

— Ce mai faci tu, Drăgane?

— Ia! Trăiesc și eu ca vai de mine, nebăut și nemâncat.

— Rău, băiete! Ia vino încoa, la palat, să-ți dau de mâncare.

— Hai, dec!

Pleacă și trece pe lângă piatră. Cum o vede, Copil-Drăgan, puse deștul-ăl mic sub ea și o și ridică drept în sus:

— Mă! Da puternic mai e *ghibârdeciu*-ăst! — Zise Vodă. Știu bine că numai el o să facă ispravă.

— O trimeți tu?

— O trimet, Măria-Ta! Da să ne tocmim întâiu.

— Cum?

— Uite: dacă-oi isprăvì, să-mi dai, Măria-Ta, casa de bani, a din dreapta. Te 'nvoești?

Ce să nu se 'nvoiască Vodă? I-a făgăduit tot ce-a cerut.

— Acù — zise voinicul, taie-mi un vițel, care o fi mai gras, ca să-l mănânc și un cuptor de pâine.

— „Bine“. Și i-au făcut tot ce a cerut și a început Drăgan să mânce. Dar știți ce? Dela pâine, numai caoja; iar dela fiertură, numai zama.

Pe urmă, se duse lângă piatră și, când o izbi odată cu putere, piatra sări în sus și-și luă drumul de unde venise, așa că, într'o clipă, se izbi în poarta împăratului cel păgân. Ba încă, sosì îndărăt veste că piatra s'a mai dus înainte, încă zece mile de loc.

Bucuria Domnului! A îmbrățișat pe Drăgan și i-a dat casa cea din dreapta cu bani, baia de aur pe care o ceruse.

Așa Trecură de-atunci câțiva ani. Copil-Drăgan ședea la curtea Domnului țării, când, iată, sosi altă poruncă dela împăratul cel păgân:

— Am un câmp plin de buți cu spirt. Dacă găsești și-mi trimeți un om care să le bea într'un conac, bine; de nu, ți-se duce și viața și împărăția.

Vodă iar o *sfecli*. Cercetă prin țară și nu află nimica; până ce, alergă tot la Drăgan:

— Ce zici, Drăgane? O să poți tu să mă scapi și acum cu fața curată?

— Să mă încerc, Măria-Ta. Dar să am răstimp să sosesc acolo unde sunt buțile. Și, știi una?

— Știu, Drăgane, dacă mi-i spune.

— Să-mi dai, drept plată, casa din stânga, baia de argint, or inelul din deșt, că ce zici, faci.

— Mă 'nvoiesc.

Și pleacă Drăgan spre câmpul cu spirtul. In drumu-i, printr'o pustie, dete peste un om care bea apa dela nouă scoburi de moară și totuș striga cât îi lua gura că moare de sete. I-se părea nimic un *băltău* cu apă care era înainte-i

— Bună ziua.

— Mulțumim. Da încotro?

Copil-Drăgan îi spune și, atunci, ce zice însetoșatul?

— Merg și eu cu tine, Drăgane; că fără mine nu faci nimic unde te duci.

— Hai, că doar n'o să te duc în cârcă.

Și au plecat. După două zile de drum, întâlnește pe un om așa de *închisnovat* că — nu vă mirați? — ochia cu pușca așa de bine, de lovia țânțarul în slava cerului chiar.

— Luați-mă și pe mine.

— Hai.

Mai merseră ce mai merseră și intâlniră pe unul și mai închisnovat: fugià cu o piatră de moară de picioare și plesneà iepurile 'n spinare și tot striga că nu se satură de fugă.

— Luați-mă și pe mine, că v'oiu fi de folos.

Il luară și merseră înainte, la împăratul cel păgân.

Ălă le dete buțile să le beà și atunci cel care crăpà de sete le sorbì într'o clipă. Ba încă începù să arunce cu doage în împărat:

— Da, bine, Măria-Ta! Numai atâta mi-ai dat? Doar că m'ai intărâtat!

Apoi, Copil-Drăgan abia-l potolește și pleacă îndărăt cu tovarășii de unde veniseră.

Iar ajuns la curtea Domnului Țării, cine poate spune bucuria lui Vodă?

I-a dat și casa de bani — cea din stânga — baia de argint și au început iar să-și ducă viața ca mai înainte.

Dar au oamenii timp de odihnă? Că, peste o lună de zile, iată altă poruncă:

— Poruncesc acum Domnului din Țara românească, să facă și-o altă ispravă:

„Iată: am o babă de nouă sute de ani. Dacă-mi găsește un viteaz care să ție cu ea la fugă e bine de el. De nu, îi răpesc țara.

Ce să facă Domnul? Povesti lui Drăgan *chiropastea* și-i cerù să-l scape și de rândul ăsta; dar voinicul o cam băgă pe mânecă. Da, atunci, odată sări cu gura omul cel care fugeà cu piatra de picior și plesneà iepurele 'n spinare și strigà în gura mare că nu se satură de fugă:

— Las', Drăgane, nu purtà grijă; că mai sunt și eu p'aici.

Și cum zice, o și ia la picior.

Acolo, la împăratul vecin, se iea la întrecere cu baba cea iutacă. Și... ţin'te la fugă. Ca se duceà baba cea îndrăcită, ca vântul, nu alta. Da și *iutacul* nu se lăsa mai pe jos. Iar dela o vreme, pela jumătatea drumului, baba nu putù să mai ţină cu ăla și începù sà se roage:

— Hai sà ne mai odinim niţel, mamă; că eu sunt o mătușă bătrâeă și tu ești un viteaz tânăr. Cum pot ca să te întrec pe tine?

Omul cel iutac o ascultă, cum o auzi și șezură. Dar baba erà o vrăjitoare și începù să facă la *moș-moande* și să *mondrogăne* la capul omului cu o căpăţână de cal... până-l adormi cu fermece și, pe urmă.... plecà la drum, să-l întreacă.

N'avù însă, baba, parte de moșmoande; că, de unde erà Copilul-Drăgan, băgà de seamă că i-a adormit tovarășul și... odată luă pușca și ochì căpăţâna de cal pe care i-o pusese baba sub cap, ăluia iutacul. Când pocni, făcù căpăţâna mii fărâme și omul sărì de șase stânjeni în sus:

— „I!... a naibii *cotoroanţă*". Și se lua după babă.

Fugi și fugi.

Atunci, Drăgan îi strigă:

— Măi, lasă piatra de picior, ca să poţi fugi mai iute.

— „Nu!" Și fugi tot mereu până prinse pe babă: o lovì c'o piatră de-o făcù fărâme și trecù înainte.

Și așa, baba rămânând pe urmă, Copil-Drăgan luă dela Vodă casa cea din mijloc, cu bani — baia de aramă. Iar împăratul cel păgân rămase *mufluz*.

— Acù, să mai vie pela noi, dacă-i dă mâna!...

Pe urmă, Copil-Drăgan se îmbogățise nevoie mare; iar Vodă rămase doar cu inelul cel făcător de minuni.

Intr'o zi, ce-i vine Domnului?

— Măi Drăgane! Hai să te fac ginere; să-ți dau pe Ruxandra mea. Vrei, or nu?

— Vreau; dar să-mi dai și împărăția toată.

— „Bine". Și i-a dat-o; că, ce erà să mai aștepte?

Și făcură o nuntă mândră, mândră, aici în țara noastră.

Iar când duseră mireasa, în casa ginerelui și-i turnară să se spele, Drăgan odată se scoală de colo și începe să grăească:

— Ei, ciustiți meseni, vreți să vă spuiu și eu, acù, visul pe care l-am visat și nu vi-l-am spus până 'n ziua de azi?

— „Spune-l, spune-l!" strigară nuntașii.

— Uite — zise el — am visat că eram tot ca acum: mă spălam și, știți ce mai erà?

„Soarele-mi turnà și luna mă ștergeà. Chiar așà„!

— Bine ai zis, Drăgane. Și iată că visul ți-s'a izbândit: că tu dintr'un om de nimic, ajunseși ăl mai voinic și încă împărat peste noi. Iar noi, să-ți slujim ție!

— Așa, așà e! Măria-Ta! — strigară toți.

Și s'a întins cheful; și a mers nunta și mai înainte și mai mândră de s'a dus vestea.

Iar Copil-Drăgan a domnit peste țara asta mult și bine. *)

---

*) Delà Marga Badea Mătușa, din Priboeni.

52. Mircea-Vodă Ciobanul

In vremea veche, a trăit pe locurile astea dintre Priboeni și Bogați un cioban cu numele Mircea. Pe Glâmboc, pe Boaba, pe dealurile și pe văile noastre își plimbă Mircea caprele și într'una tot cântă din caval că se minună lumea care-l auzea.

Locul însă pe care hălăduiă Mircea mai des și unde-și aveă culcușul știți unde eră?

Chiar în satul nostru, colo în piscu-ăla care se cheamă *Piscul lui Mircea.* *)

✝ Cu mila lui Dumnezeu, Io Alexandru voevod și Domn a toată țara Ungro-Vlahiei, feciorul marelui și prea bunului Mircea Voevod, fiul lui Mihnea Voevod, dat-am Domnia-mea această poruncă a Domniei-mele lui Stan și feciorilor lui câți Dumnezeu îi va dărui; iată i-am dat moșie în *Priboiani*, din partea lui Dragotă a patra parte, partea Stoicăi toată, ori câtă se va alege, din câmp și din apă și pădure, și de preste tot, pentrucă a cumpărat-o Stan dela Stoica, feciorul lui Dragotă, drept 1070 de aspri. Și iar a cumpărat Stan partea fratelui Radului toată de preste tot drept 730 aspri. Și iar a cumpărat Stan o livadă, ce se numește la puț, de la Dan feciorul lui Stoicuș, drept 130 de aspri. Și iar a cumpărat Stan trei locuri din câmpul de jos dela Dan, feciorul lui Stoicuș, drept 280 de aspri. Și iar a cumpărat Stan o lature dela Dan, feciorul lui Voicu, drept 80 de aspri. Și

*) Intr'un hrisov din veacul al XVI, dăruit în 1912 Academiei române, se pomenește de Piscul lui Mircea. Dau hrisovul în întregime, fiind interesant și pentru localități și ca fond. După cum se vede aci și după cum arată legenda dela pag. 40, numele de *Piscul lui Mircea*, e mult mai vechiu decât vremea domniei lui *Mircea* ciobanul:

iar a cumpărat Stan o lature dela Sava, feciorul lui Dragomir, drept 62 de aspri. Şi iar a cumpărat Stan o lature dela Şerbu, feciorul lui Dragobrat, drept 50 de aspri, însă aşa numită Obârşia-Neaniului. Şi iar a cumpărat Stan o lature dela Stoica Gaţea drept 53 de aspri. Şi iar a cumpărat Stan o lature delà Voico, feciorul Vladului, însă în gura lui Sămăilă, drept 33 de aspri. Şi iar a cumpăra Stàn o pivă dela feciorul Iarului, anume Oprea, drept 50 de aspri. Şi iar a cumpărat o lature dela Stan şi dela Iarul şi dela feciorii lui Cârsţian, drept 62 de aspri. Şi iar a cumpărat Stan o livadă, partea Iarului şi partea lui Stoicuş, drept 40 de aspri. Şi iar a cumpărat Stan un loc aşa numit Coasta Ogrăzii, dela Stan Grămadă, drept 52 aspri. Şi iar a cumpărat Stan un loc dela Stan Grămadă, din gura lui Sămăilă, drept 32 de aspri. Şi iar a cumpărat Stan un loc, matca lui Mănăilă, *până'n piscul lui Mircea*, dela Stan Vătcă, drept 27. Şi iar a cumpărat un loc Stan, silişte de casă, dela Drăghiciu şi dela fraţii săi, partea lor toată, drept 300 de aspri. Şi iar a cumpărat Stan dela Dan a patra parte de silişte drept 50 aspri. Şi iar a cumpărat Şerbu, feciorul lui Stan, iar partea Vladului Călin intreagă, drept 300 de aspri. Şi iar a cumpărat Şerbu dela Voica şi dela Stana, fetele Butei, o lature drept 170 de aspri. Şi iar a cumpărat Şerbu o livadă numită Zatra la drumul cu livezi, dela Oprea, partea Iarului, drept 33 de aspri. Iar a cumpărat Stan un loc de casă în satul lui Rădoce dela Rădoce, iar Rădoce a dat lui Stan o lature din Valea Neaniului jumătate. Şi iar a schimbat şi a dat lui Stan Cârstian o vie şi 30 de aspri pentru o lature din Valea Neaniului. Şi iar a cumpărat Stan o livadă din poiana Moşului,

dela Cârstian, drept 40 de aspri. Şi iar a cuumpărat Stan o vie în piscul Popii drept un cal, dela Stanciul, feciorul lui Boto. Şi iar a cumpărat Stan o silişte de casă, drept 200 de aspri, dela feciorii lui Stan, anume Neaga şi Dragobrat. Şi iar a cumpărat Stan o lature, drept 70 de aspri,dela Popa Ion, iar Popa Ion o cumpărase această lature dela Zaharia drept o sărăcustă. Şi iar a cumpărat Stan o lature dela Stoica Gatea drept 45 de aspri. Şi iar a cumpărat Stan o lature dela Cârstea, în gura lui Sămăilă, drept 33 de aspri. Şi iar a cumpărat Stan o livadă, la plopi, drept 25 dela Oprea Iarului.

Şi au vândut aceşti mai sus zişi oameni de a lor bună voie, cu ştirea tuturor megiaşilor de sus şi de jos şi înaintea Domniei-mele. Deaceia am dat şi Domnia mea lui Stan şi Şerbului, ca să ţie moşie şi în veci, ei şi feciorii lor şi nepoţii şi strănepoţii lor şi şi neclintiţi şi nesupăraţi, porunceşte Domnia-mea.

Deaceia şi mărturie am pus domnia mea pre Jupan Ivaşco mare Dvornic şi Jupan Miroslav, mare logofăt şi Stan Spătar şi Mitrea Vistier şi Bratul Comis şi Harvat Stolnic şi Gonţea Păharnic şi Jupan Stoica mare Postelnic şi Ispravnic Ivaşco mare Dvornic. Am scris eu Stan Logofătul în oraşul Bucureşti, luna Aprilie 15 zile şi curgerea anilor în anul 7085 (1577).

✠ Io Alexandru Voevod cu | Pecete domnească căzută | mila lui Dumnezeu Domn.

53. Mihaiu-Viteazul

I.

Când s'a bătut Mihaiu-Viteazu cu Turcii, a venit aici cu oaste cu tot și au tăbărât pe vale în satul nostru, ca să aștepte aici pe ceilalți Români — de peste munți și din Moldova.

Ca să-și poată pune în rânduială oștile pentru bătaie și să poată pândi venirea Turcilor cari-i urmăreau și veniseră pe valea Dâmboviței, Mihaiu-Viteazu s'a suit în *Colțu-Albinei*, colo unde se vede stânca aia de piatră și a pus streajă. Acolo, ședeau uneori ostași d'ai lui; iar alteori, Mihaiu singur, capu' lui. Aici au făcut înțelegere intre ei Domnii Românilor: cum să scape mai lesne de păgâni.

Se cunosc și azi treptele vechi pe cari se urcau sus oamenii de pază.

Aici în Stoenești au fost și lupte. Pe Stoieneasca unde înainte a fost biserică, s'au găsit oase grozav de mari și multe.

Unii din bătrânii noștri povesteau că Mihaiu Viteazu ar fi avut la Rucăr, în dealu Sașului, un palat ale cărui urme se văd și azi *).

II.

Pe aceste locuri, a venit, demult, demult și Mihai Viteazu care-a spăriat multe limbi. A venit, dela deal și dela vale și a poposit aici numai oaste de Români d'ai noștri de s'au bătut cu Turcii.

Și mulți din viteji au murit în vremea aceea.

Mormintele lor sunt împrejurul crucii de pe valea Cheii — acolo unde se vede, uneori, jucând și co-

*) Dela I. Răuțoiu, din Stoenești.

moară. Ci-că, pe vrèmea aceea, a fost acolo cetate de lemn.

Ca să pândească venirea Turcilor și să se păzească ca ei să nu inainteze pe Dâmbovița la deal, Mihaiu Viteazu pusese streajă in Colțu-Albinei.

III.

In satul Cotenești, este o cruce ridicată lângă valea Cheii. Imprejurul ei, joacă, când și când, comori, ale căror flacări, iau formă de șanțuri lungi.

Aci ar fi fost mormântul Românilor cari s'au luptat cu Turcii pe vremea lui Mihai Viteazul

A fost tot aci și cetate de lemn.

IV.

Venise odată Mihai-Viteazul cu oastea lui până'n părțile noastre și se înșirase oastea pe coastă. Iar Mihai intinsese o masă mândră cu mai marii oștirii și acolo, grăiau căpitanii lui, tot ridicând și ciocnind paharele:

— Să trăești Măria Ta și să stăpânești, deacú, țara numa'n pace și noroc! Că iată, pe Turci i-am bătut și pe Tătari p'așișderea; iar aici, la munte, chiar dușmanii să vie, iute-iute le luăm piuițul.

Mihai le mulțumi, ii lăudà pentru isprăvile lor și le spuse să aibă totdeauna nădejde'n Dumnezeu, că el e mare și puternic. Apoi, ii rugă frumos să puie oastea'n rânduială, de pază, că el vrea să *aromească* puțin.

Zis și făcut.

N'apucă insă să adoarmă Domnul, ca decând m'apucaiu să vă spuiu și iată: din vale, venià, in goana mare, o oaste de Tătari. Erau mulți ca frunza și veneau in grabă, chiar spre muntele Pleașă.

Apoi, cum zăriră oastea lui Mihaiu, Tătarii sloboziră un tun. Căpetenia Tătarilor însă, cu mai marele lor, se află mult mai devale, în Priboiu, și, d'aia, Mihaiu, când pricepù ce și cum și văzù atâta *liotă* de lifte păgâne, ce se gândì ?

— Mare ești, Doamne. Da eu, numai cu mâna asta de oameni ai mei n'o să-i pot răzbì repede. Să văz: oare n'oiu găsì vr'un mijloc ?

Și tot socotindu-se Mihaiu, odată cheamă pe un ostaș d'ai lui și-i poruncește:

— Du-te repede, colo devale, în lagărul tătăresc — la Priboiu. Acolo, să dai hârtia asta, în mâna căpeteniei Tătarilor. Ai înțeles ?

— Ințeles, Măria Ta — zice ostașul și se duce ca vântul; iar Vodă se întoarce către boieri și le spune:

— Știți ce-am scris în hârtie ?

— Ce ?

— Le-am scris: să nu vie la luptă acum, ci mâine, să ne încercăm puterile.

— Păi, o să fie așa de proști ?

— Să-i vedeți.

Așa. Ostașul s'a dus în tabără tătărască și a dat hârtia cu pricina.

Iar Tătarii, când au văzut, nu-și găsiau locul de bucurie.

— O să ne mai odinim o noapte și o să aibă vreme și ajutoarele să vie!

In vremea asta, Mihaiu puneà de închideà muntele și opriă Dâmbovița, punând și stăvilar. Așa, apa veniă în susul Dâmboviței, dincolo de stăvilar, mare, mare — să poată umblà o mie de mori.

Când văzù asta, Mihaiu care erà cu toți ai lui pe munte, se odinì în pace și dormì fără grijă.

Aşa. Cum se ivi ziua următoare, Tătarii cari se înmulţiseră şi erau ca frunza şi ca iarba, plecară pe Dâmboviţa în sus, să se bată cu oastea lui Mihaiu cum le fusese vorba.

Dar au cercetat ei, încoa, încolo, în sus şi'n jos, fără să-i dea de urmă; că oastea românească era sus, pe munte şi nimeni nu le putea arătà cărarea pe unde să urce păgânii acolo.

Şi au tot cercetat. Acu, aproape de Cetăţenii din vale, erà un cârciumar, care se chemà Baciu. Au început Tătarii *să-l strângă'n chingi* şi să-l cerceteze.

— Unde este, măi, Mihaiu? Că hârtia i-am primit-o, dar oastea nu i-am văzut-o.

— Este—zise Baciu când văzù că nu mai scapă— este sus pe Piatră cu toată oastea, strânsă buluc, ca o ceată. Dacă vă luaţi acum la luptă, măi Tătarilor, n'aţi câştigà nimic. Dar ascultaţi-mă pe mine.

— Cum?

— Opriţi oştirea, la noapte; că le câştigaţi pe toate.

Tătarii, şi acu' proşti de dau în gropi, ascultară de povaţa lui Baciu şi se opriră în Cetăţenii din vale— fără să-şi dea cu socoteala de planu' lui Baciu.

Le spusese aşa, ca să fie timp şi mai îndelungat, să se strângă şi mai multă apă, în susul stăvilarului.

Aşa. Iar Baciu se urcă sus pe Pleaşă, la Mihaiu care îşi făcuse divan, chiar pe valea lui Coman.

— Doamne, Măria-Ta! Fii pe pace de-acù: pe Tătari i-am mai oprit o toană.

Şi atunci, când Mihai socotea că Tătarii-s toţi tăbărâţi, odată a ridicat stăvilarul şi a dat drumul apelor.

Pe urmă?

Ca pe muşte mi-i duceà la vale, Dâmboviţa, pe

toţi Tătarii. Ii luase tocmai pecând ei dormeau fără grijă. Până la ziuă, nu s'a mai aflat nici-un picior de Tătar prin împrejurimi. Ba să nu mint: ieşia câte unu, la mal, umflat şi *bumben*, pentru totdeauna.

Şi iacă... aşa s'a cotorosit Mihai Viteazu şi de Tătari *).

V.

De unde-şi trag numele satele *Bălileşti* şi *Româneşti*?

Odată, Mihaiu Viteazul a avut luptă straşnică cu Ungurii. Şi, după multă osteneală, a vrut bunul Dumnezeu de a învins Mihaiu, bătând straşnic pe Unguri şi le-a cuprins ţara.

Intre vitejii cari s'au războit mai cu foc, au fost şi doi flăcăi voinici, anume *Roman* şi *Bălilă*. De aceea, pentru vitejia lor, Mihaiu i-a pus în mare cinste i-a lăudat la mai marii oştirilor şi le-a dat acestor viteji, pământuri pe Bratia: să le stapânească cât or fi şi-or trăi, ei cu tot neamul lor.

Şi de-atunci, locul pe care s'a aşezat Bălilă, s'a chemat Bălileşti; iar acela pe care s'a aşezat Roman s'a numit Româneşti **).

54. De pe vremea Banului Mareş

In jurul bisericii din satul Băjeşti, sunt ziduri straşnice şi groase de cărămidă, cu turnuri la colţuri şi cu ferestruice cari serviau ca guri de foc. Acolo a fost — se vede — o cetate, în care trăia de mult un

*) Dela Neculae G. Zavragiu.
Aceasta nu e — după cât se pare — decât legenda prin care se spune că Negru-Vodă a scăpat ţara de Tătari, înnecându-i cu apa Dâmboviţei.

**) După acte, Bălileşti şi Româneşti sunt cu mult mai vechi.

Ban vestit care se chema Banul Mareş. Acesta a făcut, acu două sute de ani şi mai bine, întăriturile acelea, de frica Turcilor.

Când veniau duşmanii să atace cetatea, oamenii de pază o apărau cu tunuri şi cu armele ce erau pe vremea aceea.

Oamenii din sat, pe atunci, erau fugiţi pe *Valea Băjii*, colo spre apus şi miazănoapte. Se trăseseră acolo tot de frica Turcilor, iar cetatea erà aşezată în Gura Băjii, pe un mal, de unde se vede toată valea; aşa că, atunci când sosiau duşmanii, erau văzuţi din cetate, cât de departe ar fi fost ei.

Zidul acela cum şi biserica au fost clădite din cărămidă ce-a fost făcută colo, la hotarul Bălileştilor. De acolo, ştiţi cum au adus cărămida? N'au pus căruţe; ci Banul Mareş a adunat pe oamenii din mai multe sate şi i-a pus în şir, dela locul cărămizii până la locul cetăţii. Şi oamenii dedeau cărămida din mână în mână, până la zid.

Biserica din Băjeşti'e zidită, după cum spuseiu, tot de Banul Mareş. In afară de turnuri, ea e clădită tot în felul celei dela Curtea de Argeş.

In Băjeşti, apoi, e un loc jos, în întindere ca de opt pogoane; şi în locul acela, erà pe vremea Banului Mareş, un eleşteu mare şi mândru. Iar dela cetate până la eleşteu, clădise Banul *un pod de aramă* care trecea peste valea lui Băj.

Pe pod se plimbau boerii şi domnul ţării câteodată, că-i duceà Banul Mareş şi cu *cocoana Vişica* să iea peşte din eleşteu, or să petreacă.

Ştiţi unde?

Chiar pe o insulă din mijlocul lacului, că pe ea era verdeaţă minunată şi un chioşc frumos. Petre-

ceau acolo boierii cu Vodă: acolo mâncau, acolo cântau or puneau lăutarii să le cânte și tot acolo puneau la cale treburile țării.

Astăzi, dela acel pod se mai văd doar două picioare, făcute din zid.

Pe *Valea lui Băj*, dela Cetate pe vale'n sus, se află *vistieria* de unde, pe atunci, se aducea la castel, pe sub pământ, *apă* bună de băut.

Urmele vistieriei se văd și azi. A fost zidită cu pietre din care au rămas și în vremea noastră.

Banul Mareș și cu jupâneasa Vișica se află zugrăviți, cu copiii lor cu tot, înăuntrul bisericii și sunt pomeniți ca titori *).

55. Cum a trecut moșia Banului Mareș în mâna boierului Belu?

Cetatea Banului Mareș cu toată moșia din apropiere, a trecut, cu vremea, în mâna *Jupânesei Băjanca* care a rămas stăpână a moșiei până'n vremurile mai dincoa.

Odată însă a venit, prin părțile astea, boierul din București Belu cu tot neamul lui.

Și s'a întâmplat că, nu se știe cum, un copil d'ai lui s'a rătăcit prin împrejurimile castelului și, plângând, a adus cocoanei — de unde? să nu mă întrebați — o felie de dovleac copt.

Cocoana aceea tare s'a bucurat și s'a minunat.

— De unde ai, maică, mâncărică așa de bună?

— O găsii și eu colea.

— Așa? Mare minune!

*) Dela d. înv. Const. Focănescu, din Băjești.

A început să săruto pe copil, să-l mângâie și să-i grăiască:

— Fiindcă mi-ai făcut tu binele ăsta — că bună e, maică! — iată: iți dau, drept facere de bine, toată moșia mea, *moșia Băjasca.*

Iar copilul a aflat mai apoi pe taică-său și... d'atunci, Belu a stăpânit moșia Băjasca, luată pe o felie de dovleac copt. Pesemne, cocoana aceea nu mai văzuse până atunci așa lucru.

Din timpul lui Barbu Belu s'au făcut la biserică trei clopote. Din ele, unu a căzut, iar două se mai păstrează.

Oamenii spun că atunci când se trag clopotele, ele pomenesc, în sunetul lor, numele celor cari le-au făcut.

Unul sună: „Bar-bu Be-lu, Bar-bu Be-lu"...

Altul: „Doam-na-I-linca, Doam-na-I-linca"... numele Jupânesei lui Barbu Belu.

Al treilea, ar fi pomenit numele unui copil... *).

56. Dealul Portarului

In dealul ăla își aveà casele — palate, nu alta — în vremea de demult, un boier tare bogat care erà portar la Ștefan-Vodă în Târgoviște. Și-a stăpânit el p'acì cât o fi stăpânit, până într'o vreme, când deodată s'a auzit un vuet grozav și a început să urle pământul așa de puternic, că s'a speriat lumea. Iar după trei zile de urlet, s'au scufundat casele cu pământ cu tot, de nu s'a mai găsit, în urmă, nimic.

De-atunci, i-a rămas dealului aceluia, numele de Dealul Portarului.

Acum în urmă, săpând oamenii, ca să găsească co-

*) Dela Preotul Samoilescu, din Băjești.

mori, ce socotiţi că au găsit? Doar căldări de aramă, uşi mari de fier şi un mare număr de tipsii, toate nestricate *).

57. Valea Popii

Acù o sută cincizeci de ani, valea asta a noastră nu erà locuită, Da, p'atunci, a venit din Ardeal, un om bun la Dumnezeu, anume Iosif bătrânul şi a adus cu el şi alţi Români cari şi-au pus casele pe valea cea pustie. Din pricină că, odată cu ei, venise şi un popă — popa Lazăr — şi se aşezase aici, d'aia, văii acesteia i-s'a zis: Valea-Popii.

In locul unde astăzi este biserica, a fost în vechime altă biserică, făcută tot de Iosif bătrânul; iar clopotul ce se vede azi la biserica noastră este clopotul dela cea veche, pus acolo de un alt Român credincios numit *Şerban* şi venit şi el tot din Ardeal, în urma răsmiriţii ce s'a făcut cu scularea lui Horia şi Cloşca împotriva Ungurilor.

Clopotul poartă leatul 1796**).

58. Mezer-Craĭu

I.

Erà odată, în ţara noastră, un craiu vestit şi puternic. Ii ziceà Mezer-Craiu şi-a fost având măiestrii de ştià să se schimbe fel şi chip.

Odată, pe când sta la sfat cu boierii, ce să vadă

*) Auzit dela Ghiţă M. Ţufă din Puiboeni.
Variantă în Colecţia de Legende, pag. 70.
Dealul Porţarului e în Priboeni, în partea de Răsărit a satului, în dreptul Pitoilor.

**) Dela d. Ion Niţescu, învăţător.

Mezer-Craiu? Pică, nene, hârtie dela Țarigrad cu poruncă strașnică; zicea, adică, așa: toți boierii să-și dea fecior din trup ca să slujască împărăției.

. Și, de voie, de nevoie, a dat fiecare; dar Mezer-Craiu, de unde să dea? Că n'aveà craiul de cât trei fete și nici-un fecior. Și tare ar fi dorit să nu rămâe mai pe jos. Ce să facă și... cum s'o nemerească?

A venit, biet, acasă și a început să umble trist și amărât, încoà și încolo, de nu-și afla locul, vorba ăluia

„Intru'n casă, ies afară,
„Tot cu inima amară!

Atunci, l-au văzut fetele și au început să-l mângâie; ba să-l și ispitească, fel și chip.

Și el le-a spus focul ce-l ardeà pe suflet: uite și uite și uite. Și, ce să vezi dumneata? Cum a auzit așa, fata cea mare de colo:

— Taică, nu mai suspinà, că fac eu miliția.

— Așa?

— Așa.

A tuns-o și-a îmbrăcat-o ca pe soldați; i-a dat cal de călărie și paloș în mână și a pornit-o la Țarigrad: du-te și du-te și du-te... mult și bine.

Da, când a ajuns la un pod, după un deal și-o vale, ce să vază fata? O namilă de urs, cât toate zilele: dă năvală spre ea s'o mănânce și pe cal să-l omoare.

Atunci, fata, cu inima cât un purice, nici n'a mai știut pe ce lume e: s'a întors îndărăt și, ca vântul, s'a dus la taică-său. N'a vrut să mai știe de *soldăție* biata de ea și trei săptămâni încheiate a zăcut de friguri.

— Săracul de maica mea, că mi-am *opăcit* fata— zise Mezer-Craiu când o văzù în starea asta și începù săracu să plângă cu hohot.

Da, fata cea *mijloacă* sărì și ea de colo:

— Lasă, tată, că mă duc eu la soldăție și nu te-oi da de rușine.

— Bine.

S'a îmbrăcat și aia și-a luat *harmura* și a plecat la drum: dar tot așa a pățit.

Plânge iar bietul Mezer-Craiu și-și smulge părul... dar cu cine să se puie?

Atunci, a plecat și cea mică, după ce a încălicat pe calul lui taică-său, ăl din tinerețe. Și s'a tot dus la drum.

La pod însă, țâșt!... din apă, un urs și-un lup, grozav de fioroși... Se reped să mănânce pe fetișcană.

Da, fata, în loc să se *tețească*, odată încinge paloșul și se repede la fiare, să le răteze capetele, nu alta.

Atunci, ce să vază ea? Fiarele odată se apropie și cât ai clipì din ochi, ieau chip omenesc și, în fața Stăncuței, că așa o chemà, se înfățișează chiar Mezer-Craiu, în carne și oase:

— Stai, tată, nu da; că eu sunt. Credeam c'ai fi și tu fricoasă ca celelalte.

Apoi, a sărutat-o, a binecuvântat-o și s'au despărțit.

Iar Stăncuța a tot mers spre Țarigrad și, ajunsă acolo, în haine și înfățișare de voinic, a făcut miliția 7 ani încheiați. Și orce poruncià ea, ca ea ieșià.

Dela o vreme însă când miliția-i erà aproape pe sfârșite, împăratul d'acolo, un voinic tânăr, cinstit, mândru și viteaz, nevoie mare, a început să-i cam iea sama!

— Mă! Da ce naiba să aibă soldatu ăsta? Toți câți au venit cu el, ba și cei mai din urmă, au *matorit*, de n'a rămas unul.

C'au venit copii d'acasă
Şi-acu sunt cu barba deasă...

Da el' tot fără mustaţă stă şi tot fără barbă... Doar uite colo: trup înalt şi deşirat, brâu' pe şolduri lăsat: la inimă m'a secat!

Şi a început împăratul să poruncească la gradaţi:

— Ia duceţi-vă voi în satul cutare. Acolo, faceţi un târg de fuse şi unul de baltage. De-o fi femee, pune mâna pe fuse; de-o fi voinic, cumpără baltag.

Zis şi făcut. Apoi, soldaţii au început să se plimbe prin târg. Ce să vază însă? Stăncuţa, soldatul cel frumos, nici nu s'a uitat la fus. A pus mâna pe baltag şi odată l-a svârlit cu putere în înaltul cerului. Apoi, l-a prins în mână.

— Mare minune! — a grăit împăratul, când i-s'a povestit isprava asta. Ia mai faceţi una flăcăi.

— Facem, Măria-Ta. Numai să ne spui.

— Ia-uite. Să mergeţi să vă scăldaţi cu toţii şi eu... să mă ascund pe-acolea, că, doar-doar, aşa oiu cunoaşte adevărul.

— Bine.

Acu, unde să se scalde? Aveà împăratul cel din Tarigrad, colo la Dunăre, nişte case, clădite chiar în mijlocul apei. Au mers cu toţii acolo şi împăratul s'a suit la casele celea pe-o punte. Soldaţii erau toţi dincolo de Dunăre, în ţara turcească; iar peste Dunăre, erà întins un pod de vase, legat cu sfori de malul celalt.

Aşa. Da, când s'au dus la scăldat, ce să vezi dumneata? Stăncuţa, odată a sărit în apă, a tăiat sfoara şi a tras spre ea. Apoi, desbrăcată, a sărit dincoaci de mal şi le-a arătat *sânurile:*

— Sic, sic, sic! Vedeţi, măi, cu cine aţi soldăţit voi?

Atunci, ce să mai vezi?

Soldaţii ceilalţi, cu gradaţi cu tot, de ciudă, de foc şi de necaz, s'au aruncat in apă, de s'au înnecat şi... inecaţi sunt şi in ziua de azi.

Iar împăratul, săracul, care priveghià de pe fereastră, cum a văzut păcăleala ce i-a tras fata craiului nostru, a ieşit în foişor, s'a înjunghiat şi s'a aruncat în Dunăre.

Aşa. Pe urmă, Stănuţa a pornit la drum, spre casele taică-său: erau pe-aici, prin părţile noastre. Şi-a tot mers ea, zi de vară până'n sară, hai, hai... mereu: da tot îmbrăcată soldăţeşte.

Intr'o zi, după prânz, a sosit acasă şi, tot cercetând în dreapta şi în stânga, a găsit pe taică-său la vie.

Bietul Mezer-Craiu, de unde s'o cunoască?

— Ce eşti dumneata?

— Un soldat. Iacă, am *ferman* dela împărăţie să caut pe Mezer-Craiu. Nu ştii unde e?

— Nu ştiu—zice şi tat-său—căruia îi intră, pare-mi-se, o raţă în traistă.

Apoi, mai de frică, mai de jucărie, mai de ştiu eu ce, — el ştià *măestrii:* s'a făcut o muscă.

Stăncuţa atunci s'a dus acasă şi a început să bată din picior milităreşte şi să strige:

— He, n'auziţi? Daţi-mi pe Mezer-Craiu.

Au început toţi ai casei să tremure şi să se aolească, că, de! Nu ştiau ce e cu tatăl lor şi atunci, Stăncuţa n'a mai putut răbdà:

S'a desbrăcat de hainele soldăţeşti, s'a îmbrăcat în femeieşte şi s'a repezit de a sărutat mâna lui Mezer Craiu, care se făcuse iarăş om la loc şi tocmai atunci intrase şi el pe uşă:

— Taică, taică! Nu mă mai cunoşti? Uite, eu sunt. Am făcut miliţia şi am ieşit cu cinste dela împărăţie.

Apoi, a povestit ea lui Mezer-Craiu tot ce a păţit şi ce-a făcut în atâta amar de timp.

Iar taică-său, sărmanul, care albise de griji şi de dorul ei, a început să plângă de bucurie.

Apoi, au petrecut o lună încheiată *).

II.

In o altă variantă, se spune, între altele, că împăratul nu s'a aruncat în Dunăre; ci, dimpotrivă, mirat de isteţimea, voinicia şi curăţia fetei craiului nostru, a venit şi a cercetat prin toată ţara noastră şi nu s'a lăsat până ce n'a luat-o de soţie.

59. De pe vremea Turcilor

I.

Erà odată un Domn în ţară şi se speriase şi el de jecmănenile pe cari le tot făceau Turcii pe-aici. Dar n'aveà gură să zică nimic, că-l legau şi pe el fedeleş şi-l duceau la Ţarigrad.

Da, pe vremea aia, erau în ţară şi haiduci cari dau câte-odată iama pin Turci şi-i învăţau minte: îi prădau, îi luau robi; ba-i şi omorau.

Unu din ăştia, a fost, măre, un haiduc vestit care se chemà căpitan Radu din Groşi. Stia omul ăsta că şi *Sârbii* păţesc d'al d'astea depela Turci şi, dacă treceà din când în când în Sârbia, se întovărăşia cu Sârbii şi o luà prin Turci, de-i prădà or îi făceà harcea-parcea.

Aşa, odată, s'a dus la o Sârboaică şi i-a luat fe-

*) Auzit în 1907 dela moş-Marin Coţandră din Priboeni.

ciorii ca tăvarăşi. Da... frică, frică-i-eră, nene, că-l împuşcă Turcii.

Atunci, Sârboaica:

— Lasă, Radule, nu vă fie frică! O să vă *dreg* eu.

Şi, ea ştie ce-a făcut: cu *moşmoande*, cu una, cu alta, i-a dres, să poată şedeă şi în foc.

El însă nu credeă.

Atunci, Sârboaica aceia, mare vrăjitoate, mai drese tot aşa încă două lighioni: un câine şi un cocoş — şi zise:

— Daţi cu puşca în câine.

Avea puşca cu şaizeci de gloanţe şi deteră în câine dar... culeseră gloanţele de jos. Câinele eră tot teafăr.

— Daţi şi în cocoş.

— Bine.

Şi-au dat; dar tot de pe jos au luat gloanţele... şi nimic nu i-a fost cocoşului.

— Ei! Vedeţi, băeţi? Duceţi-vă în Turci şi să n'aveţi grijă, că nimic nu vi-se întâmplă. Să păziţi numai *mirul*; că de mir nu se poate atinge dresul... şi, de l-o atinge glonţul pe om la mir, il poate omori.

Aşa. Şi s'a dus Radu de a tot haiducit în Ţara turcească, prădând şi dând la *chelfăneală* Turcilor, până, hei... târziu. Apoi, sătul de bani şi de luptă a venit la Bucureşti, să se predea la spătărie.

Acolo, eră şi Domnul — cum l-o fi chemat. Vesel nevoie mare, că-şi mai sărase Radu inima cu Turcii, zise:

— Nu te mai predă, omule; că nu te'nchiz. Dar fă-mi un bine.

— Ce bine?

— Să-mi prinzi un hoţ.

— Ce hoţ?

— Pe Căpitan Fedeleș.
— Unde șade el?
— In pădur'le negre.
— De mult hoțește?
— De 18 ani.
— Dacă-i așa, cum să-l prindem? — zice Căpitan Radu.
— Cum îi ști.
— Dă-mi dar *răspas* dă trei zile, să vorbesc cu ai mei, să văz: ce e de făcut?

I-a dat.

Așa. Acu, s'a dus Radu la casa lui și, în noaptea aceea, nici n'a dormit. S'a tot gândit. Iar dimineața s'a dus îndărăt la Vodă:

— Să-mi dai, Măria-Ta, 12 cai și haine negustorești; că, uite, vin Măcinicii cu târgul și să-mi dai o caleașcă cu 4 cai cu vizitiul lor și 12 gente cu galbeni. Și să-mi mai dai o pereche de dăsagi cu galbeni, în caleașca aceea; că, uite, eu numai așa o să mă duc în pădurli negre.

Vodă i-a dat tot ce a cerut; apoi, Radu și-a luat pe toți haiducii lui, că aveà 12 și i-a îmbrăcat în haine negustorești. Au încălicat pe cai și s'au tot dus *tăinind*, câte doi, câte doi, până aproape de pădurli negre, la cârciuma care erà gazda lui Fedeleș.

— Bună ziua, jupâne.
— Mulțumim, oameni buni.
— Ai fân?
— Am.
— Pâine, rachiu, mâncare, alte băuturi, ai?
— Berechet.
— Așa? Apoi, avem cu ce trăi.
— Păi, cât o să stați aici?

— Cinci săptămâni, jupâne. Aşteptăm aici să ne mai vie din urmă nişte care cu bani, că n'avem d'ajuns.

— Bine, măi creştine! — zise cârciumarul — Dar n'o să puteţi sta mai mult aici.

— De ce?

— Apoi, e un hoţ care *se spală pe mâini* cu dumneavoastră.

Acu, ştiţi cine erà Fedeleş?

Erà o dihanie de om gros, gros; dar scurt, scurt numai de şase palme. Ii trecea barba de brâu devale şi mustăţile le-a fost innodând peste fes şi chica o împletià ca cocoanele: *pletar*, în ceafă.

— De—zise Radu,—la noroc! Aşteptăm şi noi aici calfele, să cumpărăm cirezi din târg dela Râuroni.

Aşa a zis. Haiducii au rămas la cârciumă; iar căpitan Radu s'a îmbrăcat verde, s'a innarmat şi a intrat în codru, în pădurli negre. Acolo, a început să tot şuere, mergând aşa prin pădure.

Şi iacă, l-a simţit Fedeleş şi s'a luat după el de l-a tot urmărit trei zile şi trei nopţi.

La trei zile, căpitan Radu a pus muşamaua in cap s'a băgat sub un arbore şi s'a culcat. Fedeleş s'a dus de s'a uitat la el; iar dimineaţa, a stat după un arbore, în calea lui Căpitan Radu. Pe când ăsta pornise prin pădure şi era ajuns în dreptul tufanului, Fedeleş odată a *răpit* la el:

— Ce eşti tu?

— Haiduc.

— Ce-ai căutat aici?

— Am nişte tovarăşi şi iacă, am venit la spătărie şi ne-am predat. Pe ei i-am trimes p'acasă, să-şi mai iea d'ale gurii şi haine şi-i aştept ca să ne intâlnim aici, să trecem iar in Turcia.

— Cum te cheamă, omule?
— Căpitan Radu. Dar pe tine?
— Căpitan Fedeleş.
Acu, în dimineaţa aceea, erà ceaţă mare şi ei nu se vedeau. Erau, ăla d'ăla, ca d'o bătaie de puşcă.
— Cum să dăm „bună dimineaţă“?
— Bine. Pune-ţi armele tele jos unde te găseşti şi eu, unde mă găsesc — cu jurământ pe cruce: să nu venim cu vr'o *vitenţă* unu asupra altuia.
Au jurat şi s'au apropiat. Şi, din vorbă în vorbă, Fedeleş i-a zis lui Căpitan Radu:
— Lasă tu *lioţili*; nu-i mai aştepta şi haidem amândoi.
— Hai.
— Tu ai fost slugă?
— Am fos — a zis Radu.
— Da stăpân?
— Am fost: stăpân pe mine. Dar tu, ai fost?
— Am fost.
— Păi, cismele cin' să le tragă?
— Noi: unul altuia. Imi dai voie, căpitane Fedeleş să fac ce-oiu vrea eu?
— Iţi dau.
Şi, din doandă, în doandă, ajung mai pe sară, la o vâlceà. Acolo, Căpitan Radu zice:
— Căpitane Fedeleş, am isprăvit merundea.
— Nu face nimic. Mai stai până desară, că mai am o jumătate de oca de ceară.
Uitasem să spue — Fedeleş cu *ceară* trăià. Dacă mânca 50 de dramuri de ceară, ţineà la drum o zi şi-o noapte. I-a dat şi lui Radu.
Aşa. Acu au tot mers ei amândoi şi sara au tras la gazda cu pricina. Acolo în cârciumă, erau haiducii lui Căpitan Radu, îmbrăcaţi toţi neguştoreşte.

Fedeleş vede în curte mulţi vizitii, apoi ascultă la fereastră: Unii mâncau, alţii beau, alţii cântau cu fluerul şi alţii jucau.

— Ce să fie aici? — zice Fedeleş.

— Aici—zice Radu care ţineà să-l prinză—e de folos. Nişte negustori, au bune parale.

Atunci, Fedeleş, bucurie lui:

— Ce vrei, Căpitane Radule, să fii aici? Stăpân or slugă? — adică: care să intre întâiu?

— Ce-i zice tu — a zis Căpitan Radu.

— Bine. Lasă-mi-i dar mie, să-mi arăt vitenţa. Ia uită-te: vezi cine sunt eu?

Şi Fedeleş, după ce şi-a desnodat mustaţile, a băgat capul pe uşă şi odată şi-l-a scuturat de i-au căzut pletele.

Atunci, ce să vezi dumneata? Negustorii — haiducii lui Radu — cari nu ştiau tirişenia, au rămas înmărmuriţi.

— Unde mergeţi voi, mă? — a strigat Fedeleş de s'a cutremurat casa.

— La târg la Râureni.

— Aşa? — Si şi-a aşternut *ipângeaua* în mijlocul hanului.

— Puneţi ici—tună el—să văz: cu ce-aţi plecat?

Ăia puseră toţi şi tot. Nici nu bănuiau măcar, de Căpitan Radu că-i afară.

— Numai atât? — se mai răsti el — mai puneţi. Nu umblaţi cu nimic.

Atunci un Oltean — din ei — răsuflă:

— Poate să mai puiu sufletul — că nu-s la casa mea. Sunt şi eu călător pe drum.

Da atunci, ce să vezi?

Odată se repede Căpitan Radu d'afară: să le dea

curaj, vitenţă şi să-i facă să înţeleagă că el l-a adus pe Fedeleş. Ca să nu se priceapă însă, Căpitan Radu i-a dat două palme Olteanului.

— Aşa răspunzi tu, mă?

Pe urmă, Radu iar iese afară. Pune însă mâna pe paloşul şi baltacul lui Căpitan Fedeleş şi şopteşte către haiduci:

— Vedeţi de el.

— Eu — a fost spunând unul din bătrâni cari au fost printre haiduci — aveam baltacul meu: o ghiuleà de tuciu, cât un măr domneşc, pusă într'un băţ de corn. Şi stam *adiba*.

— Aşa! Şi puseră negustorii şi dăsagii cu galbeni.

— Acù e acù — a zis Fedeleş. A încălicat apoi pe bani să-i împarţă în două. Da când să-i împarţă, bătrânul cu baltacul: odată-i trânteşte ghiuleaua'n ceafă şi-l dă cu nasu de bani.

Atunci, grămadă toţi, pe el, odată. Da Fedeleş, ce credeţi? Repede se scoală în sus şi... se scutură ca de nişte mitărci, d'ai noştri.

Ce să facă ei? Că de... Căpitan Radu nu s'amestecà... erà jurat. Da haiducii, iar pe Fedeleş: îşi pun toată puterea de-l tăvălesc jos: *butùcii*, gata de picioare şi *cătuşile* de mâini.

Dar Fedeleş, *cu capu* culcà câte 2—3 odată.

Haiducii îşi văd de treabă: îl leagă fedeleş; da el tot mai da cu capu. Ce să mai facă haiducii? Ii leagă o mustaţă d'un cap de ciomag şi altă mustaţă d'alt cap.

— Ho, *cofaşilòr* — că m'aţi mâncat fript.

L-au pus apoi în căruţă şi l-au dus la Spătărie. Iar Căpitan Radu a mers înainte la Bucureşti.

— Ce-ai făcut, Radule? — l-a întrebat Vodă — că iată, au trecut cinci săptămâni.

— Ce să fac? Am venit cu *ferman* dela Fedeleş.

— Unde e?

— Iacă: baltacu şi paloşu.

Se uită Vodă şi cât le mai iea sama, iată, sosesc şi ăia cu Căpitan Fedeleş: cu şase sălbi de galbeni pe fes.

— Hei,—zice Vodă—Căpitane Fedeleş! Aşa te găseşti? Unde ţi-e vitenţa ta?

— La cofaşii tăi. I-at trimis după mine, să mă prindă.

— Păi, unde ţi-e munca de 18 ani?

— In pădurli negre.

— Cu ce mergem acolo?

— Iea şi tu—zice el lui Vodă—iea o traistă.

— Păi, de ce vorbeşti aşa.

— Aşa-mi dă mâna azi. Să mergi cu ăştia.

Pe urmă, mai zice:

— Du-te, Măria-Ta, în Târgu-d'afară şi găseşte şase care *chioveneşti*: să care ce-am strâns eu, 18 ani.

Aşa. Si a mers Domnu de a luat carele şi Fedeleş s'a dus cu ei în pădurli negre.

Si acolo, într'un mal spart, a găsit: bani, scule şi... câte de toate!

A încărcat un car de bani şi s'a rupt un car.

— He, he! — zice Fedeleş — mai ţapene oasele mele decât carul vostru.

Incarcă ei tot şi vin îndărăt. Atunci Domnul strigă lui Radu:

— Căpitane Radule, fugi d'aci; *prinde-ţi* capu. Eu îl bag la *gros*. Dacă însă înviază şi face altă piele a dracului pe el, *se spală pe mâini* cu noi.

Dacă a auzit aşa, Radu cu ai lui au plecat iar în Sârbia; iar pe Fedeleş l-au închis.

In Sârbia, Radu a început iar să prade și să mai curețe la Turci. Stiau pe un pașă care aveà o odaie plină cu mamudele. Cum să facă?

Au stat de s'au gătit într'un zăvoiu, vreme de cinci săptămâni; iar băieții Sârboaicei s'au dus înainte de au gătit treburile.

Au mers apoi la Pașa. Ăla erà la conac, sara, cu cadâna lui și aveà un copil de cinci ani.

Căpitan Radu bagă capu înăuntru și vede pe Pașă.

— Ce faci, bre?

— Mănânc.

Da, odată-l răpede Căpitanul și-l lungește.

— Unde-s banii luați dela Rumâni, hoțule?

Atunci, începe să *țârâie* cadâna; ba țipà și țincul. Când vede așa, unu din haiduci — un *gâtiță* — scoate sabia și sboară capul copilului și-l aruncă su' pat. Taie apoi și țâța cadânei și-o aruncă încolo.

— Lăsați-ne — țipă Turcul — că vă dau tot ce am luat.

Și-i aduce 17 perechi de desagi cu mahmudele.

Afară însă era lume, turcime strânsă, câtă frunză și iarbă: să dai paraua pe cap de om.

Căpitan Radu însă nu se teșește.

— Nu mai umblați cu puștile! — răcnește el — că nu faceți nimic,

Și s'a început lupta! Au stat haiducii de sară până dimineața, în *foc*, fără să se atingă cevà de ei. Erau toți *dreși*.

Așa. Da, la ziuă, când să iasă haiducii, s'au strâns Turcii, au închis porțile și s'au făcut *ciopor* la poartă.

Atunci Radu, ce să facă? A dat cu pușca — cea cu 60 de gloanțe — și a făcut prin ei drum de căruță. Și porniră și haiducii, dând mereu, de foc.

Văzură Turcii că pior.

Atunci se duce căpitanul, la Pașa, îndărăt și-i zice:

— Spune lumii, să se dea îndărăt: că-i curăț pe toți.

Le-a zis Pașa și s'au tras. Apoi, haiducii au trecut peste Turci, ca peste niște oi moarte, cu caii de *dălog*, cu iataganele'n dinți și cu puștile pe mână.

Au mers la șlep, la Dunăre.

Da, când mai erà o bătaie de pușcă, iată un *baiarac* de Turci, după ei. Ce să facă?

Haiducii lui Radu s'au pus în șlep; iar feciorii Sârboaicii s'au dus pe Dunăre devale.

Turcii dau cu gloanțe de săriau țăndări din caic și-i alergau cu zorul dar nu i-au putut prinde; iar gloanțelele nu se atingeau de haiduci.

Așa. Au trecut ei Dunărea și Căpitan Radu a venit la Domn:

— Ce-ai făcut, căpitane? Credeam — de-atâta amar de vreme — că v'a *coptorit* Fedeleș.

— Păi, or i-ai dat drumu?

— I-am dat.

— I... mărite Doamne! Și eu doar tot pentru binele Țării am fost pîn Turcia. Am tot curățit la păgâni. Acu, ce mă fac de Fedeleș?

— Ce-i ști, Radule, că n'am altă putere.

— Așa? Atunci, Măria-Ta, ascultă-mi măcar rugămintea asta: Ține galbenii ce-ți dau și fă-mă mort pe mine. Să dai doar sfoară pîn țară și răvașe pîn orașe, că m'au omorât poterile.

— Bine.

Și a plecat Radu dela Domnie, de și-a pierdut urma.

Iar mai târziu, a venit cu ai lui, în pădure la Ursoaia: și a trăit aici până la moarte.

Și iacă! Așa mai dedeau, când și când, Românașii noștri, iama pin Turci *).

II.

In vremea veche, când țara noastră erà supusă împărăției turcești, ajunseseră domni, în țară aici, niște Greci lacomi și răi — că bieții Români nu știau încotro să mai apuce.

Ca să scape de foc și să invețe minte pe venetici, voinicii noștri, plecau în codru, se făceau haiduci și d'acolo se repeziau de loviau amarnic în carne de dușman.

Când și când, așa de mare erà focul Românilor pe Greci, cereau să meargă în codri și mândrele:

— D'aolică, neică-al meu,
Un' te duci? Să merg și eu.

Iar voinicii răspundeau:

— N'ai, neicuță, ce cătà
Că nu știi cu pușc' a da
Nici cu sabia-a tăia!
N'ai, neicuță, un' te duce
Că ți-e calea pusă'n cruce!...

Din codri, se repeziau și mândrele și se luptau și ele strașnic, cu poterile turcești, cum se spune într'un cântec despre vestita Vochița:

— Oi, săracă Dâmboviță!
Mi-o prădă Stanciu și Niță
Și cu soru-sa Vochița!..
Și mai are Stanciu, are
Și mai are d'o sor' mică:
Acù se'nvață la furcă,
Dă cu flinta de usucă!
Păsărica sburătoare
Dă cu flinta, mi-o doboară
Ca s'o aibă de gustare

*) Auzită dela Niță Troneciu, din Uluba.

Până-o veni prânzu-ăl mare.
S'aruncă pe cal călare
Presurată de pistoale
D'ale sfinte iatagane
Strălucind ca sfântul soare!
Și-o foița bradului
La *ceardacu'* Stanciului,
Beau feciorii Bratului
Cu Niță-al Șelarului
Cu Dobre-al Ploscarului!
Bea, nene, și-mi chiuiă,
Văile că-mi răsună.
De poteră nici gândiă.
Dar Vochița sta afară
Răzemată'n flintișoară;
Puțin somn o apucă
Și-un vis frumos că visă
In urmă se deștepta
Și Stanciului îi zicea:
— D'alei, nene Stanciule,
Tu bei și te veselești,
De poteră nici gândești
Că-i acas' pe bătătură:
Umblă cu maica de mână,
Prinde la pui de găină...
D'alei Stanciu ce zicea?
— Lasă, fa, Vochițo, fa,
Las' să vie potera:
Că d'o fi de București,
Tu mi-o bați de mi-o topești;
D'o fi poteră de Iași,
Mi-o trimeți în Făgărași:
D'o fi poteră de *Dii*
Mi-o trimeți tocma'n Sibii;
D'o fi poteră de Baltă,
Frică mi-e c'o să mă bată
Că-i cu Turci amestecată...

Nici cuvântul isprăvia
Cine, măre, că-mi sosia?
Căpitan Balaura
Cu potera-alăturea...
Dar Stanciu cum mi-l vedea,
Prosticel că se făcea,
Un *surcel* în mână lua
In cenușă *scârmonia!*
Și Vochița tot așa;
Mâna'n șolduri că punea.
Căpitan că mai zicea:
— Dă-te, Stanciule, legat
Să nu te dăm spânzurat.
Dar Vochița ce zicea?
— Bat-o ceru' mâni-ta!
De ce să se dea legat
Ca un mare vinovat?
Hasnaua nu ți-a furat,
Bănișori nu ți-a mâncat,
Nici caii că nu ți-a luat,
Nimica nu ți-a stricat...
...Mâna pe durdă punea,
Pe poteră mi-o bătea.
Și, de vedea și vedea,
Mâna pe sabie punea.
Și mi-i tăia secerește.
Și mi-i așeza snopește...

Dacă vedea și vedea,
Căpitan ce mai făcea?
La Stanciu că se ducea
Cu cuvânt blând îl ruga:
— D'alei nene Stanciule,
„Stanciule viteazule,
„Mai ceartă-ți pe Vochița,
„Mi-a prăpădit potera!
...Stanciu că mi-l ascultă,
La Vochița se ducea,
Și din gură cuvânta:
— D'alei sor' mea Vochița,
Mai lasă-ți vitejia
Că iia ți-ai prăpădit,

Opincile ţi-ai tocit
Şi haideţi cu mine'n sat
Să te dau după bărbat.
— Nu vreau să merg eu în sat
Să mă dai după barbat.
Să-mi fie ciocan în cap.
Mai bine'n codru cu drag:
Să beau vin din *burdujel*
Să mănânc carne de miel!

III.

Pe vremea când Turcii erau mari şi tari în ţară, se făceà gardă turcească în satul nostru şi multe jafuri făceau Turcii. Intre ei, erau şi mulţi Arapi.

Arapii, uneori, se întovărăşiau cu ai noştri la joc şi, pe când săriau ei în horă, ceilalţi Români ai noştri şedeau pe de lături şi cântau:

— Mult e negru şi urât;
Ia-l, Doamne, de pe pământ!

De cele mai multe ori însă băgau groaza în bieţii locuitori cari, la ivirea păgânilor, lăsau totul şi se ascundeau în pădure, prin frunze. Se văd şi azi urmele suliţelor turceşti pe poarta unui om din satul nostru (Berevoeşti — N. I. Man) *).

IV.

Intr'o vale din Dobrogea, aproape de satul Aranchioi, intre 3—4 stejari mari, (ci-că) e un loc din care numai în ziua de Sfântu Ilie iese apă galbenă; iar izvorul acesta are clădită în juru-i casă de piatră. Din apa acea galbenă, ieau oamenii — bărbaţi şi femei — bolnavi şi se ung. Care-o fi de lecuit, se lecuie repede atunci, cât ar fi de bolnavi; care nu, cum se unge, moare.

Isvoru-ăsta, ci-că, l-a făcut Sfântu-Ilie şi iată cum: Când l-au gonit *Turcii*(?!) ca să-l omoare, el a fugit cu singurul copilaş ce-l aveà şi călare pe măgar.

*) Dela d. I. Mihalcea, învăţător.

Trăise aici mai multă vreme sfântul și d'aia, ca să se ție minte, când a fugit, a lăsat aici minunea de izvor.

Urmele bastonului în care se ținea Sfântul, se văd și azi, că au intrat în piatră.

Niște case, cari sunt în apropierea izvorului, sunt făcute tot de Sf. Ilie, din stejar — numai dintr'un lemn și... ce putere! Numai într'o singură noapte!

Acu, nu se știe dacă — cum spun unii — l-au omorît Turcii, în noaptea aceea când a făcut izvorul sfânt. Se știe doar atâta că — atunci când a fost să moară — s'a întors tot la izvor: acì și-a dat sufletul și aci l-ar fi îngropat.

Oricare din oameni o fi bolnav și o crede cu tot dinadinsul în cele ce se spun despre Sfântu Ilie și despre cele suferite de el dela Turci, bagă mâna într'o gaură ce e acolo la casele izvorului — gaură care, urlă multă vreme — și poate să rabde mâna acolo vreme d'un ceas. Care nu crede, nu poate ține mâna acolo.

Tot acolo aproape e și biserică și două pietre cari înainte, se băteau singure, una 'ntr'alta *).

V.

Pe vremea când erau Turcii p'aci, mari și tari, Domnii pe cari-i puneau ei să strângă birurile, dedeau porunci să se ridice *ludea* din sat. Și plecau *cioclașii* din casă'n casă de strângeau *ludele*. P'ăl care nu puteà plăti, îl puneau pe *pârânghii* și-l băteau straşnic.

---

*) Auzită în Techirghiol, în 1905, dela un cioban care venise să-și caute săuătatea în nomolul lacului. N'am putut să mă duc cu el să văd localitatea aceea.

Și dacă tot n'aveau ce scoate dela ăla, luau, cu voie, fără voie, dela ceilalți din sat și partea celui care n'avea.

Apoi, cioclașii s'adunau la *cislă* și petreceau cu banii creștinilor. D'aia, mulți oameni d'ai noștri luau ochi de fiară și se duceau încotro vedeau cu ochii.

P'atunci, dacă aveam zece oi, dam la Turci, una; iar de rămâneam datori, ne luau robi.

Turcii, când veniau p'aici, se legau, tot ca Muscalii, de nevestele oamenilor. D'aia s'au așezat casele pe văi ascunse, ca să fie mai aproape de pădure.

Când întrebau oamenii, pe bătrânii noștri — adică pe Iosif bătrânul, Aldea Moiceanu, Radu Bogdan și Bucur Moiceanu, cari au pus temeiu în Valea-Popii— ii întrebau:

— De ce v'ați pus la coastă așa?

— Ca să nu ne iea Turcii; că, d'aici, unde suntem putem, oricând, să fugim.

Cum simțiau pe Turci, oamenii își duceau în pădure avutul și mai ales femeile.

Și când veniau Turcii:

— Bre gheaur, unde e *cazèica* la tine?

— Nu am, jupâne! A murit de mult.

VI.

Când veneau Turcii în țară, jefuiau pe unde nimeriau și râdeau de toată lumea; dar mai ales de popi și de femei. Și de frica lor, oamenii luau ochi de fiară de se duceau încotro vedeau, lăsând de multe ori și copii cei mici, singuri.

Când dedeau Turcii de câte-un copil lăsat așa incepeau pe limba lor:

— Gheaur, bre, hoţ; hoţ, gheaur!

— De-o fi hoţ — zicea altul — avem să vedem acum; că uom pune într'o tavă aur, şi într'alta, jar. Şi de-o lua aur, îi tăiem capul.

Şi-i puneau dinainte aurul şi jarul: iar copilul, de multe ori, da fuga la jar:

— Hea, hea, hea, bre gheaur; nu hoţ! Şi copilul scăpà cu vieaţă; dar de multe ori, tot erà luat în robie.

Lumea, când fugià, de frica Turcilor, punea în gropi, meiu şi porumb şi se ascundeà până se potolià răsmiriţa *).

VII.

In satul nostru, aici in Hârteşti, spun bătrânii, că a fost, înnainte, mult mai multă lume; dar a fost secerată într'o vară, de ciumă. După ce s'a mai prăsit iar, n'a avut noroc să trăiască vreme îndelungată, în pace aici; că, într'o zi de Paşti, când erà lumea adunată în biserică, la sfânta slujbă, au năvălit Tătarii şi Turcii, au intrat în biserică şi au trecut pe sub sabie tot ce erà înăuntru. Apoi, au băgat caii în biserică şi s'au urcat în pod, de au luat clopotele cele vestite ale bisericii şi le-au aruncat în eleşteul de alături — eleşteu ale cărui urme se văd şi azi şi, de s'ar face săpături, s'ar găsì clopotele.

Boierii însă, aceia cari se trăgeau din ăl care a făcut biserica, au scăpat ca prin minune, în casele cele vestite ale lor, de lângă biserică. Se văd şi azi urmele caselor. Şi ca să fie feriţi şi de atunci înainte de liftele păgâne, ştiţi ce a făcut atunci boierul cel mare?

---

*) Dela Ghiţă M. Ţufă din Priboeni.

A făcut, din malul bisericii—dealul poştei vechi—peste ape, *pe sus, un pod straşnic, de piei de bivol*: mergea până la Băjeşti, că boierul d'acolo aveà case şi biserică la fel. Pe podul acela se plimbau boierii de colo, colo, că erau rudă şi tot pe podul acela îşi dau de veste, din vreme, când năvăliau Turcii şi Tătarii în ţară. Şi strângeau popor de se împotriviau, or îşi cătau loc de scăpare când socotiau că nu e rost de împotrivire *).

60. Romànca robită de Turci

Să ştiţi că, inainte vreme, uite colo, pe Mâzgana noastră, a fost sat. Dar au aflat Turcii cari veniseră în Ţară să prade şi să omoare pe toţi, pe rudă, pe sămânţă. Şi atunci, au năvălit într'o zi, în nămiază mare şi — fă-ţi cruce, tată! — au ales pe cei bătrâni de i-au tăiat, făcând deoparte un moşoroiu de capete, iar de altă parte, un moşoroiu de trupuri.

P'ăi tineri însă — bărbaţi, femei şi copii — i-au luat robi, cu vite cu tot. Iar pe unul Vintilă l-a luat

---

*) Dela preotul Nicolae B. Ionescu din Livezeni.

Biserica din Hârteşti (com. Tiţeşti, Jud. Muscel), e zidită în 1532: „Cu bună-vrerea Tatălui şi cu ajutorul Fiului şi cu săvârşirea Sf: Duh, s'a făcut acest cinstit hram al sfântului arhiereu al lui Hristos, Nicolae, în zilele binecredinciosului Domn Io Vlad Voevod, şi s'a ostenit la aceasta dumnealui jupân Lăudat şi soţia lui, Voica, şi fratele lui, jupân Badea, fiii dumnealui Badea Cotescul şi mama lor monahia Salomia, în anul 7040 ... 17". Comunicarea D-lui Prof. Şapcaliu. V. şi „Inscripţii de pe bisericile României" de N. Iorga.

O legendă asemănătoare în Boteni: La m. n. a satului, pe marginea Argeşelului e localitatea *Silişlea*, unde a fost un sat mare. Intr'o zi, când erà lumea la horă, au năvălit Tătarii şi au prădat pe oameni. Pe unii i-au omorît şi pe alţii i-au luat robi; iar satul a rămas pustiu, deatunci.

în podvoadă și l-au ținut un an: când la *Dii*, când la Marea-Neagră.

Acolo, el se tot rugà de Turci, să-i dea drumul; dar, nici pomeneală.

— Intr'o zi—a fost spunând Vintilă când a sosit acasă—vine o Turcoaică bătrână, cu niște viței să-i pască. Da, dela o vreme, Turcoaica nu-și mai lua ochii dela mine. Trecea ea, nu-i vorbă, când în sus, când în jos; dar tot la mine se uità.

Apoi, o văd că, odată se oprește în loc și începe, pe limba mea:

— Bună ziua, măi creștine.

— Mulțumim dumitale și mulțumesc lui Dumnezeu că mai auzii și eu graiu din legea mea și'n limba mea.

— De unde ești, omule?

— Din Țara-românească, din Muscel.

— După care vale?

— De pe Argeșel.

— Din ce sat?

— Din Bârdigani. Știi?

— Știu. Da Hârtieștii-i știi? — Și începù Turcoaica să plângă cu lacrămi de foc.

— Știu.

— Din Ciorovică mai e cineva?

— Mai e! — Ii știù pe toți.

— Da pe Mâzgana știi tu?

— Știu.

— Stii la Poiana Bisericii?

— Stiu. Am băgat noi caii pe-acolo de i-am păscut.

— Așa? Află dar, omule, că eu sunt Româncă, robită de Turci. Sunt fata popii care-a slujit în biserica de pe Mâzgana. Acolo, au venit acù cincizeci de ani, Turcii: au tăiat pe tata și pe toți cei bătrâni

și au dat foc caselor, ba au ars și biserica; iar pe noi, cei mai tineri, ne-a luat în robie.

„Ce era să facem ?

„Acu, înainte de a se năpusti Turcii pe noi, știam la gura odăii lui Cotoc, un ștubeu. A dus tata, cazanu' cu banii — că un cazan făcuse — și i-a băgat în ștubeu, cu cazan cu tot. D'asupra, a pus o piatră de râșniță, iar d'asupra, fieru' după car; pentru ca, atunci când or veni Turcii, să iea fiieru' după car.

— Așa ?

— Așa? Ia-mă tu pă mine de mă du acolo să te fac *om*.

— Eu te ieau, numai să pot.

— Mă pui in car.

— Bine, bine, dar scapă-mă d'aici; că aici putrezesc.

Și, s'a repezit Turcoaica — adică Româneca a robită — în sfatul Turcilor, că le știa vorba și sfatul, a dat in genuchi să vorbească și l-a fost arătând *neam* al ei.

Și a spus ce-o fi spus, că... Turcilor li-s'a făcut milă. Si atunci, s'a repezit unul din Turci, a luat căciula lui Vintilă, i-a umplut-o de parale mărunte, i-a scris o hârtie și i-a dat drumu' numai lui Vintilă. Româncei însă nu i-a dat drumu'.

Vintilă a plecat d'acolo și a tot venit până a sosit aici. La odaia Popii, a *dăhămat* caii și-a pus de mămăligă. Apoi și-a pus un fes pe cap.

Treceau Românii pe drum și cunoșteau clopotele cailor:

— „Ala e clopotul lui Vintilă. Da ăla cu dibla 'n spate și cu fes roșu cine-o fi ?“

Și, zicând așa în gându-i, Românu' se apropia până lângă căruță.

— Be anasini sictim, gheaur! — zicea Vintilă.

Şi, când auzia omu-aşa, fugia p'aci încolo, de-i sfărâiau picioarele, cuprins de groază.

Pă urmă, a stat ce-a stat, a înhămat iar caii şi a plecat.

S'a dus acasă.

Acolo, cânii — să-l rupă.

Iese biata mătuşă — nevastă-sa. El, de colo:

— Be, anasini sictim, gheaur!

— Săraca de mine! Ce-oiu mai face? M'a prădat odată; pe Vintilă mi-l-a luat... Acu, iar?

Şi dă fuga'n casă. Iar el tot bolborosia mereu.

Pe urmă, dă drumul cailor:

— Şuţă, Şuţă! Mă mai cunoşti tu pe mine? Scoate-mi premenelili, c'au făcut lighioanili casă'n pieiea mea.

Nevasta, săraca, când pricepe ce şi cum, începe să plângă, îi vine inima la loc şi-i sare de gât, ca în tinereţe:

— Aoleu, Vintilă, Vintilă! Toate *soroacile* ţi-le-am făcut; chiar şi p'ale de an.

Şi-au făcut apoi oamenii iar rostul lor.

Şi iacă... aşa păţiau bieţii oameni, dela Turci. Iar Româncei din ţara turcească, acolo i-au putrezit oasele!

61. Muscalii

Pe când eram eu mic, erau mulţi d'ai noştri cari nu vedeau bine pe Muscali şi se rugau Sfântuleţului să-i scape mai curând de ei. Pricina? Erau lacomi, jefuitori, necinsteau fete şi femei şi-apoi erau şi săraci: Dacă-ţi puneai minta cu vr'unu' şi-l trimeteai pe lumea ailantă, apoi nu găsiai la el pară chioară. D'atunci, a rămas cântecul:

Cât fuse Oltu' turcesc,
Mai puteam să mai trăesc:
Că de tăiam câte-un Turc,
Nu puteam banii să-i duc:
Iar de tăiam câte doi,
Duceam banii la zăvoiu
Cu caru' cu patru boi...

Azi, Oltu' mi-e muscălesc:
Nici nu pot să mai trăesc
Și viața să mi-o 'ndrăgesc:
Că de taiu câte-un Muscal
Și-l caut în buzunar:
Numai iască și amnar!

Făceau mustră în satele noastre și apoi, în casa Românului, făceau pat, d'asupra patului omului. Acolo își punea muniția și acolo se cuibărea și Muscalul. *)

62. Pământul din dosul Ulubii

In vremea mai veche, Țiganii au fost robi ai mânăstirii Valea. S'a întâmplat odată că un Român d'ai noștri, unul din Comănești (d'aici din Bârdigani) a întâlnit pe un țigan din aceia robii și... el știe din ce — l-a bătut, până ce nu i-a mai trebuit nici popă.

Atunci, l-au găsit ai mânăstirii, mort și... foc, nevoie pe satul nostru! Ai mânăstirii au pus pe unul din Țigani să ia în cârcă pe cel mort și i-au poruncit: să-l ducă în spinare, câtă cale și vreme o puteà. Și cât o puteà umblà el, atât pământ d'al Bârdiganilor să robească mânăstirea.

Și a plecat Țiganul, cu mortul în spinare și așa l-a dus: pânăla deal și pânăla muche și pânăla drumul carului.

— Până-aici pot să-l duc! De-acù numai pot — a a zis atunci Țiganul, trântind jos pe cel mort.

Și d'atunci, pământu-ăla din dosu' Ulubii, e și azi robit. Ci-că e și act scris.**)

Legenda aceasta e și în Sgripcești (com. Beleți) cu

*) Dela Preotul Dimitrie Ioan de 87 ani.
**) Dela Niță Troneciu din Uluba.

cu privire la pământul din valea Râncăciovului, dela hotarul cu Mânăstirea (pădurea mânăstirii). De asemenea și în *Godeni.*

Moșia aceea a fost cu mult mai mare în trecut. S'a întâmplat însă odată, că, nu se știe cine, a omorât pe pământul Godenilor, un Țigan mânăstiresc. Când s'a pus *sataraua* pe sat să-l plătească, n'au avut oamenii cu ce și, din pricina asta, au hotărât mai marii mânăstirii din Câmpulung să rupă din pământul Godenilor *un trup*, drept plată a Țiganului mort.

— Cât?

— Atâta pământ cât o puteà ocolì alt Țigan mânăstiresc, cu Țiganul mort, în spate.

Și s'a pornit Țiganul cu mortul să meargă în fugă, ocolind mare parte din moșia oamenilor.

Ăia se uitau uluiți și mirați. Apoi, trăgând o înjurătură sdravănă, unul din ei:

— Mă, da Țiganul nu mai pune jos și nu mai ostenește. Ăsta până diseară, ne ica tot pământul, cioropina naibii.

Ce să facă? Atunci unul din oamenii Godenilor se dă pelângă Țiganul cu mortul:

— Mă, iți dăm atâțea bani. Fă-te c'ai ostenit.

Și așa s'a întâmplat. A mai mers Țiganul, cu mortul, ca o bătaie de pușcă și odată l-a aruncat jos:

— Până-aici! De-acù, nu mai pot.

Și de atunci a rămas pământul Godenilor numai atâta cât e azi; iar mânăstirea, stăpână pe atât cât a putut ocolì Țiganul.

O tradiție la fel e și în Berevoești: La Răsărit de satul nostru este moșia Câmpulungeanca, împărțită, prin dealuri! în mai multe *hobăi.* S'a întâmplat odată

că un om din Berevoești a omorît pe un țigan care îngrijeà pe egumenul mânăstirii Radu-Vodă. Pentru acest fapt, omoritorul a fost pus să ia pe Țigan în spate și cât o puteà ocoli, atât să fie al mânăstirii. Și așa a rămas d'atunci.*)

63. Brâncoveanu

Pe Valea Dâmboviței, nu așa departe de Schitul lui Negru-Vodă e și pădurea *Brâncoveneasa*, a lui Costandin Brâncoveanu. Aci — spuneau bătrânii — veniă uneori Brâncoveanu de se odinia și... nu numai el hălăduià p'aici; ci și boeri din neamul lui, până mai încoà**).

64. Vârful Ciocoaicii

In Lăicăi, la conacul moșiei, este un *țurțudan* de pământ care se leagă, printr'o colină, cu un deal. In partea despre Miază-zi și Răsărit este cam repede. Vârful e foarte înalt.

Acù, la Cârciuma de piatră, au fost case d'ale boierilor din neamul lui Brâncoveanu și au fost stând acolo, mulți robi.

O cocoană din neamul lui Brâncoveanu, a fost având bărbat pe unul ce se chemà Vulpe. Veniă, din când în când, la conac: să-și vază clăcașii și robii. Iar în zilele frumoase, Vulpe, dar mai ales soția sa, se suià pe țurțudanul cela și privia 'n vale.

Din pricina aceasta, țurțudanului i-s'a zis d'atunci: *Vârful Ciocoaicii*.

---

*) Dela I. Mihalcea, învățător în Berevoești. La fel, e o legendă în Dragoslavele.

**) Auzită la d. învățător C. Geantă din Cetățeni.

65. Romănaş

Pe vremea când se băteau Nemţii cu Turcii şi cu Tătarii, iar Românii ajutau pe Nemţi, straşnic s'a mai luptat şi Românaş cu Turcii şi cu Tătarii!

— Daţi-vă la o parte, fraţilor — a strigat el, celor 2 fraţi ai săi:

Că de-or fi Tătari o mie,
Abia mi-or ajunge mie!

„Iar d'or fi mai mulţi, tăiaţi şi voi marginile".

Şi s'a luptat Romănaş, s'a luptat singur cu *urdia* 'ntreagă de a răpus şi pe grozavul feciorul lui Ciupăgeţ, cu o mână de oţel şi cu un picior de lemn.

Da, fraţii lui socotiţi că au *cunoscut*?

De unde? Dimpotrivă, au prins ciudă pe Romănaş şi, când le-a venit bine, l-au tăiat, făcându-l *ciopăţi*-ciopăţi; tot le era teamă că o mai învia.

Pe urmă, s'au dus să petreacă tot la moviliţa aceea unde mai petrecuseră inainte cu cele trei fete de împărat, aduse de Romănaş, din Ţarigrad.

— Neică Dine şi neică Constantine — au întrebat ele — unde este Romănaş?

— Unde? — Zic ei. „Trebuie să fie şi el la luptă crancenă; că şi noi ne-am luptat de a dat inima din noi — da *de surda*.

— Aşa?

— Aşa.

Pe fete însă le-a ars în inimă că fraţii i-or fi făcut, lui Romănaş, de petrecanie şi au *şters-o* câte trele spre locul cu lupta cea crâncenă.

Acolo, însă, ce să vază?

Nu era porumb, nici grâu,
Numai sânge până 'n brâu

Şi nici porumb, nici secară,
Numai oase de catană

Iar mai la o parte, aproape de izvor, zăceà fără suflare Romănaş, tăiat şi ciopăţit. Doar faţa i-se mai cunoştea.

Când l-au văzut aşa, fetele au început să-l jelească şi să-l săruto cu foc; iar pe urmă, cea mai mică şi mai mândră a dat fuga-fuga la râul lui Iordan de a luat d'acolo: apă moartă şi apă vie.

Sosind la cel mort, au strâns ciolanele la loc şi au turnat peste ele *apă moartă*; apoi au turnat *apă vie* şi atunci, odată Romănaş s'a înfiripat iar în carne şi oase, a început să misce şi să se şteargă la ochi:

— Mă! Da greu somn mai dormii!

— Ai fi dormit tu, mult şi bine, dacă nu mai eram noi p'aici — zic fetele şi-l ieau cu ele la Ţarigrad *).

66. Colţu' Băjeniei **)

La fundătura de colo, îi zice *Băjenie* şi iată de ce: Satul nostru Stoeneşti aveà, la început, puţine case. Când năvălieau niscai neamuri străine, erà pădure deasă, colo, şi oamenii dedeau fuga în pădure.

Odată, tot aşa au năvălit şi lumea toată a dat fuga de s'a ascuns în fundătura aia. „Mama mea, spuneà tata bătrân — a fost pusă într'un leagăn şi legată de un copac.

Aşa. Apoi, când s'au apropiat Turcii, flăcăii au început să deà chiot:

— Păziţi, fraţilor şi fugiţi că, uite vin păgânii pe plaiu.

„Da mama plângeà tare:

---

*) (A se vedea var. „Copil-Român“ în col. mea de legende, Vol. I).

**) *Băjenar* se chemà cel primes în alt sat, să facă porunca ispravnicului şi să nu plătească nimic.

— „Taci — îi zicea mă-sa — că vin Turcii".

D'aia îi zice acolo „Colțu' Băjeniei". Și d'aia, chiar în vremea de mai încoa, tot spunea lumea:

— Hai să fugim la Băjenie. *)

67. Arvații

I.

Măre... multe, multe au mai fost limbile cari au cășunat, în vremea veche, pe capul bieților Români și multe prădăciuni au mai făcut! Dar neam cumplit cum au fost Arvații, puține au fost!

Sălbaticii ăștia veniau în cete, cete, călări pe cai și, când nemeriau, în goana mare, prin curțile și casele oamenilor, țipă puiu 'n maică! Jefuiau tot ce bruma găsiau, tăiau, *ciopățeau*, omorau, spânzurau, necinsteau fetele și femeile, luau robi și... câte blestemății!

— Așa, s'au abătut odată Arvații și în *Bătiești* la noi, unde, pe atunci, erau casele rari. Au jefuit ce-au jefuit, apoi au luat-o spre coastă.

Acolo, mai într'un cap de pisc, era casa unui Român ce se chema *Istrătoiu*, deasupra pârâului *Mâsgana*, la botul Piscului. Trăia acolo Istrătoiu, cu mătușa lui, vieață mai tihnită și aveau, după sufletul lor, un armăsar voinic și frumos, la care țineau ca la lumina ochilor.

Când au văzut oamenii pe Arvați că urcă la deal dinspre Mâsgana, au și fugit în pădure.

Iar păgânii, au venit în curte, au jefuit, au *scofelit* prin casă și prin toate colțurile; apoi, negăsind alt-

*) Dela d. învățător C. Ganță, din Stoenești.

ceva de pradă, au luat armăsarul bieţilor oameni şi, p'aci le-a fost drumul!

Aşa. Apoi, când a sosit Istrătoiu din pădure şi n'a mai găsit calul... mamă, mamă! Cât foc nu aveà el pe suflet! Mătuşa-lui, încailea, plângeà de săriă cămaşa de pe ea, se smulgeà de păr, se băteà cu capul de pereţi şi, în jalet, îşi tot strigà odorul:

— „Puiul meu, puiu"!

Au dus-o ei aşa o săptămână încheiată. Săracii! Cât e nopticica de mare *nu dau ochii 'n gene* şi numai oftau şi suspinau şi se jeleau.

Dar, după o săptămână, ce să vezi dumneata? Aud armăsarul nechezând în curte. Bucuria unchesilor! Când ies afară, mai mai să nu creazǎ ochilor! Armăsarul, bun zdravăn şi aveà pe el o pereche de dăsagi de piele, plini cu bani şi cu arme.

Vezi? Li-se înfundase acum şi Arvaţilor. Pesemne, atunci când au jefuit pe vre-un alt creştin, lăsaseră calu' *însămărat* afară şi vita, săraca, atât aşteptase: o *sbughiase* acasă.

Istrătoiu şi cu baba, ce să mai zică?

— „Mulţumescu-ţi, Doamne, că ne-ai adus zi de bucurie după atâta amar"! Făcură oamenii mătănii, scăldând cu lacrimi icoana Mântuitorului şi, pe urmă, se puseră pe lucru: opriră banii pe cari-i ascunseră bine şi luară armele de le îngropară într'o fântână. Apoi duseră pe armăsar tocmai în creerii pădurii, îl legară acolo şi-l făcură nevăzut, până s'or mai depărtà Arvaţii de prin împrejurimi. Se duceau doar, din când în când, in *zăstimpuri*, de-i duceau apă şi d'ale mâncării.

Hei... Trec aşa câteva săptămâni şi atunci, iată

că sosesc din nou Arvații prin Bătiești. Mătușa, cum i-a zărit, a și ars-o prin inimă că trebuie să fie cei cu calul și a început să se jelească!

— Aoleu, aoleu! Călutul meu și murguletul meu! s'o creadă Arvații că nici picior de cal n'a mai sosit p'acolo.

De surda însă; că păgânii tot au intrat în casă și au căşunat și pe mătușă și pe unchiaș să scoată calul, din pământ, din iarbă verde. Moșul însă a făcut ce-a făcut și a fugit; iar mătușa a fost tare de tot și nu s'a dat *netezului* să spuie de rostul murgului, oricât au chinuit-o și i-au dat ăia bătaie soră cu moartea. Ținea doar într'una tot:

— Aoleu, călutul meu!

Atunci Arvații au lăsat-o din bătaie și, după ce s'au mai *încotoşmat* bine cu ce-au găsit, s'au dus p'aici încolo, unde-a dus mutu' iapa, de nu li-s'a mai auzit de nume.

Iar Istrătoiu a venit iar la colțul piscului în casa lui și și-a îngrijit de mătușică, până a lecuit-o de cele suferite. Pe urmă, dacă a mai trecut din vreme și s'a potolit răsmirița, și-a luat omul, armăsaru, din pădure și l-a adus acasă. A scos armele de unde erau și a scos și banii pe care a început să-i negustorească.

De-atunci, a rămas cu stare neamu lui Istrătoiu, iar pe fecioru-său l-au făcut *mazil*, slujbă și cinste care se da pe viață și numai la oamenii cu stare.

II.

Odată, venind Arvații prin părțile astea, au luat mulți creștin în robie. Intre ei era și un Român din satul nostru.

L-au dus sălbaticii, l-au dus, tot bătându-l cu biciul și injurându-l cu *blogodoreli*, în limba lor, până să-l treacă Dunărea. Când însă erau gata să-l puie în *ghimie*, legat, ferecat, el știe: cum a făcut, cum a dres, a scăpat omul de sub ochii lor și repede a luat-o la picior, spre casă.

— Bodaproste, Doamne, că o să mai auz și eu cucul, în țara mea!

De frică însă că iar s'or luà Arvații după el, și l-or prinde, venià pe drum numai *ciuciulit* și numai noaptea, săracul.

S'a întâmplat însă că odată, l-a apucat ziua afară din pădure, lângă un sat pe care nu-l cunoșteà și la marginea unui lac. Și, tot atunci, i-s'a *năzărit* că vede gloată mare de păgâni venind la deal:

— Ce să mă fac eu, Domnicule?

Tremurând de spaimă, își taie, din cucută, o țavă lungă și odată intră în lac. Acolo, se prinde sdravăn cu mâinile de niște *răgălii* din fundul lacului, iar în gură ține țava aceea care aveà un cap afară din lac și așa, răsuflà prin ea.

Așa a trăit, bietul, o zi întreagă; iar sara, înnoptat, a ieșit de-acolo și a tot venit până acasă. Aci a spus la ai lui tot ce i-a pățit sufletul dela Arvații cei cumpliți.

III.

Maică-mea bătrâna erà din neamul Rujanilor. Iar Rujanii ăștia, toate rudele, ședeau, în vremea de demult — tot de frica Arvaților — pe valea Rugii, între Hârtiești și Vulturești. Acolo, nu-i găsiau lesne Arvații, că valea erà largă la fund și îngustă la gură.

Când erà fetică de 5—6 ani, a auzit odată pe mamă-sa strigând:

— Gheorghe, vin Arvaţii.

— Vaide noi! — a strigat ars unchiaşul şi, în pripă, şi-a luat mătuşa, şi-a luat tol pentru învelit şi a fugit în pădure cu copila 'n braţe. Fetiţa a început să ţipe, dar mă-sa:

— Taci, mamă, taci; că vin Arvaţii şi ne omoară.

Atunci a început copila să tremure şi a tăcut.

Când a sosit în pădure, şi-au mai aruncat ochii devale, să vază: ce fac sălbaticii?

Şi au văzut că Arvaţii au intrat în casă unde au scofelit tot. Apoi, printr'un coşar, unde aveau ún butoiu cu ţuică. Au stat acolo Arvaţii mult, au băut până s'au chefuit şi... şi-au văzut apoi de cale.

Unchiaşul, când a văzut aşa, bucuria lui! A dat fuga să vază butoiul cu ţuică şi... care nu i-a fost mirarea şi supărarea când a văzut *cepul* aruncat, iar ţuica multă cursă pe jos. *Răţărie* se făcuse.

Şi au stat ei, ăi din neamul Rujanilor acolo, pe acea vale, mult şi bine... până s'a îndurat Dumnezeu de au venit Domni în ţară şi au dat porunci de a ieşit lumea de prin pădure, la sate.

Au ieşit şi cei de pe Valea Rugii. Unii s'au aşezat în Hârtieşti, iar alţii în Vultureşti.

Şi deatunci se trag Rujanii din cele două sate.

IV.

Pecând tot umblau Arvaţii în ţară, erà prin părţile astea un om negustoros, mic de stat, dar iute de picior, nevoie mare. Din pricină că purtà nişte cisme mari, mari, cari-i ajungeau până la şolduri şi că pe vremea aceia numai el purtà cisme, lumea il şi poreclise „Cismă mare". Işi aveà *hotacul* chiar colo la Preajmă, la invârtituri, la coadele Ursoaii, d'asupra Văcarii.

Acù, tot negustorind încoà și încolo, făcù omul bani, bani mulți, să nu-i poată duce. Și-și strânse toată agonisita într'un bordeiu, din care a rămas și acù urme de-i zice lumea: la bordeiul lui Cismă mare.

A dus-o așa mult și bine. Odată însă, nenorocul lui! Aude, prin împrejurimi, vestea năprasnică:

— Vin Arvații!

Atunci și-a luat bănetul cât aveà, a luat ochi de fiară și a fugit, fugă nebună, încotro o vedeà cu ochii. Desùrda însă. De sălbaticii ăia nu puteai scăpà nici în gaură de șarpe.

Abià a putut bietul de el să ascunză banii, în scorbura unui copac, uite colo erà. Pe urmă? L-au prins Arvații și... ce-a pățit, cu nimeni n'a împărțit. Au năpădit cu cuțitele de l-au ciopățit și... aici în pădure l-au cântat corbii!...

Iar banii ascunși au stat in copacul acela vreme multă fără să știe cineva de ei; că Cismă mare n'aveà nici nevastă, nici copii și nici vr'o *rubedènie*.

He... târziu, acum în urmă, un sărac a cumpărat niște lemne moarte din apropierea bordeiului cu pricina. Când a început să taie la un copac mai mare, cum a dat cu securea, odată a auzit sunând: zing! zing!... Vezi dumneata, nemerise tocmai copaciul cu bănetul omului răpus de Arvați.

— Hai, mă vere, să tăiem în altă parte! — a zis el atunci. Și oamenii, nebănuind ce e pricina, l-au ascultat și s'au dus la alți copaci.

Iar omul sărac a venit altădată singur, a tăiat copaciul și... mirà-te, neica! A găsit o comoară întreagă.

A încărcat-o în saci, pe cari i-a pus într'o căruță și a venit acasă la el. Și-a făcut case mari, s'a pus pe chefuri și petreceri.

Mă-sa însă, vorba ăluia: „Dă-mi, Doamne, ce n'am văzut, să mă mir: ce m'a găsit!“ — de mare bucurie, la vederea banilor, a 'nebunit și a luat câmpii, tot umblând încoà și încolo ca o *zainoàgă*.

Așa *zălmătăcește* averea pe om!*).

V.

Erau odată, în satele de pe Baltă, mai mulți Români d'ai noștri, cu mere și cu pere — că așa ne-am trăit vieața. Și s'au pomenit oamenii, cu Arvații, venind în fuga mare și călări, peste ei.

Ce să facă bieții Români?—că erau puțini; iar Arvații, câtă frunză și iarbă. Au fugit încotro au văzut cu ochii și au lăsat carele în știrea lui Dumnezeu. Unul din Români însă, anume Radu Pribeagu, erà culcat su' căruță și, când a dat să iasă d'acolo, l-au prins Arvații și i-au tăiat capu'.

Așa. Da a mers trupul fără cap, așa în picioare, multă vreme; chiar dacă picà jos, tot da, când și când, să se scoale în picioare, așa fără cap.

VI.

Decând cu zavera și Arvații, știu doar atâta, că se înfundau și Arvații și ciocoii p'aici pin Dragoslavele și pela Rucăr și tot p'aici mai erau unii Români bătrâni d'ai noștri, cari întrebau pe fugari:

— „De ce fugiți, coniță?“ Or „domnilor?“

— De Tudorin ăla că ne-o spăriat**).

Și iată... D'atunci s'au umplut munții de ciocoi. Unii s'au tras și peste munți; ba s'au dus și la Moldova***).

---

*) Dela N. Diaconescu, din Vulturești.

**) Unii săteni spun: „Dela *Tudorel*, care s'a bătut cu *Ipsilante*, s'au mai îndreptat lucrurile“.

***) Dela Niță Vasile din Piatra, Com. Stoenești.

VII.

Cele mai multe *comori* sunt tot de pe vremea Arvaților.

Se întâmplă ca, atunci când jefuiau satele, îi apuca vr'o altă răsmiriță și atunci, uitau tot. Ingropau banii pe unde nemeriau și ei o rupeau la sănătoasa.

Apoi, uneori, după ce se potoliau lucrurile se întorceau de luau banii de unde-i ascunseseră; alteori nu mai veniau, or se prăpădiau și banii rămâneau în pământul nostru.

VIII.

In partea despre Răsărit și miazăzi a satului nostru se află pădurea și locul numit *Bătaia*. Acolo s'a dat luptă strașnică între Arvați și Turci. Se văd chiar — uite pe colo — șanțuri și locuri ridicate pentru întărituri.

Bătaia — într'un timp de secetă — a fost vândută pe o baniță de poame *).

IX.

Pe când țara noastră plătià bir Turcilor, Voevodul adunà banii pentru Turci, într'o butie. Și i-a strâns așa multă vreme.

Da s'a întâmplat odată, când cu Arvații, că ăștia au furat tot bănetul din butie și au fugit cu el, apucând pe râul Doamnei în sus, cu gând să treacă în Țara ungurească — până nu i-or afla Turcii.

Sătenii de pe râul Doamnei, cum i-au văzut fugind, fără să bănuiassă tirișenia, i-au povățuit să se ducă spre muntele Boldu și Arvații au trecut muntele

*) Dela I. Mihalcea învățător în Berevoești.

Măcelaru și s'au oprit pe locul ce se cheamă Podul lui Cremene.

Iar când au ajuns în dreptul satului nostru, erau pocâlțiți de foame și s'au coborît în sat, să ceară d'ale gurii. Și cum aveau desagii cu galbeni pe cai, au legat caii de fagi și i-au lăsat în paza slugilor.

Da, iată a aflat Domnul că Arvații i-au furat banii și 'a dat porunci strașnice:

— Cât mai în grabă să plece oastea turcească călăreață, să-i prindă.

Și a plecat potera.

Iar Arvații, aflând, au pornit din Cândești pe plaiul Boldului, au trecut Boldul și au mers — tot ferindu-se de oastea turcească — până la isvoarele Dâmboviței. De aci au pornit spre Rucăr.

Acolo însă, tot nu le-a ajutat Dumnezeu. Au fost prinși de Turci și măcelăriți, iar banii, duși înapoi la vistieria Domnească *).

68. Valea Urdei

Prin locurile acestea, au venit în timpul răzmiriței Arvații și, fiindcă-i zoriau Turcii să-i prindă, au îngropat în pământ căldările ce aveau de făcut urdă; au îngropat sculе și au îngropat bani.

Apoi s'au dus încolo peste munți.

Căldările de urdă s'au găsit, încoà târziu. Și d'aia i-s'a zis văii acesteia: *Valea urdei.*

69. Popa Sârb dela Pajură

Apoi, nene, multe s'au mai întâmplat și pe-aici, în timpul zaverei. Ci-că a venit și un popă Sârb cu vr'o

*) Dela învățătorul I. Dobrin din Cândești.

sută de Arvați, cărora popa le erà mai mare și și-au ales loc bun de luptă, ca să poată bate pe Turci, că-i goniau de foc păgânii din urmă.

Și popa mai trecù și luă și de peste munți cevà oaste și se așază cu ea pe munții Colți, acolo unde-i zice Valea Muerii; se întărì strașnic și începù să se bată cu Turcii cari și sosiseră în Rucăr. Și bătându-se amarnic, a omorât popa peste o sută de Turci și tot strigà, inainte, la ai săi:

— Nu vă lăsați, fraților!

Da, pe urmă, văzând că oastea i-se împuținează și că o vorba ca Turcii — cari veniau mereu ca frunza și ca iarba — să-l ia pela spate, se trase cu ai lui peste munți, unde era oastea Neamțului.

Păgânii însă, după el. Și văzând că nu-l pot prinde, cerură Nemților să le dea pe popa cu oastea lui, ori numai pe el singur.

Da Nemții se împotriviră.

— Așa? — a strigat mai marele Turcilor. Și a poruncit să intre oastea păgână în Brașov.

Când au văzut așa Nemții, ziseră popii să iasă afară de unde-și aveà culcușul.

Și ieși bietul popă. Da, tot cu curaj. Iși cerù armele și calul. Ăia însă, în loc să-i dea sabia cu care băgase pe Turci în *vidănii*, i-au dat altă sabie.

Și au mai mers cu popa câțiva tovarăși și s'au repezit în Turci, popa fiind cu sabia scoasă.

Și, prin stânci și prin văi, popa se luptà de foc. Chiar el cu mâna lui, a mai doborât câțiva păgâni. Și da înainte de mâna morții și nu se lăsà.

Da, nenorocul lui... alunecă de pe o stâncă și-și frânge sabia. Și așa au căzut cu toții în mâinile Tur-

cilor. Pe tovarășii popii i-au tăiat; iar pe el l-a dus viu, la Pașa, la București.

— Dulce e, măi popo, carnea de Turc? îl întreabă încruntat, mai marele Turcilor.

— Dulce, dulce, Jupâne — răspunse Popa. Dar ce folos? Când să-i simt gustul, mi-s'a frânt sabia.

Pe urmă, au poruncit să trimeată pe popă în țara turcească, ca să vază toți și să se minuneze de așa viteaz... *).

70. Gherman

Dealului pe unde trece drumu-ásta i-se zice Gherman și știți de ce?

Gherman a fost un egumen vestit, care avea caleașcă cu 6 cai înaintași și vizitii îmbrăcați în haine și cordele fel și chip. Când plecà el la București, se știà cale de nouă poște.

S'a întâmplat însă că, odată, a venit râul mare și a mâncat drumul pe unde se duceà egumenul, la București...

Dacă a văzut așa, a strâns Gherman lume multă și a făcut drumul care trece spre Valea-mare. Și ca să se poátă duce la București, a lucrat chiar cu schilă.

De-atunci dealului și drumului depe el i-se zice Gherman — după numele Egumenului **).

71. Făclii de corn dela pomana cocoanii Stanchii

Cocoanii Stanca, a Călinescului, aia care pusese coarne la Țigani, i-a venit vremea și a murit.

Fiind cocoană mare, a venit la pomană lumea după

*) Var. în Colecția mea de legende, pag.

*) Dela Mieiță Păun din Vieroș.

lume: să mănânce, mereu, până s'o sătură și să zică „bodaproste“.

Așa. Acū, rudele moartei rânduiseră ca, după masă, să ia fiecare om: un vas, un urcior cu vin, o strachină și un colac.

Si au stat oamenii la masă. Fiecare își aveà dinainte, osebit de mâncare: pâinea lui, strachina cu bucate, urciorul cu vin, colacul și o altă strachină: s'o umple cu *bulzi* și s'o iea acasă după masă.

Da, trebuia să aștepte până o blagoslovì preotul și-pe urmă să înceapă să mănânce.

Ce socotiți însă că s'a întâmplat?

Inainte de a se auzi blagoslovenia, iată că unui creștin dela masă i-s'a părut că aude pe preot citind și cădelnițând. Atunci, n'a mai mâncat: și-a luat doar ce-i-erà pus dinainte și s'a sculat.

Da, cum a luat el, au luat și ceilalți și au început să iasă pe porți — pe când pomana încă nu erà blagoslovită și nici începută.

Rudele moartei, când văd așa, încep să-și frângă mâinile de ciudă și... pe urmă, odată încep să-i strige:

— Veniți, oameni buni! Veniți îndărăt în curte; că mai avem să vă dăm ceva!

— Ce?

— O să vedeți acuș.

Și... cine nu să repede la luare? Oamenii, *fometoși*, au venit îndărăt și intrat in curte, pe fugă.

Da atunci Țiganii din curte, puși de rudele cocoanei moarte, au închis porțile și... ce socotiți că au mai lucrat?!

Au pus doi Țigani, afară din poartă, cu un hârdău cu rachiu și... alți doi Țigani cu două ciomege de corn în mână.

Aşa. Apoi scoteau din curte pe câte-un creştin şi-i da câte-un pahar cu rachiu. Dar îi mai dau cevà. Fiecare Ţigan din ăi doi, îi trăgea bietului om câte un ciomag pe spinare, colea sdravăn, să-l usture.

Şi aşa le-au făcut la toţi.

Pe drum, abià scăpaţi din curtea cocoanii, se întrebau oamenii:

— Ţie câte ciomege îţi dete, măi?

— Şi tu zici că sunt ciomege?

— Dar ce?

— Făclii de corn. Vezi, *asta* cocoană? A dracului a fost vie; a dracului a fost şi' moartă. Că împărţi *făclii de corn* la moarte.

Şi deatunci, uite, aşa merge vorba când vreun om imparte la alţii cevà şi le dă şi de cheltuială: *Făclii de corn dela moartea cocoanei Stanchii!* *).

72. De ce le zice Toboşari la o parte din Vultureşti?

Apoi, se tot judecau, într'o vreme Vultureştii de sus cu Bârdiganii. Bârdiganii însă erau mai bogaţi şi ăilalţi, fiind mai săraci, nu se putea ţine de judecăţi.

Paralele erau pe sfârşite; erau goi, desculţi şi nebăgaţi în samă şi n'aveau bieţii Vultureşteni nici trecere ca să dea petiţia, lui Vodă.

Da aşa, în doru' lelii, tot dau şi ei, în toată vremea, târcoale, palatului domnesc: se gândiau că doar or puteà răzbì să-i dea petiţia. S'au invârtit aşa vr'o lună de zile, dar fără ispravă.

Atunci, ce să facă bieţii de ei?

---

*) Dela Preotul Dumitru Ioan, Fureşti.

Au prins un iepure, l-au jupuit și, din piele, au făcut o tobă minunată. Apoi au început s'o bată: Bum... buru... ru... bum...

— Ce s'aude acolo, oameni buni?—a strigat Vodă.

— Ce să fie! Ia! Niște creștini; nu știm ce rost tot au p'aci.

— Faceți-le loc, oamenilor. Nu știți că la mine este dreptate pentru toți?

Și atunci, lumea, care erà adunată *postomòl*, s'a dat inlături de au intrat ăia săracii, la Vodă, care le-a făcut dreptate.

Si iacă! De-atunci li-s'a zis *Toboșari;* că bătuseră toba ca să fie auziți *).

74. Crucea de pe valea Bădenilor

Pe Valea Bădenilor e ridicată o cruce — de un egumen al Mânăstirii Câmpulung. Valea care trece pe lângă cruce și dă în Văleanca se chiamă valea Chiliei. Dar acolo se găsesc și o mulțime de osemintc, îngropate: și oamenii cred și povestesc chiar că acolo a fost de mult, o luptă crâncenă între Români și Turci; că s'a prăpădit lume multă și că pe locul unde s'au îngropat morții, s'a ridicat o biserică.

Alții spun însă că biserica aceia a fost un metoh al mânăstirii din Câmpulung — căci — zic ei: crucea ridicată în locul bisericii este azi pe moșia statului, fostă a mânăstirii din Câmpulung.

74. Dela 1848 (amintiri)

I.

Au trecut p'aici Muscalii, de au bătut pe Unguri, dincolo. Au mai trecut și pe Prahova și pă toate gurile.

Aici au stat Muscalii un an și jumătate... până s'au

*) Dela Niță Tronecciu din Uluba.

strecurat dincolo. Și așa au bătut de strașnic pe Unguri și i-au băgat în fiorile morții, încât d'atunci a rămas și cântecul:

Vai săracul Ungurul!
Cum și-a pierdut cumpătul:
L-a zăpăcit Muscalul!...

II.

La 1848, se duceau *dipotații* satului spre București și strigau:

— Haidea la *verbunc*, să stricăm regulamentul.

Și s'au dus de l-au ars. Și d'atunci, s'a făcut mai multă dreptate.

75. Cuza-Vodă

I.

Inainte de Brătianu „*ăl cu două rânduri de creieri*" am apucat și pe Cuza-Vodă. Ăsta a făcut multe bunătăți în țară. Așa: a luat moșiile dela călugării Greci ca să dea pământ la oameni și a slobozit pe Țigani. Dela el, apoi, au pierit din țară, bătăile și nedreptățile.

Odată, Cuza-Vodă se îmbrăcase ca noi: cu zeghe, cu căciulă mocănească și cu opinci în picioare, toate hainele astea fiind îmbrăcate peste cele domnești — și pornise Măria-Sa la drum prin țara Moldovei.

Acù, iată că sosì aproape de o mânăstire. Mersese mult pe drum și, obosit, șezù să se odihnească pe iarbă, în marginea drumului.

N'apucă însă să stea, ca decând m'apucai să vă povestesc, că se pomeni Vodă cu mai marele mânăstirei. Ii răsărì inainte, ca din pământ, și incepù să sbiere — ca apucat de alte alea:

— Ce cauţi aici, *mocârţane?* Te-ai *tolănit* ca la tine acasă! Nu ştii, oare, că locurile astea sunt ale sfintei mânăstiri?

— Ba ştiu—zise Cuza, domol—şi tocmai d'aia mă bucur că pot să-mi odinesc oleacă, ciolanele, pe aste locuri, lăsate pentru nevoiaşi. Apoi, cu asta, nu fac nici-un rău, părinţele!

— Ce? Incă mai vorbeşti?

Şi... pleosc!... trosc!... plici!... cu gârbaciul, peste spinarea lui Cuza.

— Aoleu! se vaită Domnul. „Iartă-mă, părinte, că n'oiu mai stà p'aici".

— Nu te iert, măi prostule, ca să te învăţ minte.

— Prost, prost — zise Cuza —; dar după spinarea noastră trăiţi.

Şi, când călugărul erà gata să se repeadă iar la el, Cuza îi şoptì:

— Ţine banii ăştia, cuvioase şi... lasă-mă, că n'o fi foc!

Şi-i dă călugărului un fişic cu galbeni.

— Aşa mai merge — zise atunci mai marele mânăstirii, mai îmbunându-se — dar cará-te d'aici mai repede; să nu te mai văz!

Apoi, vesel, a dat fuga spre mânăstire.

Aşa. Pe urmă, Cuza-Vodă, văitându-se şi mirându-se de obrăznicia şi lăcomia soiului ăsta de oameni cari nu se mai sături, a mai stat acolo ce-a mai stat... iar când s'a însărat bine, a plecat spre mânăstire şi — fără frică, că aveà la el *sabia de aur* — s'a dus drept la poarta chiliei celei mari a călugărului. Acolo, ce să auză?

Lautari, chef, chiloman.

Câinii, la poartă, pe el. Iese un călugăr:

— Ce vrei, mă?

— Gazdă; să-mi hodinesc și eu, în noaptea asta, ciolanele.

— Și-aici ți-ai găsit tu, zăpăcitule, să nemerești?

— Apoi, de. Aici e locașul pentru odihna neputinciosilor; că d'aia au lăsat moșii noștri, cei buni la Dumnezeu, atâtea moșii, sfintelor mânăstiri.

Când auzi așa, călugărul, se cătrăni și mai rău.

— Așa vorbești, măi ticălosule? Ia să puiu eu, să te iea la *zdravițe*, nițel.

Și, grăind acestea, strigă pe ceilalți tovarăși.

Dar Cuza-Vodă, pe care nimeni nu-l cunoștea, odată scoate din sân alt fișic de galbeni și-l dă 'n mâna cuviosului:

— Uite, mă. Du-i stăpână-tău și mai spune-i că gazda o plătesc.

— E... așa mai merge.

Se duce atunci, călugărul, în partea de unde venia chilomanul, stă ce stă și, pe urmă, se întoarce la Vodă și-l cheamă sus.

Cuza, atât aștepta. Se duce; da, când intră la *luminații*, ce să vadă Măria-Sa?

In mijlocu' casei, o masă scumpă, cu feldefel de mirodenii pe ea; iar călugării și cu starostea lor, lungiți în paturi și turnându-și pe gât băuturi, unele mai scumpe decât altele. Dar pe alături de ei, știți ce era? Să iertați dumneavoastră că vă spun: erau femei goale, goale de tot, ca moașa Eva și... obrazele bisericești glumiau și se *sdănțuiau* cu ele.

Când vede și asta, Cuza-Vodă nu mai poate răbda. Se cutremură în toată făptura lui, își dă zeghea la o parte și i-se văd hainele domnești, strălucind de aur și decorații:

— Așa trăiți voi, ticăloșilor? Asta vă e vieața sfântă, în post, rugăciuni și fapte bune? Nemernicilor! Pentru asta au lăsat Domnii români și boierii cei milostivi, bani și moșii, sfintelor mănăstiri, ai? Ca să vă îmbuibați voi, Greci nerușinați... și să vă bateți joc de cele sfinte?

Și pe când vocea lui, ca a unui Arhanghel, se auzià de se cutremurau împrejurimile, începe să-i lovească cu buzduganul, că-l aveà pe sub zeghe.

Acù, de! puneți-vă în pielea Grecilor, măi tată! Au *mùlcit-o* și au intrat pe sub paturi, cât ai clipì din ochi; iar femeile acelea au ieșit pe ferestre, pe unde au nemerit, așa goale cum erau.

Așa. Iar Cuza-Vodă, după ce le-a dat de *cheltuează*, până s'a săturat, a ieșit afară și a cerut să-i vie ispravnicul și să-i puie caii la *caleașcă*, de s'a dus la București.

Și cum a ajuns acolo, a poruncit să puie la închisoare pe toți acei Greci ticăloși; iar moșiile, toate, toate, d'atunci, să fie ale statului.

Vedeți? Așa de strajnic Domn a fost Cuza-Vodă.*)

II.

Pe vremea lui Cuza-Vodă, Radu lu' Anghel erà închis și stà voinicul la *gros*. D'acolo, ce-i vine într'o zi, că zice căpitanului temniței:

— Căpitane luminate, îndură-te și mai *sloboade* strejile.

— Bine, băiete — zice ăla care *nu erà cruce de*

*) Auzită dela moș Gheorghe-al Badii din Sgripcești.

închinat — iți dau drumu', da să faci și tu o ispravă.

— Ce?

— Să-mi aduci o pereche de dăsagi, plină cu galbeni. Faci?

— Fac.

Așa. Și a ieșit haiducul dela gros. Cum să facă însă rost de galbeni?

Auzise și el de Vodă-Cuza că erà tare milos și că ținea la ăi săraci, tot cum ținea și el: că Radu lua dela bogat și da la sărac.

Se duce întins, la palat.

— Să trăești, Măria-Ta. Scapă rob dela robie: dar milostivește-te și dă-mi și mie drumul dela închisoare; că mult mi-e dor de codru, de ape și de-ai mei din sat.

— Păi, bine, Radule, până aici cum ai venit?

Îi spune tirișenia cu căpitanul. Atunci Vodă grăește:

— Apoi dacă te-ai legat, ține-te întâiu de vorbă: du-i galbenii și-apoi i-oiu plătì eu lui, că își face slujba așa.

— Bine, Măria-Ta, să-i duc. Dar cum să fac? Că n'am de unde.

— Du-te la Filer ovreiu și ia-i d'acolo. Să te văz: Cât ești de priceput?

— Mă duc, Măria-Ta; da, ca să isbândesc, dă-mi două ploscì: una cu spirt și alta cu țuică bună.

Vodă, ca să-i vadă isteţimea, i-a dat. Și Radu s'a dus la Filer cu gustare.

— Am auzit, jupâne, că ești amator de băutură? Așa e?

— Așa.

— Apoi, uite ce: eu am la capul Podului Mogoşoaii atâtea bufi — câte-o fi spus — cu spirt şi atâtea cu ţuică. Am adus şi *gustare*. Uite proba.

— Ad-o 'ncoà s'o gust.

— Ţine.

Şi Filer gustă: — „Bun! Câte parale vadra“?

— Atât! Apoi, dintr'una 'ntr'alta, s'a ajuns *scumpu cu 'nşelătoru'* şi, pe urmă:

— Nu ştii una, jupâne Filere? — că pe Ovreiu e bine să-l *jupâneşti*: „M'aş duce acum la capul Podului Mogoşoaii; dar mi-e frică de pungaşi. N'oiu găsì să dorm undeva?

— Găseşti, cum nù. Culcă-te-aici.

— Bine. Acù, beà, jupâne, ce vrei.

Acù, Filer aveà la poartă, santinelă şi oştire. Cum să scape Radu d'acolo şi să fugă cu banii?

Odată trăsneşte pe Ovreiu, cu plosca peste nas:

— Unde-s banii, Iudă?

Ovreiul, tremurând, i-a arătat cu mâna.

Radu i-a luat, a ieşit buşna prin streji şi s'a dus la Cuza: apoi, la căpitan. Căpitanul însă, cum a apucat banii, l-a băgat iar la răcoare.

— Aşa ţi-e vorba, căpitane? — a zis Radu şi a trimis ştafete lui Cuza-Vodă.

Atunci, Măria-Sa a venit, a mustrat ce-a mustrat pe căpitan că iea la plocoane şi l-a băgat şi pe el la închisoare — după ce a dat îndărăt toţi banii lui Filer. Iar lui Radu i-a dat voie, două luni, să se plimbe*).

III.

Când s'a dus Cuza-Vodă la împăratul turcesc, atunci când s'a mirat lumea d'acolo de isteţimea şi

*) Dela Niţă Troneciu din Uluba.

frumuseţea lui şi s'au dat drepturi mari ţării noastre, ştiţi ce lucru de samă s'a mai făcut?

Impăratul turcesc, de mare bucurie, a dat porunci să iasă din inchisori şi din robie, toţi Românii cari, demult, demult, robiau în ţara turcească şi nu mai ştiau, săracii, de atâta amar de vreme: nici de taică, nici de maică, nici de fraţi, nici de surori. Şi să plece oamenii acasă, odată cu Vodă-Cuza!

Şi aşa s'a întâmplat.

Acù, intre cei robiţi, erà şi un om de pela noi, anume Călin! Erà rob şi el şi nevasta.

Când il duseseră in ţara turcească, il luase un Turc, îi detese patru boi şi-un plug şi-l trimesese la câmp, departe.

Bietul Călin, ce să facă? Arà ce arà acolo, iar Duminica venià la casa Turcului, care — mirat de hărnicia lui — il lua de-l cinstea şi ziceà păgânul:

— Bre, Călin! Harnic la tine, Rumâne, bre!

Şi acolo a stat el doisprezece ani. Iar când a sosit Cuza-Vodă in Ţarigrad, au început să bată tobele şi să se strige pe uliţi:

— Să iasă toţi robii şi să se ducă in ţară: că i-a desrobit Cuza-Vodă.

Şi ieşiau toţi; iar de nu ieşiau, ii tăiau Turcii.

Călin, săracu', erà la plug, departe in câmp şi el nu ştia de minunea asta. A avut însă noroc cu nevasta, care erà şi ea tot in ţara turcească, cu copiii. Când se strigà pe uliţi, erà cu vadra la apă şi auzì şi ea vestea cea bună. Se repede atunci înaintea lui Vodă-Cuza şi îi cade in genuchi:

— Şi noi suntem robi, Măria-Ta!

— Păi, unde staţi?

— La cutare Turc.

Și s'au dus trimișii lui Vodă, acolo la plug, de l-au adus pe Călin și au chemat și pe Turc.

— Să-i dai drumul acasă, jupâne!

Și și-a strâns Călin tot ce aveà; iar Turcul când l-a văzut că pleacă, a început să plângă.

— E, bre, bre! Multă avere îmi făceai tu mie, dacă mai ședeai, bre! N'am știut eu de una ca asta, că nu mai plecai, bre!

Apoi i-a dat Turcul o vacă și câteva sute de franci — și a venit Călin în Țara românescă, cu nevastă cu tot; știți unde? Chiar în Sămăila noastră.

El *a bătut paru 'ntâiu*. Și dela el, drumului decolo, de pe Frumușelu', i-a rămas numele de: *Drumul lui Călin* robul.

76. Decând strângeau cioclașii, dările

Pe vremea aceea, erà vai și amar*) de oamenii și femeile fudule! Unde vedeai, ca azi, *zorzoane* și găteli peste găteli, pe fete și femei — pe când părinții și frații și soții umblă datori și cu opincile târâș?

Așa, erà in sat la noi, unu' Andreiu care aveà nevastă, da copii n'avà. A îmbrăcat și el odată nevasta cu pantofi roșii, cumpărați atunci, și, când a ieșit și ea, de Paști, la lume, uite, au văzut-o cioclașii satului:

— Puneți, măi, pe Andrei, la *cislă* că a îmbrăcat nevasta cu pantofi roșii.

Și așa pățiau toate femeile și toți oamenii fudui. D'aia, atunci, de se întâmplà să mai cumpere vr'o femeie pantofi, îi puneau mai întâiu pe coș, la fum — ca să nu-i cunoască *cioclașii*.

---

*) Dela Maria N. Gogoncea, din Priboeni.

77. Vodă Carol și războiul cu Turcii

Măre !... Ce mai Domn e și Vodă Carol al nostru ! El ne-a așezat țara așa cum e azi, el a bătut pe Turci, băgându-i în *vidănii* și tot el a făcut pacea între Sârbi, Bulgari și Greci, astătoamnă când se încăeraseră. Ba ne-a mai agonisit, cu asta, încă o bucată de pământ.

Ci-că, Regili nostru, totdeauna când se pornește ceartă și războiu între neamuri, își da cu gândul : „Mă, da nu s'ar puteà să încerc eu ca, numai în pace, să izbândesc și să-mi măresc țara ? Și, cu mintea lui, se tot frământă fel și chip, doar o izbândì cum îi e gândul. Și numai când o vedeà că, pe orice cale, nu-i rost de pace, atunci chiamă pe soldați și învață minte pe dușmani.

Când este să se facă vr'o *impogodeală*, între împărați, ăia încep mai întâiu, să se *domăe :* „Să vedem întâiu ce zice Carol al Românilor ! — că tare înțelept e“ !

Acù 37 ani, când a pornit Muscalul cu războiu împotriva Turcului, oastea muscălească a trecut la Rusciuc și din ea, împăratul Rușilor, a ales cinci mii de i-a trimes la Plevna s'o cuprindă. Și-a mai trimes oaste muscălească și în alte orașe turcești.

Când au văzut mai marii Turcilor din Plevna, că vin Muscalii, au alergat la Osman-Pașa și au început să strige :

— Hai, Osmane, la războiu ; că iată, a venit Rusul pe noi !

— Beți și mâncați, băieți și habar să n'aveți, bre ! Că le fac eu de petrecanie.

Și-a pus tunurile 'n Ruși de i-a *mătrășit*, cu mic, cu mare.

Impăratu' muscălesc dacă a văzut așa, a trimes oaste multă, multă, câtă frunză și iarbă, că are mult *prăpăd*, să răpuie pe Osman și să supuie Plevna.

Da, unde erà pomana aia? Că s'au pus și acum Turcii cu tunurile și i-a rărit; ba era gata să bage pe Muscali în Dunăre.

Ce să facă atunci împăratu-Alexandru? Că erà gata să dea cinstea pe rușine și să se ducă de unde venise.

Atunci, norocul lui: odată i-se înfățișază Vodă Carol al nostru și-i grăiește:

— Dă-mi, împărate, mie, Plevna; s'o bat cu ai mei.

— He, he... frate! Dacă n'au bătut-o Muscalii, Ce să poți tu cu mâna asta de Rumâni, puțini și *nehârșiți* în luptă?

Dar Vodă al nostru tot stăruià și, atunci împăratu' Alixandru zise:

— Hai, fie!

Și a plecat Carol cu ai noștri și s'a dus la Plevina. Când l-a văzut Osman:

— N'aveți teamă, bre! Că ăștia sunt slugile noastre. Ce-o să poată ei?

Și s'a 'nceput, nene, luptă crâncenă: că erau viteji ostașii lui Osman; da nici Românii nu se lăsau cu una cu două! Și mulți flăcăi au pierit atunci!

Ca să nu mai facă atâta *pieiște*, Vodă Carol a pus pe ostași de și-au făcut șanțuri din cari să tragă în carne de păgân: ba a împresurat și Plevna cu oaste multă și a oprit și trenurile cu merinde turcești — chiar atunci când ele veniau pe sub pământ.

Atunci, Osman-Pașa *a pus glamnică la inimă* și a început să strige și să cânte cu foc:

— Săriți, Turci, săriți Agale,
Că Muscalii ne'mpresoară
Și Rumânii ne omoară!

. . . .

Şi odată şi-a *luat inima'n dinţi* şi a ieşit cu oastea ce mai aveà, să rupă cum o rupe rândurile ostaşilor noştri. Dar nici ai noştri nu s'au lăsat cu una cu două, ci s'au luptat luptă de moarte. Apoi, un locotinent voinic i-a pus flinta'n piept şi era gata-gata să-i răpună vieaţa.

L-au prins atunci pe Osman, l-au pus într'o căruţă şi l-au trimes în Rusia. Iar oastea lui s'a risipit ca fumul.

Şi iacă, aşa ne-a scăpat Vodă Carol ţara de Turci *).

*) Auzită în 1914 dela Marga Badea Mătuşa din Priboeni.

Indice şi glosar

A.

Argeș — rîul Argeș, Curtea de Argeș, p. 34, 59.
Argișèl — p. 138.
aromì (a) — a adormì puțin, p. 109.
Arvăți — p. 146.
aspri — p. 106.
Atotputernicul — p. 12.
au — sau, ori, p. 9.
Aurelian — p. 35.
Avràm — p. 93.

B.

Baciu — p. 111.
Badea Cotescu — p. 137.
baiaràc — regiment: iată un baiarac de Turci, p. 130 V. și Legende I, p. 122.
baie — vistierie, comoară: ei au fost având băi de aur la Tatarani, p. 64.
Băjanca — p. 114.
Băjenie — p. 145.
Băjești — sat în Bălilești, Muscel, p. 113.
Balàura — p. 132.
Bâldigani—cătunaș în Vulturești, p. 140.
Bălilă — p. 112.
Bălilești — com în Muscel p. 111.
Baltă — câmp: de-o fi poteră de baltă, frică mi-e c'o să mă bată, că-i cu Turci amestecată, p. 70
bâltâc! — vorbă prin care arătăm că a căzut ceva în apă, făcând sgomot: și-au căzut cu toții: bâltâc! în apă. V. și „Ingerul" p. 331.
bâltău — locul unde, în gârlă, la o margine, apa e mai adâncă: i-se părea nimic, un bâltău cu apă care era înainte-i, p. 101.
Banul Mareș — p. 113.
baraitàri — slugi, p. 115.
Barbu Belu — p. 114.
Bârdigani — v. Bâldigani p. 138 și 158.
bàrım — cel puțin, p. 135.
bâta — măciucă neprinsă cu ținte la măciulie, p. 26. V. și „Ingerul" p. 331 și în cântece:

> Bate-mă, Doamne, cu bâta,
> Nu mă bate cu urâta;
> Bate-mă, Doamne, cu parul,
> Nu mă bate cu amarul!

Bàtaia — munte, p. 59; localitate în Berevoești.

bufni (a) — a veni așa pe neașteptate, cu zorul, a dogori: într' acolo bufniă p. 19.
Bughea — p. 59.
Bulgari — p. 168.
bùlgări — codricei: îl adunau și-l făceau bulgări, p. 33. Și in viersuri:

Este Mircea ciobăneș,
Fața lui bulgăr de caș.

bulùc — mulți și inghesuiți unul intr'altul: este sus pe Piatră, cu toată oastea strânsă buluc, p. 110. V. și „Ingerul", p. 332.
bulzi — mămăligă încălzită făcută cocoloș, după ce a pus brânză în ea: s'o umple cu bulzi și s'o iea acasă, p. 157.
bùmbem — mort și umflat p. 112: ieșiă câte unul, la mal, umflat și bumben pentru totdeauna p. 63.
burdùf — burduf de brânză. La pl. burduși, în versuri:

Bărbată-i nevasta mea
Bărbată-i dracu' s'o ia:
Până țese-un cot de pânză,
Mâncă cinci burduși de brânză.

burdujèl — p. 133.
bușì (a) — a bate, p. 65.
butùci — un fel de fiare cari se pun la picioare celor vinovați, să nu poată umblă: își pun toată puterea de-l tăvălesc jos: butucii, gata de picioare și cătușile de mâini, p. 127. Așa, și în cântece:

— Du-te, neică, să te duci
Pân' te-oiu vedeà rob la Turci
Cu picioarele 'n butuci:
Rob la Turci pe Marea Neagră
Să tragi, neică, la catargă,
La catargă, pe uscat.
Să știi că te-am blestemat!
. . . .

C.

Cabàná — locuințe în pădure, p. și în cântece:

Decât la Neamțu catană,
Mai bine'n codru cabană.
Că din codru viu acasă
Dar Neamțu nu mă mai lasă...

caic — luntre: Turcii dau cu gloanțe de săriau țăndări din caic, p. 82.
Cain — p. 3.
câini — p. 13: animalele și păsările pe cari un om le ia cu el, când pleacă in vânătoare.

Calafat — p. 111.
călcà (a) — a sparge case și a furà ce este în ele, p. 85.
călcări — „spargeri" de case, cu furt, p. 86.
Căleanu — deal in Țigănești, p. 43.
caleașcă — trăsură, p. 163.
Călinescu — p. 156.
Câmpulung — p. 58.
canarale — mulți și rânduri, rânduri:

— Hai, Ozmane, la războiu
Că sunt tot Rușii pe noi:
Vin Cazacii canarale
Și fanteria plotoane
Par'că e frunza pe vale
Și Rumânii ne'mpresoară...

Cândești — p. 88.
cânipiște — locul unde se seamănă cânipile, p.
cânipiu — la coloare ca sămânța de cânipă, p. 26.
canunì (a) — a se muncì, a se chinui, p. 27. V. și „Ingerul" p. 333.
Căprioru — p. 66.
căpriță — dim. dela capră; in sens figurat: femee cu moravuri ușoare.
Căpitan Fedeleș — p. 124.
Căpitan Radu din Groși — capu' lui—chiar el: ședeau uneori, ostași...; iar alteori, Mihai singur, capu' lui, p. 109.
capu' lui craiu — in expresia: n'o fi capu lui craiu.
cărà (a) — — a-i aduce ca și cum i-ar aduce cu carul: au început slugile Domnului să-i care săracului pe masă, p. 89. V. și „Ingerul" p. 333.
cărăbănì (a se) — a plecà repede, repede, de voie, de nevoie: se cărăbăniau singure în curte, p. 29, 56, asem. p. 40. V. și Legende I, p. 122 și „Ingerul", p. 334.
cârcă — spinare: hai, că doar n'o să te duc în cârcă, p. 101. V. și Legende I, p. 122, și „Ingerul" p. 31.
Cârcinov — afluent al Argeșului; udă o frumoasă și productivă vale, p. 31.
Cârciuma de piatră — cătun în Läicăi, p.
Cârjă Domnul — p. 57.
Cârjoaia Doamna — p. 46.
Carol — p 168.

Cârstiàn — p. 107.
căsnì (a se) — a se strădui, p. 3.
căşunà (a) — a se pune pe capul cuiva, cu răul, fără vreun motiv; or a-i cere ceva, să-ţi dea: vrea, nu vrea; or are, n'are: şi a căşunat pe un sărac, cu trei sfetnici d'ai lui... p. 95. V. şi Legende I, p. 122.
căţălu' pământului — p. 5.
cătcăuni — căpcăuni, p. 35.
catràn — negru la inimă şi amărit cum e catranul, p. 58.
cătrănì (a se) — a se face foc de necaz, p. 59.
cătuşi — p. 127.
Cazàci — p. 140.
cazèică — nevastă: bre gheaur, unde e cazèica la tine? p. 135.
ce — zice, p. 94.
ceair — loc lăsat pentru păscut vitele satului, p.
ceardàc — casă în pădure: La ceardacu' Stanciului, p. 132.
celàr — odaia din casele vechi ţărăneşti—aceia în care se ţineau ale mâncării: la maică-sa că venià şi'n celar că mi-ş intrà, p. 25.
Celèiu — p. 35.
cep — bucată de lemnişor bine cioplit cu care se astupă gaura (vrana) pe unde se scoate vinul: care nu i-a fost mirarea şi supărarea când a văzut cepul aruncat, iar ţuica muită cursă pe jos, p. 150.
cercheżeşte — ca Cerchezii, p. 118.
Cerna — p. 22.
Cetate — p. 64.
Cetatea lui Negru-Vodă,— p. 84.
Cetăţeni — p. 78.
Cetăţenii din vale — p. 111.
Cetăţuia — p. 34.
chelfăneală — bătaie: prădând şi dând la chelfăneală Turcilor, p. 131.
chept (la) — în dreptul pieptului, or piept la piept, fără să se lase vreunul, p. 65, 122.
chifnì (a) — a lătrà subţire şi încet: mergeà o căţeluşă care tot chifnià mereu de câteori îi mirosià urma, p. 38. Se zice

D.

dăhămà (a) — a deshămà, p. 139.

dălòg—dârlog, p. 180; în cântece:

> Să ții dălogii cu dinții
> Și să mâi calul ca muții.

Dâmbovița—p. 55.

d'a minune — la încercare: să văd ce s'o întâmplà, p. 56.

dănàc—flăcău de jucat în horă, în unele părți: puțin mai mic decât cei cari joacă: când mă făcui mai mare, coleà dănac, p. 70, v. și Legende I, p. 124, în cântec:

> Când o cântà racu 'n lac,
> Atunci ți mai fi danac!

Dealu' Căpriorului—p. 66.

Dealu' portarului — p. 115.

Dealu' Sasului—p. 108.

de cheltuială—bătaie, p. 158

dedà (a se)—a căpăta îndemânare, p. 11.

desàgă — o parte din cele două, ale perechei de desagi, p. 85.

deschebălui (a se) — a începe să se lămurească, să priceapă, p. 62.

deșirà (a)—a spune pe rând p. 92.

deșiràt—trup înalt și deșirat, p. 118.

dessumeni (a se)—a se pricepe bine într'o afacere, a lua seama, p. 52, vezi „Ingerul" p. 340.

desùrda—zadarnic, p. 120.

deveghià (a se)—a se descoperi, a-i fi văzute de către lume apucăturile, p. 91.

Dii—Vidin, p. 132.

ditai—mare de tot, p. 7.

dipotăți — consilieri comunali, p. 160.

divàn—sfat, p. 64.

Doamna Ilinca—p. 115.

Doamna lui Negru-Vodă—p. 81.

Doamnele—munte p. 77.

doàndă — taifas, vorba înceată, p. 91.

Dobre-al Ploscarului—p 131

Dochia—p. 25.

dòmăi (a se) — a se tainì încet, p. 168.

dòmăie (să se)—să se sfătuiască, p. 50.

Domneasca—p. 75.

Domneşti—p. 56
Domnia—p. 64.
Domnicule—p. 125.
Domnu Cârjă—p. 57.
Domnu de rouă—p. 33.
Dragobrat—p. 106.
Dragoslave—p. 65.
Dragoslovean—p. 64.
Dragotă—p. 106
drège (a)—a-l fermeca, să nu se poată atinge nimic de el, p. 122.
drept gard—în dreptul gardului, p. 18.
drèşi—fermecaţi, p. 129.
drojdior — ca drojdia: curgea vinul drojdior.
dudui (a)—a luà pe cinevà cu zorul, repede şi fără rost. A merge repede, p. 65.
Dunăre—p. 32.
durà (a)—a clădi, p. 41.

E.

Efraptu'—Eufrat, p. 15.
Enculeşti—p. 65.
Eva—p. 3.

F.

fâlfâi (a) — a da din aripi, p. 61.
Fântâna de piatră — p. 32.
fapt—făcut: m'ai fapt. p. 11
fărâmà (a)—sfărâmà, p. 42.
fărâme—p. 42.
fă-te—prefă-te, p. 88.
Făurar—p. 27.
Fedeleş — p. 120.
fedeleş — a legà fedeleş.
fermàn—firman, p. 120.
Filer — p. 165.
fite-ce — p. 22.
flotocos — cu lână multă pe el, p. 60.
focul — primejdia, p. 76, necazul, p. 9.
fometoşi — aceia cărora le e grozav de foame; or mâncăcioşi din cale afară p. 157.
fraţi de cruce — p. 17.

G.

Găinaţu — munte în Muscel, p. 69.
Galionul (munte) — p. 14.
gârliciu — încăperea ce este

înaintea beciului, a pivniței, făcând parte tot din ele: îi îngroapă și el lângă gârligiu, p. 45. Și în cântece:

— Hai, puică, de mă petrece
Până nu e vremea rece:
Din gârliciul pimniței
Până 'n fundul grădinii.
Și din fundul grădinii
Până 'n malul Dunării;
Iar din malul Dunării,
M'or petrece străinii!...

gârliciu se mai zice și la o gârlă mică, a cărei albie e făcută de multe ori, de mână de om.

gâtiță — bun de gură: un gâtiță, p. 129

geàlapi — călăi, p. 91.

gemând — ca și când ar geme, p. 83.

Gèmenea — p. 38, 80.

gheobècuri (în) — în bătaie de joc, p. 92.

ghiòtura (cu) — cu totul, p. 64.

ghibârdèciu — mic și nedesvoltat, p. 100 V. „Ingerul“ p. 343 „ghibârdeiu“.

ghidinisi (a) — a cântà cu amar, p. 112.

ghimìe — luntre, p. 149.

ghimotoc — mic și îndesat, ghem, p. 8.

glii — brazde de pământ, p. 54.

ghizdàv — vioiu, desghețat, p. 93.

Glâmboc — vale în Dâmbovița și Muscel, p.

Godèni — com. în Muscel, p. 142.

gonitorul — p. 101.

Gonțea Paharnicul—p. 107.

gradàți — p. 95.

Grădiște — p. 68.

grămăjuie — grămadă mică: trăiesc și astăzi, ascunși și nevăzuți de nimeni, lângă grămăjuia de bani, p. 26 V. și Ingerul, p. 334,

Greci — p. 66.

grèle — însărcinate: unele au făcut copii, altele erau grele, altele curățele, p. 18. Și în cântece:

Maică măiculița mea,
Când erai cu mine grea,
Toată lumea te iubià
Dar de când tu m'ai făcut,
Toată lumea te-a urît...
. . . .

Sau:
Fir-ar mă-ta blestemată
De ce nu te lepădà

Când erà cu tine grea ?
Că, cu frumusețea ta
Mănânci tinerețea mea
Că de ani sunt un copil
Iar la față-s om bătrân !

Groapa lupului — p. 54.
gròpnițe — tainițe, p. 41.
gros — pușcărie, închisoare: oamenii ar fi fost băgați la gros că au ținut ascunsă o comoară, p. 20. Și în cântece:

Cât ești codre de frumos,
Iarna putrezești pe jos
Iar voinicii șed la gros-
. . . .

gùri — trecători: au mai trecut și pe Prahova și pe toate gurile, p. 100.
guri (a) — a legà gură la pânză.
gustàre — țùica sau vinul cari se trimet înainte, negustorului, s'o guste, s'o vadă cum e și s'o tocmească, p. 103.

H.

Hàidoșe — chipeșe și voinice, p. 40, 92, V. „Ingerul“ p. 344.
hălădui (a) — a trăi p. 21.
halcàte — bucăți mari de carne, p. 22, V. „Ingerul“ p. 344 și „Legende“ p. 125.
haraimàn — zarvă mare, gură, ceartă, p. 55.
hărăpi (a) a sări în sus din somn și a strigà: să te faci că dormi și să începi a hărăpi ca în somn, p. 99.
hârcă — rea și cicălitoare, p. 27.
hàrceà-parcea — praf, fărâme, p, 125.
hăripi — aripi, p. 61.
hârsìți — pricepuți și îndemânatici, p. 126.
harmùra — armele, p. 118.
hărtăpănì (a)—a mâncà repede: mâncà și hărtăpănià halcate întregi p.21.
Hârtești — (cătun al Țiteștilor), p. 150.
hârtie — scrisoare or acte, poruncă p. 59, 68
Hârtiești—comună în Muscel p. 149.
hâțânà (a se) — se sgudui, a se mișca puternic: să nu-i poată nimeni să-l hâțâne din loc, p. 3.
Harvat-Stòlnic — p. 81.

herghelegiu — îngrijitorul herghеliei: s'a băgat herghelegiu la caii craiului de peste munţi, p. 60.
Horia — p. 117.
hoţi (a) — a trăi din hoţii şi din furtişaguri, p. 121.
hotăc — culcuş, p. 150.
huţucăie — sperietoare, p. 86.
hùture — v. hutucaie.
huţupì (a se) — a se luptà din răsputeri, să ridice cevà, p. 3, 29, 42.

I.

iàma (a da) — a umblà şi prăpădì totul, prin averea altuia, p. 131.
iarba-fiarelor — p. 45.
Iaru — p. 106.
ia-te (dupa glas) — călăuzeşte-te, p. 125.
ietă — iată, p. 120.
Iezerul — p. 39.
împiciorogà (a se) — a se pune pe picioare, să meargă, p. 60.
împildui (a) — se 'mpotrivi in vorbe, unul, altuia, p.27
împogodì (a se) p. 168.
incailea — încaltea, măcar, p. 99, V. „Ingerul" p. 93.
încheiàte—împlinite, p. 118.
Incherbălà (a) — a alcătui, p. 12, 14, V. „Ingerul", p. 346.
închisnovàt — sucit, pe dos: intâlniră pe un om aşa de inchisnovat, p. 101.
incornorà (a)—a spune mai mult decât e, p. 95.
încotoşmà (a se) — a lua cât de mult in spate p.148.
încurà (a se) — a sburdà, p. 60.
îndăsărà (a) — a da spre sară: când soarele 'ndăsărà, numai unul rămâneà, p. 90
îndesate — cu înţeles adânc: da câte una d'alea îndesatele, p. 91.
îndogăţealǎ — V. împogodealǎ şi „Ingerul" p. 346.
ine — vine, p. 78.
înfundà (a i-se) — a nu mai aveà încotro cârmi ca să scape, p. 147.
in lege — mare frumoasă şi cu tot rostul, p. 51.
însămărat — cu samar (greutate) în spinare: lăsaseră calu însămărat afară, p. 147.

înstrunà (a) — a-l înțepà cu strună: cu trei strune 'l înstrună, p. 91.
int — venit.
întinde (a se) — a se duce: o întinde până acolo unde erà Românul, p.
Iordàn — „Râul lui Iordan" p. 145.
Iorgovan — p. 22.
Iosif Bătrânul — p. 116.
ipângeà — un fel de zeghe zisă vlăsceneascā: și-a așternut ipângeaua în mijlocul hanului, p. 126.

Și în cântec:

> Mi-a pierdut murgul șeaua
> Șeaua și ipângeaua
> Și le-a găsit mândra mea
> Și nu vrea să mi-le dea.

isprăio (să) — să se isprăvească, p. 12.
isprăit — isprăvit, 41.
ispramnic — isprávnic, prefect, p. 56.
Ispravnic Ivașco — p. 61.
Istràtoiu — p. 146
Iùda — p. 3; ovreiu p. 103.
Ivan Iorgovan — p. 24.

J.

Jacă — sac scurt, traistă: le pune într'o jacă și vine cu ele la Vodă, p. 71.
jecmănèli — jaf și stricăciune, p. 96.
Jidova — p. 67.
Jidovi — p. 14, 43.
jigănii — fiare sălbatice, p. 51.
judecà (a) — a cârmui: cu ce judecați voi țara? p. 90
Jugur — p. 54, 83.
jumătà — (jumătate), p. 91.
jumătăți de oameni — p. 6.
Jupan Ivașco — p. 60.
jupâni (a) — a-i-se zice „jupâne", p. 165.
Jupan Miroslav — p. 106.
jupan Stoica, mare-postelnic — p. 106.
jumătăți de oameni, p. 16.

L.

Lăià (a se) — a se îmbăia p. 77.
Lăicăi — p. 143.
lâncote — minciuni, p. 81.
Lăudàt — p. 120
Lazăr (popa) — p. 62.
legà (a se) — a se obligà, p. 125.

leafă — partea care se întrebuințează mai mult de la o unealtă, p. 13. V. și „Legende“ I p. 126.
legiuit — în rândul lumii, creștinat, p. 18.
Leri-împărat — p. 29.
leurda — buruiană, p. 29.
lighioni — 1) neamuri sălbatice; vite, păsări,... p. 12... 2) insecte, paraziții de pe pielea omului, p. 14
limbi — neamuri, p. 21.
liotă—ceată, mulțime: cum văzù atâta liotă de lifte păgâne, p. 100. V. și „Ingerul“, p. 348.
lioțili — ceata pe care o cârmuește: lasă tu lioțili, nu-i mai aștepta și haidem amândoi, p. 125.
lipiciu (cu) — cu vorbă plăcută și purtare care se lipește: erà și el tare frumos și cu lipici, p. 55. V. și „Ingerul“, p. 55.
Lixandru — p. 170.
lobe — subst. pl. *spărturi* din lemne groase: iea banii de-i vâră in niște lobe, p. 45.
luà (a o) — a apucà, p. 76.
lùdea, lùdele — dările: dedeau porunci să se ridice ludea din sat. Și veniau cioclașii din casă 'n casă de strângeau lùdele, p. 134.
luminà (a se) — a se scăpà: Da Carol dacă vedeà că de Turci se luminà, p. 160.
luminăţii — loc luminat, p. 162: se duce, da când intră la luminaţii, ce să vadă Măria-Sa?

M.

Măcinici — sărbătoare a Sf. 40 Mucenici, p. 25.
mâgle — grămezi, simgular grămadă: la moarte-i, unchiașul lăsase nouă mâgle de aur, p. 44.
măiestrii — farmece, vrăj: el știà măiestrii: s'a făcut o muscă, p. 116.
mălaci — bivoli: cum nășteà el și râmnià la trei pui de mălaci fripți, p. 163.
mălaci (ao)— a tăceà chitic, a nu mai scoate graiu, de rușine: boierii, cât erau de boieri, o mâlciseră, p. 90, 163 V. și „Ingerul“ p.

Malul Doamnei — p. 78.
Malul lui Bragă — p. 56.
Malul Viei, în Berevoești— p. 81.
Malva — p. 35.
Mânăstirea Nămăești — p. 51.
mâncăricĭă— dim. dela mâncare, 93.
mâncău — cel care mănâncă mult, p. 21.
mangealâc — bucată de lemn prin ajutorul căreia ridicăm obiecte grele, punându-l cu un cap sub obiectul cel greu, iar de alt cap ridicând noi: l-au dat d'adura, l-au ridicat, huțupindu-se cu un mangealâc, p. 42.
mâni-ta — maică-tii: bată ceru' mâni-ta p. 123.
mânzări — p. 39.
Marea Neagră — p. 22.
Măreș — p. 112.
marghiol — înalt, frumos și făcut bine, p. 47.
Martie — p. 28.
Mărțișor — p. 28.
Măru-roșior — Marea roșie.

Haideți, frați, haideți suroi,
C'am rămas toți striiori
Hai la măru-roșior,
La al nostru pământior!...

Se zice și „Măr-roșu" ..
mătănii — închinăciunile ce se fac la icoane, îngenuchind: acolo mergeà și-mi îngenuchia, mătănii făceà și mi-l învoià, p. 25 V. „Ingerul", p. 350.
Mateiaș — p. 55.
matori (a se) — a crește matori, p. 118.
mătrăși (a) — a-l prăpădì a-l omorì, p. 3, 58, 168. V. „Ingerul", p. 350.
Mârzac — p. 123.
Mârzăcel — p. 124.
mazdrace — măciuci ghintuite:

Și Români ne 'mpresoară
Cu mazdroace la spinare
Și cu săbii tăietoare.
Tot pe noi să ne omoare.

Măzgàna — vale în Vulturești, p. 31, 137, 147.
mazil—titlu de boerie, p 148
megieși—p. 106.
merindea—d'ale mâncării: scoate merindea și neavând pe ce mâncà, p. 13 v. și „Ingerul" p. 350 și în versuri:

Dragostea e lucru mare
Te face să mori de foame
Cu merindea la spinare.

Mezer Craiu—p. 116.
Mică ciobănașul—p. 71.
Mihaiu Viteazul—p. 108.
Mihnea Voevod—p. 106.
milă — se zice și la ploaia folositoare: dețe D-zeu mila asta or „milulița" asta, p. 58.
milcoși (a se)—a se linguși: incep să se milcosească și să-l tot roage, p. 91.
milițıa — vremea hotărâtă pentru oaste, p. 116.
mijloacă—mijlocie, p. 118.
minajală — ingrijire de aproape, cu mâncări bune, p. 60.
Mircea ciobănașul — p. 69 și in cântec:

Este Mircea ciobănaș
Fața lui bulgăr de caș
Cu cămașa ca tina
Cu pelea ca hârtia.

Mircea Vodă—p. 74.
Mircea Vodă ciobanul — p. 105.
mirodenii—lucruri scumpe și cu miroase fel și chip p. 135.
Miroslav—p. 106.,
miru'—fruntea, in mijloc: să păziți numai mirul: că de mir nu se atinge dresul, p. 122.
mizdri (a)—a roade cu dinții coaja copacilor, p. 73.
mișună — comoară ascunsă când dă cineva să pue mâna pe mișună, jidovii sperie pe oricine, p. 44.
mitărci—mânătărci, un fel de bureți, p. 127.
Mitrea vistier—p. 106.
mocârțân—necioplit, p. 161.
Moesia—p. 35.
Moldova—p. 63.
Moldoveni—p. 63.
mondrogăni (a)—v-a blodogori, p. 103.
moșmoande — vrăji or val de cârpe vrăjite: baba era o vrăjitoare care incepù să facă la moșmoande, p. 103.
moțăi (a)— a da din cap, in semn de mulțumire: i-a moțăit din cap și l-a intrebat, p. 18.
mufluz—de rușine: impăratul cel păgân rămase mufluz, p. 103.
munculița—tot ce muncise: rezultatul munci: când a văzut munculița mâinilor lui în bătaia vântului, p. 12.
Muscali—p. 140.
Muscel—p. 138.

N.

Naiba—p. 24.

nămeţi (a) — a acoperi pe cineva nămeţii de zăpadă: a dat peste mine o zăpadă şi o viforniţă cari... mi-au nămeţit oile, p. 70.

Năneasca—p. 72.

nart—obligaţie, p. 120; cu măsură, cu socoteală... p. 351.

năsip—nisip, p. 40.

Nătăfleaţă—prost, p. 22.

natarale—un fel de riuri la mânici şi poale, p. 149. v. „Ingerul" p. 351. în cântece:

Şi ţi-am spus de mii de ori
Să nu porţi iie cu flori
Că sunt mititel şi mor
Să-ţi faci iie de bumbac
Să le cazi la toţi cu drag
La poale cu natarale,
Numai tu mă bagi în boale.

Năvăc—p. 22.

năzări (a i se)—a i se părea ceva, aşa din senin, fără să fie: i s'a năzărit că vede gloată mare de păgâni, venind la deal, p.

Neaga—p. 60

neam — deloc, p. 85, rudă, p. 139.

Neamţ — Ţara nemţească, p, 67, Nemţi, p. 155.

nefărimate — nesfărimate, p. 28.

nehârsiţi — nepricepuţi şi neîndemânatici, p. 160.

neleapcă — femeie care a făcut copil de fată, pag. 49, 50.

Negru-Vodă—p. 55, 59.

negustori (a)—a face negoţ, p. 128.

negustoros — om umblat, care ştie cum să se poarte cu toată lumea, p. 95: eră odată un om negustoros.

Nemţi—p. 144.

netez—ucigă-l crucea, pag. 148.

Nichipercea—Dracul, p. 10 şi 12.

Noie—p. 11, 12, 15, 41.

nopticica—dim. dela noapte

Novac—p. 21.

O.

Obârşia Neaniului—p. 106

ocenie—mustră, p. 51.

ocheană—ochean, p. 31.

odaia popii — p. 106.

ogărăi — dim. dela ogar, p. 22.

oleácă—puțin, p. 101.
Olt—Oltenia, p. 31.
om — om bogat și cinstit de-o lume, p. 139: ia-mă tu pe mine de mă du acolo, să te fac om.
opăci (a se)—a-și sări din minți: sărăcuț de maica mea, că mi-am opăcit fata, p. 117.
Oprea-Iarului—p. 106.
oprelişte—oprire: opriă apa cu zid, de-i făceă oprelişte, p. 65.
Osman-Paşa—p. 168.

P.

pâhánie—cevà urât, de speriat, p.
păi—apoi, p. 106.
pàjişte—verdeață, p. 25 şi în cântec:

> Ştii tu, mândru, ştii tu, ştii
> Când eram noi doi copii
> Şi începeam dragostea 'ntâiu?
> Şi şedeam pe pàjişte
> Povesteam de dragoste!

pămâncior — dim. dela pământ.
păpuriş—loc bàltos plin cu papură, p. 38.
parânghii—un fel de pari, or palangă, p. 134.
Pàrlita—p. 31.
părtini (a) — a pune parte, p. 112.
papură—p. 154.
pecioici—cartofi, p. 67.
pe murg—în amurg, p. 59.
pişcà—a muşca puțin: vidrulița mi-o pişcà, p. 14.
Pleaşă—munte, 109.
pletăr—păr împletit și făcut colac, jur împrejur, p. 124 și chica o împletià ca cocoanele: pleter în ceafă.
Plevina—p. 168.
Piatra—p. 39, 111.
Piatra Doamnei—p. 86.
pieişte—neajuns care să aducă stingere, pieire, p. 169.
pii—pl. dela piuă, p. 45.
pimnicioară — dim. dela pimniță, p. 12.
pişcă (a)—p. 24.
Piscu' lui Mircea—p. 76.
piscurie — cu pisc (o cămaşă), p. 21.
Pitoàică—p. 38.
piuit—glasul, p. 95.
pocània — pocăința: să-și facă pocania în întunericul cel mai adânc, p. 3.
pocâltit—cu burta suptă de

R.

răi (a se) — a se face rea, p. 3.
răită—alergătură pentru puţină veme, spre a cercetă ceva într'un anumit loc, p. 65.
rômboti—a se răscoli, răsvrăti, a se supăra.
rămnì (a)—p. 9.
Răucăciov—p. 142.
rânì (a)—a curăţi cu grebla or cu lopata, curtea, grajdul sau coşarul, p. 105.
răpì (a)—a strigă în somn, a răsări, p. 124.
răsboi (a se) — a învinge, p. 125.
răzbit (pe)—care pe care, p. 125.
răspas—mai mult decât pas, vreme, p. 113: dă-mi dar răspas de trei zile: v. şi „Ingerul", p. 358.
răspotenţă—la piept, la împotrivire: stă la răspotenţă.
răsuflà (a)—a veni aşa, de unde nu te-ai aşteptà: când şi când au fost răsuflând p'aci, p. 36.
răsuflători—p. 21.
răţărie — baltă de scăldat raţele, p. 150.
răţuti (a se) — a-şi pierde cumpătul şi mintea, p. 9, 66.
raţutit—cu cumpătul pierdut, p. 10.
Râul Doamnei—p. 57.
Râureni—p. 120.
răvoci (a se)—a strică ordinea, rânduiala unui lucru şi celelalte s'au răvocit şi împrăştiat prin pădure, p. 29 şi în cântece:

> Plugari au venit
> Şi ei n'au ştiut
> Cuibu-a răvocit,
> Oule-au răcit,
> Puii mi-au murit.

răznì (a se)—a apucă în diferite părţi, răsleţi, p. 150
refeneà—petrecere la cârciumă, cu masă şi lăutari, p. 45.
retoveiu—p. 37.
ristob—hrisov—p. 53.
roată — în conjur: a dat roată (a impresurat) p. 18.
roată — parte din oaste, p. 120.
robotă-alergătură, zor mare p. 33.
Rom—p. 50.
Român—p. 112.
Romănăş—p. 144.

S.

T.

U.

V.

Valea Popii — p. 116.
Valea Râncăciovului—p. 87
Valea Rujii — p. 150.
Valea Sasului — p. 82.
Valea Vladului — p. 89.
Vârfu Ciocoaicii — p. 143.
vărgate, — colorate, p. 53.
vărgui (a) — a o ascuţi (la coasă) p.
vătale — vătalele răsboiului, p. 89, în cântec:

Din vătale nu pociu da
Şi la horă: na, na, na!

veni (a) — a cântări, p. 10.
verbune — zor, p. 160.
vidánii (în) — în sperieţi, p. 155.
Viéraş — p. 65.
vidre — p. 5, 23.
vifórniţă — ploaie cu ger şi vânt, p. 70.
vinăriciu — acel însărcinat cu strângerea vinăritului p. 120.
vindecà (a se)—a se prinde. p. 46.
vinèturi — p. 20.
vint — venit, p. 79.
Vintilă — p. 139.
Vişica — p. 113.
visterie — locul de unde izvoraşte apa, p. 114.
vitenţă — curaj, îndrăzneală, p. 61.
Vlad — p. 120.
Vlad-Voevod — p. 120.
vlog — într'una, p. 9.
Vochiţa — p. 132.
Vodă Cuza — p. 166.
Vodă Carol — p. 168.
Voica — p. 89.
Voineşti — p. 79.
vraci — p. 17.
vrăjburi — certuri, p. 65.
Vultureşti — p. 150.
Vulpe — p. 143.

Z.

zainoagá — v. opăcită, p. 152.
zălmătăci (a) — v. a opăci p. 152.
zălog — p. 130.
zăstimpuri (pe) — din când în când, p. 147.
Zătra — vale în Beleţi (Muscel) p. 90.
zavragii — p. 45.
zăzdúf — văzduh, p. 43.
zdrăviţe — zor şi bătaie, p. 162.
zdreli (a) — p. 45.
zing!... — p. 153.
ziua sorocită — p. 54.
zorzoane — p. 167.
zotonită — făcută zoton.
zurbalic — p. 10.

Expresii și zicători

A amestecà cu pamântul— A-l omorî trântindu-l de pământ, p. 38.

A ars-o 'n inimă — I-a intrat repede o mare grijă, p. 97.

A băgà 'n vidănii — A speria p. 155.

A băgà fier in el — A băgà în el grijă mare.

A bate paru întâiu — A pune început satului

A da de cheltuială — A-l bate, p. 168.

A da iama — A prăpădi tot p. 131.

A da de mâna morții — A da cu sete, pe viață și pe moarte, p. 155.

A da 'n ghenuchi — A se ruga in genuchi, p. 120.

A da 'n gropi — A fi atât de prost, p. 130.

A da raită — A alergà, căutând cu deamănuntul, p. 65.

A fost fiind — p. 9.

A găsì nod în papură — A căutà și a găsì vină unde nu e p. 61.

A-i venì inima la loc — A se liniști de o grijă, p. 140.

A-i da o palmă — A-l atinge cu o vorbă, infruntându-l pe departe p. 19.

A-i fi omul — A face ce dorește, p. 25.

A-i intrà o rață în traistă— A intrà la mare grijă, p. 61.

A-i tăia capul — a se pricepe — p. 54.

A-i cădeà mintea 'n călcâie — A se apucà de fapte proaste, p. 75.

A-i da mâna — A fi bogat p. 57. In batjocură, pentru cei săraci și fuduli: cu dare de n'are, cu curtea plină de bătătură. Are o capră și oi mai puține.

A-i lua ochii (aurul) — A se lăcomi — p. 26.

A-i venì inimă — a prinde curaj, p. 37.
A nu da ochii 'n gene — A sta tot treaz, fără să poată adormi, p. 146.
A n'o scoate la văpsea — A nu ieși la capăt cu o afacere, p 20.
A nu se da netezului — A nu se inchină Celui rău, p. 124.
A nu rămâne mai pe jos— A se ține in rândul oamenilor de seama lui, p. 68.
A nu aveà gură — A tăcea, neputând să vorbească, neîndrăsnind, p. 91.
A nu avea incotro — A nu ști cum s'o mai deà să iasă bine, p. 59.
A o lua la picior—A plecà, p. 34.
A o rupe la sănătoasa — A fugi repede, repede, p. 134.
A o băgà pe mânică — A intrà in mare grijă, p. 10.
A nu fi de nasul cuiva — p. 96.
A nu-i trebui nici popă -- a muri repede, a fi omorât, p. 141.
A o da in cale — A face să calce alături, p 58.
A o pune in coporâe—A tăgădui, p. 68.
A pune temeiu — A crede cu adevărat, p. 130.
A pune la mijloc — A da tot ce are.
A-l legà fedeleș — Ca fedeleșul (vasul de apă cu acest nume), p. 97.
A-l arde su' călcâie — A nu mai puteà de dragul... p. 34.
A lua piuitul — A omorî... p. 109.
A lua câmpii — A înebuni, a fi primit (nebun) p. 86,
A mâncà capul — A-i pune capăt zilelor, p. 106.
A munci in credință — A A munci conștiincios, p. 30.
A muri cu zile — A muri necăutat, p. 7.
A-l strânge 'n chingi—A-l apucà bine, p 111.
A pune glamnică la inimă— A fi cu sufletul cuprins de mare jale, p. 169.
A pune capu' pe tăietor— A-ți face singur rau, p. 75
A pune taieru pe strachină — A ieși d'asupra nevoii, p, 50.
A se îmbrăca verde — In haine verzi, p. 130.
A se duce pe copcă — A pieri, or a da de mare neajuns: cașicând ar intrà pe copca (partea mai (adâncită) gârlei, p. 10.
A se întinde la cașcaval— p. 29.
A se mâncà 'n câinie — A

se certă totdeauna și a-și face rău, p. 50.

A se spălă pe mâini cu...— A le pune capul, p. 96.

A se face — A se preface, p. 124, 170.

A scoate capu la lume — A ieși în lume, p. 24.

A se ajunge scumpu' cu inșelătoru — Se păcălesc doi inși, amândoi având acelaș gâd, ca Păcală cu Tândală, p. 165.

A se isbândi—A se implini, p. 106.

A se pune in pielea cutăruia — A fi inlocui-i, p. 107.

A lua ochi de fiară — A plecă în lume fără a-i-se mai ști de urmă, ca și când i-s'ar fi făcut de urât cu ochi de fiară p. 54.

A se pune cu stichiu pe...— A se pune cu stăruință să implinească anume lucru, p. 55.

A se face foc — A se necăji grozav de rău, p. 96.

A-și face mână bună — A se duce cu plocon, ca să fie bine primit sau a-i vorbi 'n plac, p. 19.

A-și sără inima — A se răzbună, p. 105.

A-și ține inima — A-și face curaj, p. 93.

A-și petrece marfa — A și-o vinde, p. 30.

A-și frânge mâinile — A se văită, de mare supărare, p. 98.

A se muià de inimă — A se imblânzi, p. 130.

A-și luà inima 'n dinți — A-și ține curajul și a indrăsni, p. 45.

A nu a aveà zi bună — A nu aveà bucurie in nici-o zi p. 40.

A-și luà tiliuțele— A plecà, p. 50.

A-și da cu carul—A vorbì de rău, p. 75.

A sări cu gura — p. 106.

A-și pune mintea cu... — p. 102.

A-i tăià inima — A-i face mare supărare, p. 95.

A trage pe lume nădejde— A aveà nădejde de traiu fericit, p. 10.

A trimite pe lumea ailaltă— A-l omorì, p. 105.

A ars-o 'n inimă — Repede i-a trecut un fior de groază prin inimă, p. 97.

A aruncà ochii — A se uità repede, p. 24.

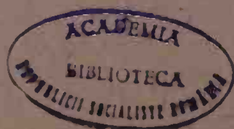
A mâncat cât Novac — Foarte mult, 21.

Boier gol imbrăcat pistol— Cu nasu' sus, dar gol, p. 45.

A-i fi omul — A-i fi omul de care are nevoie, p. 24.

A rămas calu' pe căpăstru— S'a făcut tocmeala cea mare.

Ca leurda 'n ziua de Paști— Cum piere această buruiană în ziuă de Paști, p. 29.
Cât îi luà gura— Cât puteà, p. 99.
Cu buzele umflate — Răbdător, în suferință; fără lucrul dorit, p. 29, 63.
Cu noaptea 'n cap—Foarte de dimineață, p. 54.
Cu mâna goală — Fără plocon, p. 25.
Cu fieru' dela mine — Din capu meu, cu voia mea, p. 26.
Cu ghiòtura — Peste tot, în întregime — p. 55.
Cruce de biserică — om cinstit și bun la Dumnezeu, p. 52.
Ce bruma aveà — Mult-puțin, ce aveà, p. 82.
Cu fața curată — Cinstit, nevinovat, p. 76.
Cruce de 'nchinat—V. cruce de biserică, p. 4.
Cu șosele cu momele — Cu minciuni, cu făgădueli, p. 105.
Cu frica 'n sân — Cu mare teamă, p.
Cu inima cât un purice — V. cu frica 'n sân, p. 63.
Cismele cin' să le tragă ?— Micile trebuințe ale noastre cine să le facă ? p. 43.
Cu nemiluita—multe, de nu le mai da seama, p. 62.
Cu pricina — De care fu vorba, p. 80.
De unde se taie fierul cu firăstrăul — Sgârcit nevoie mare, p. 44
Decâte 'n lună și 'n soare— De tot ce știà, p. 24.
Dă cu piciorul norocului— Vede binele înaintea lui și fuge de el, p, 24, 55.
Drept ele — In dreptu' lor, p. 54.
Drept gard — In dreptul gardului, p. 17.
De pus în coporàe — De sucit, de întors, de aruncat vr'o minciună, p. 87.
Din fir până 'n ață — Tot firul pricinii, dela început pânăla sfârșit, p. 83.
D'aia ți-e ? — D'aia ț-ie frică? p. 90.
Erà dracu' pe ei cât gâsca— Era mare primejdia, p. 67
Din pământ, din iarbă verde—De unde o ști, p. 95.
Gol pușcă — Gol de tot, p. 59.
Fecior din trup — Al lui, carne din carne și os din os, p. 117.
In doru' lelei—Așa, unde-o ieși.
Iși mănâncă de su' unghie— De unul prea zgârcit, p. 49.
In carne și oase—chiar el, p. 98.
Mai multe piei de miei de

ACADEMIA
BIBLIOTECA

CUPRINSUL

INDREPTARI

La pag.	21	rândul	18	în loc de	*bärtăpănia*	să se citească	*hărtăpănia*
„	„ 23	viersul	15	„ „ „	*cici*	„ „ „	*nici*
„	„ 23	rândul	6	„ „ „	*arigioară*	„ „ „	*aripioară*
„	„ 26	„	12	„ „ „	*socltise*	„ „ „	*socotise*
„	„ 35	„	23	„ „ „	*lezinui*	„ „ „	*legiuni*
„	„ 40	„	20	„ „ „	*cad*	„ „ „	*cap*
„	„ 42	„	28	„ „ „	*hutupuindu-se*	„ „ „	*huțupindu-se*
„	„ 42	„	20	„ „ „	*Jidovute*	„ „ „	*Jidovule*
„	„ 46	„	8	„ „ „	*stoifleci*	„ „ „	*stofleci*
„	„ 57	„	26	„ „ „	*Domesti*	„ „ „	*Domnești*
„	„ 65	„	26	„ „ „	*făsând*	„ „ „	*făcând*
„	„ 68	„	18	„ „ „	*Ratereiu*	„ „ „	*retevèiu*
„	„ 85	„	29	„ „ „	*batăl*	„ „ „	*batâl*